

2011

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ –
ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΤΑΣΟΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ – ΔΝΤ, ΠΤ, ΠΟΕ – ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Μια Ιστορική – Ιδεολογική Προσέγγιση

2011

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ –
ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΜ 12084075

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΤΑΣΟΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ – ΔΝΤ, ΠΤ, ΠΟΕ – ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Μια Ιστορική – Ιδεολογική Προσέγγιση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ.....	7
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΔΝΤ-ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ- ΠΟΕ.....	12
ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ.....	21
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ.....	36
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.....	53
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	76

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί μια ανάλυση της φιλοσοφίας και της δραστηριότητας των κύριων διεθνών οικονομικών οργανισμών της μεταπολεμικής περιόδου και συγκεκριμένα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Οι τρεις αυτοί θεσμοί παγκόσμιας διακυβέρνησης επηρεάζουν τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο, μέσω των πολιτικών που εφαρμόζουν. Και οι τρεις αυτοί θεσμοί έχουν πλέον αλλάξει εκ βάθρων το ρόλο τους σε σχέση με αυτό που είχε προβλεφθεί κατά την ίδρυσή τους στην διάσκεψη του Breton Woods το 1944.

Οι θεσμοί αυτοί δέχονται έντονη κριτική καθώς έχουν εγκαταλείψει την κείνσιανή προσέγγιση, η οποία τους διήπε – κυρίως το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα – και παραδόθηκαν σε μια νεοφιλελεύθερη λογική η οποία κυριάρχησε από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Παρόλα αυτά, η κριτική που δέχονται δεν προέρχεται μόνο από την αριστερά, η οποία αφορά την εξουθένωση των λαών από τις πολιτικές που προβάλλουν οι παραπάνω θεσμοί, αλλά, παραδόξως προέρχεται και από τα δεξιά σχετικά με το ότι η παρεμβολή των θεσμών αυτών δεν αφήνει τις αγορές να λειτουργήσουν απολύτως αυτόνομα, ότι λειτουργούν απολυταρχικά όπως και ότι δεν διαθέτουν την απαραίτητη κοινωνική νομιμοποίηση για να μπορούν να επιβάλλουν τις πολιτικές τους.

Στις παρακάτω γραμμές θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε κατά τρόπο ιστορικό και ιδεολογικό την φιλοσοφία που διέπει τους τρεις αυτούς αλληλένδετους διεθνούς οικονομικούς οργανισμούς. Σε πρώτη φάση θα σκιαγραφήσουμε την αρχιτεκτονική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος ενώ θα εξετάσουμε τις ιστορικές καταβολές των τριών βασικών οργανισμών του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Συγκεκριμένα, θα προσπαθήσουμε να καταδείξουμε τα οικονομικά χαρακτηριστικά που κυριάρχησαν στην διεθνή σκηνή πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τα οποία επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τις αποφάσεις που πάρθηκαν στην διάσκεψη του Breton Woods για την δημιουργία της μελλοντικής διεθνούς χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής.

Η παρακμή της Βρετανικής ηγεμονίας και η ανάδειξη των ΗΠΑ ως νέα κυρίαρχη παγκόσμια δύναμη ήταν πλέον εμφανής σε συνδιασμό με τις συνέπειες της Μεγάλης Ύφεσης και την ανάδειξη της κείνσιανής προσέγγισης (σε αντίθεση με την κλασσική οικονομία που κυριαρχούσε μέχρι τότε) αποτελούν τις βασικές παραμέτρους της ανάδειξης του συστήματος Breton Woods.

Οι θεσμοί αυτοί ιδρύθηκαν από την πρώτη στιγμή σύμφωνα με τις επιθυμίες των ΗΠΑ, οι οποίες επηρεάζουν τις πολιτικές τους, ακόμη και σήμερα σε πολύ μεγάλο βαθμό σε στόχο την προάσπιση των συμφερόντων των οικονομικών δυνάμεων των ΗΠΑ.

Το ΔΝΤ αποτελεί αναμφισβήτητα, τον θεσμό ο οποίος έχει προκαλέσει με την πολιτική του τις μεγαλύτερες αντιδράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Αρχικά, στόχος του ΔΝΤ ήταν η χορήγηση ρευστότητας προς τα κράτη τα οποία αποτελούσαν μέλη του με στόχο την αποφυγή έντονων διακυμάνσεων στις συναλλαγματικές ισοτιμίες των κρατών μελών καθώς και την παρέμβαση σε περιπτώσεις προβλήματος στο ισοζύγιο πληρωμών. Η εστίαση που είχε προς τα βιομηχανικά κράτη άλλαξε την δεκαετία του '70 στρεφόμενο προς χώρες του Τρίτου Κόσμου και δανείζοντάς του χρήματα με τον όρο ότι αυτά θα υιοθετούσαν μέτρα σκληρής λιτότητας προκειμένου να θέσουν την οικονομία τους σε τροχιά ανάπτυξης και να καταφέρουν να αποπληρώσουν στο ΔΝΤ τα χρήματα που τους δάνεισε. Η συγκεκριμένη νεοφιλελεύθερη στροφή που πραγματοποίησε την περίοδο αυτή το ΔΝΤ βρισκόταν σε πλήρη εναρμόνιση με το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ. Οι πολιτικές αυτές της πλήρους λιτότητας είχαν άσχημο αντίκτυπο στο βιοτικό επίπεδο εκατομμυρίων εργαζομένων οι οποίοι είδαν τα ποσοστά ανεργίας να αυξάνονται και το εισόδημά τους να μειώνεται. Ως αποτέλεσμα αυτό είχε την αντίδραση και το ξέσπασμα βίαιων αναταραχών σε πολλά κράτη του Τρίτου Κόσμου. Οι πολιτικές που εφαρμόζει το ΔΝΤ σε συνδιασμό με την αδυναμία πρόβλεψης κρίσεων όπως συνέβει για παράδειγμα στις περιπτώσεις των κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την φθορά της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικότητας του συγκεκριμένου οργανισμού.

Επιπλέον, γίνεται αναφορά στο ρόλο της Παγκόσμιας Τράπεζας. Ο αρχικός ρόλος της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν να λειτουργήσει σαν αναπτυξιακή για αυτό και ονομαζόταν Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, ο στόχος της ήταν η ανοικοδόμηση από τον πόλεμο της Ευρώπης. Αργότερα, την

δεκαετία του '50 στράφηκε στην χρηματοδότηση των πλουσιότερων κρατών του Τρίτου Κόσμου ενώ μετά την δεκαετία του '60 η βασική στόχευση της Παγκόσμιας Τράπεζας έγινε η μείωση της φτώχειας και η αγροτική ανάπτυξη. Η κριτική που ασκείται στην Παγκόσμια Τράπεζα βασίζεται στην περίοδο μετά το 1970 όταν ασπάστηκε τον νεοφιλελεύθερο οίστρο της εποχής εφαρμόζοντας σε στενή συνεργασία με το ΔΝΤ την λεγόμενη διαρθρωτική αναπροσαρμογή. Η κριτική που ασκήθηκε πάνω της βασιζόταν στον τρόπο επιλογής των πιστώσεων της καθώς και την ζημιά που επέφεραν τα διαρθρωτικά δάνεια τα οποία χορηγούσε. Τα πυρά που δέχεται και αυτή όπως και το ΔΝΤ, προέρχονται τόσο από την Δεξιά όπως και από την Αριστερά. Σε μεγάλο βαθμό ταυτίζεται με το ΔΝΤ καθώς δρουν σε πολλές περιπτώσεις από κοινού στα κράτη του Τρίτου Κόσμου. Το γεγονός, όμως, ότι της έχει αποδοθεί η ευθύνη για την επίβλεψη της πορείας των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας, έχει ενισχύσει κατά κάποιο τρόπο το γόητρό της.

Ένα μέρος του κειμένου είναι αφιερωμένο στον ρόλο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Συγκεκριμένα, γίνεται μια ιστορική αναφορά στην εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου όπως αυτό πραγματοποιήθηκε την περίοδο μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Γίνεται με περιγραφή της θεσμικής οργάνωσης του ΠΟΕ όπως επίσης και όλοι οι Γύροι οι οποίοι κατέληξαν στην ίδρυση του εν λόγω οργανισμού το 1995. Τέλος πραγματοποιείται αναφορά στο τρέχοντα Γύρο, αυτό της Doha, και τα προβλήματα που αυτός αντιμετωπίζει από την έναρξή του το 2004.

Τέλος, υπάρχει καταγραφή των προβλημάτων που παρουσιάζονται και καθυστερούν την περαιτέρω ελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου και αυτά έχουν να κάνουν κυρίως με τις διαφορές που παρουσιάζονται στα συμφέροντα των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσομένων κρατών.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια ανάπτυξη τις διεθνούς οικονομικής συνεργασίας των κρατών. Ασφαλώς, η δημιουργία διεθνών οικονομικών θεσμών είχε αρχίζει να παρουσιάζεται και των 19^ο αιώνα, όμως η δημιουργία τους κατά τον 20^ο αιώνα ξεφεύγει από τα στενά πλαίσια εξυπηρέτησης αποκλειστικά συγκεκριμένων συμφερόντων (π.χ. International Telegraph Union) και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συνεργασίας των κρατών, με την δημιουργία διεθνών οργανισμών οι οποίοι ευνοούν την διεθνή συνεργασία και βρίσκουν αρωγό την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Οι διεθνείς οργανισμοί που δημιουργούνται τα τελευταία χρόνια είναι αρκετοί και αφορούν ένα ευρύ πεδίο πολιτικών των κρατών, δημιουργώντας μια σειρά κανονισμών και αποφάσεων που καλούνται τα κράτη να ακολουθήσουν. Επιπλέον, αποτελούν ένα πεδίο διαβούλευσης για την αντιμετώπιση σύνθετων κοινών προβλημάτων όπως η φτώχεια στα αναπτυσσόμενα κράτη.

Σημαντικότερος θεσμός μεταπολεμικά είναι ο ΟΗΕ στα πλαίσια του οποίου δημιουργούνται οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί που αναφέρθηκαν παραπάνω και είναι συνδεδεμένοι με αυτόν.

Στις παρακάτω γραμμές, θα προσπαθούμε να αναλύσουμε με συνοπτικό τρόπο την διεθνή οικονομική αρχιτεκτονική ξεκινώντας από την ανάλυση της αναγκαιότητας ύπαρξης των διεθνών οικονομικών οργανισμών και στην συνέχεια αναλύοντας τους σημαντικότερους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς όπως είναι για παράδειγμα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα ή ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Η πλειονότητα των διεθνών οργανισμών όπως τους γνωρίζουμε σήμερα ιδρύθηκαν την επαύριο του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου.

Το πλέγμα των διεθνών οργανισμών που δημιουργήθηκε τότε, και σε ορισμένες περιπτώσεις άλλαξε και ρόλο, όπως ο ΟΗΕ, το σύστημα Bretton Woods, επηρεάζει την συμπεριφορά των κρατών που μετέχουν σε αυτούς.

Ιστορικά, τα κράτη επεδίωξαν την οικονομική συνεργασία μεταξύ τους είτε για να αποφύγουν την εκδήλωση κάποιου εμπορικού πολέμου είτε λόγω της προσπάθειας αποφυγής ανταγωνιστικών νομισματικών υποτιμήσεων.

Επιπλέον, επεδίωκαν την σταθερότητα και την μετατρεψιμότητα του νομίσματος τους. Η άνθηση, όμως, που παρατηρείται στην διεθνή οικονομική συνεργασία μετά το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου με την ίδρυση οικονομικών θεσμών όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια τράπεζα ή η GATT ήταν η προσπάθεια αντιμετώπισης των αρνητικών οικονομικών φαινομένων που παρατηρήθηκαν μεσοπολεμικά και κυρίως, η άποψη πως η συμμετοχή των κρατών σε διεθνή καθεστάτα θα λειτουργούσε ως μοχλός ανάπτυξης της οικονομίας τους.

Είναι, πράγματι, γεγονός ότι τα διεθνή καθεστάτα προσφέρουν σταθερότητα του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος, διευκολύνουν τις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές και επιδρούν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη των κρατών παρά τα όποια αρνητικά τους στοιχεία, τα οποία γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπισθούν. Άλλωστε, μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία απαιτεί και ένα διεθνή συντονισμό και εποπτεία είτε σχετικά με την καθιέρωση κανόνων είτε απλώς συζήτησης πάνω σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Προφανώς, όμως, τα όποια οφέλη προκύπτουν από τα διεθνή καθεστάτα, π.χ. στο πλαίσιο του ΠΟΕ, δεν διανέμονται δίκαια μεταξύ των κρατών, Για αυτό το λόγο γίνονται και προσπάθειες στήριξης των λιγότερο αναπτυγμένων ή αναπτυσσομένων κρατών π.χ. στα πλαίσια του ΔΝΤ ή της Παγκόσμιας Τράπεζας¹.

¹ Morris Goldstein, The international Financial Architecture, βλέπε http://www.piie.com/publications/chapters_preview/3802/12iie3802.pdf

Εάν επιχειρήσουμε την πραγματοποίηση μιας κατηγοριοποίησης των διεθνών οργανισμών ή φορέων που πραγματώνουν αυτό που ονομάζουμε διεθνή αρχιτεκτονική του οικονομικού συστήματος, θα μπορούσαμε να την κάνουμε ως εξής²:

A. Αρχικά, μπορούμε να θεωρήσουμε ως υψίστης πολιτικής σημασίας τα παρακάτω fora:

1. G7
2. G10
3. G20

Και εννοούμε με τον όρο πολιτικής σημασίας ότι αυτά τα Fora αποτελούν μια συνάθροιση των 7-10-20 ισχυρότερων κρατών του κόσμου αντιστοίχως και δεν έχουν καμία διεθνή νομική προσωπικότητα ούτε μπορούν να εκδώσουν κάποια πράξη κανονιστικού περιεχομένου. Έχουν, όμως, σημασία λόγω της βαρύτητας των συμμετεχόντων.

B. Ως διεθνείς οργανισμούς με αντικείμενο τις διεθνείς νομισματικές σχέσεις μπορούμε να θεωρήσουμε:

1. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
2. Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών

Γ. Ως διεθνείς οργανισμούς που ασχολούνται στο πεδίο των διεθνών χρηματοπιστωτικών σχέσεων μπορούμε να κατατάξουμε:

1. Τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου
2. Τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Αλλά και διεθνή Fora, δηλαδή φορείς που δεν έχουν καταστατικό όπως:

- a. Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική Εποπτεία.

² Γκόρτσος Βλ. Χρήστος-Στεφάνου Α. Κωνσταντίνος, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 10-20

- b. Διεθνής Οργάνωση Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς.
- c. Διεθνής Ένωση Ασφαλιστικών Εποπτικών Αρχών.
- d. Κοινό Forum για τους Χρηματοπιστωτικούς Ομίλους.
- e. Επιτροπή Συστημάτων Πληρωμών και Διακανονισμού.
- f. Επιτροπή για το Παγκόσμιο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.
- g. FATF.
- h. Διεθνής Ένωση Συστημάτων Εγγύησης Καταθέσεων.
- i. Financial Stability Forum.
- j. Διάφορες άλλες.

G7: Ιδρύθηκε το 1975 από τις ΗΠΑ, την Γερμανία, τη Γαλλία, τον Καναδά, την Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιταλία. Λειτουργεί είτε σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων είτε σε επίπεδο Υπουργών Οικονομικών ή Διοικητών Κεντρικών Τραπεζών. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα κράτη του G7 συγκεντρώνουν περίπου το μισό παγκόσμιο ΑΕΠ.

G10: Ιδρύθηκε το 1962 και αποτελείται από το G7 (πλην της Ιταλίας), το Βέλγιο, την Ολλανδία και τη Σουηδία. Στόχος του ήταν η ενίσχυση του ΔΝΤ σε περίπτωση που το τελευταίο αδυνατούσε να εκπληρώσει τους καταστατικούς του στόχους, δηλ. την χρηματική ενίσχυση των μελών του. Τα θέματα που συζητούνται βέβαια, στο G10 ,δηλ. ζητήματα νομισματικού και χρηματοπιστωτικού περιεχομένου είναι ζητήματα που συζητούνται και στα πλαίσια του G20.

G20: Συστάθηκε το 1999 με στόχο την ενδυνάμωση των σχέσεων των ανεπτυγμένων ή δυναμικά αναπτυσσομένων κρατών. Συμμετέχουν σε αυτό: τα μέλη του G7, δώδεκα οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη, δηλ. Αυστραλία, Αργεντινή, Βραζιλία, Μέξικο, Ρωσία, Νότιος Αφρική, Σαουδική Αραβία, Τουρκία, Κίνα, Ινδία, Νότιος Κορέα, Ινδονησία, η Ε.Ε., οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι του ΔΝΤ, ο πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Τον Απρίλιο του 2009 υπήρξε στα πλαίσια του G20 συμφωνία την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης με την παροχή επιπλέον 750 δις δολάρια στο ΔΝΤ, την κατάργηση των φορολογικών παραδείσων, την δημιουργία ενός Financial Stability Board και την δέσμευση για απελευθέρωση διεθνούς εμπορίας με υποστήριξη ύψους 250 δις δολάρια ³.

Οι παραπάνω οργανισμοί αποτελούν περισσότερο ένα forum συνεργασίας και συνεννόησης των ισχυρών κρατών του πλανήτη και όχι διεθνείς οργανισμούς με καταστατικό χάρτη ή με δυνατότητα έκδοσης κανονιστικών αποφάσεων. Διεθνείς οργανισμοί με αυτή την έννοια παρουσιάζονται παρακάτω. Μεταξύ αυτών, οι δίδυμοι οργανισμοί του συστήματος Bretton Woods έχουν δεχτεί ιδιαίτερη κριτική για τον τρόπο λειτουργίας τους. Όπως αναφέρει στο βιβλίο του ο Robert Gilpin το ΔΝΤ απέκτησε την φήμη του κακού και δέχτηκε επικρίσεις από οικονομολόγους της αριστεράς αλλά και της Δεξιάς. Συγκεκριμένα, η Αριστερά καταφέρθηκε εναντίον του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου λόγω των ανελαστικών απαιτήσεών του σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη τα οποία ζητούσαν βοήθεια έπρεπε να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις και προγράμματα λιτότητας, τον αντίκτυπο των οποίων αισθάνονταν οι φτωχοί. Από την άλλη πλευρά, η δεξιά θεωρούσε ότι η πολιτική αυτή είχε βλάψει ιδιαίτερος τις αναπτυσσόμενες χώρες και προτιμούσε μια λύση της αγοράς στα προβλήματα των αναπτυσσομένων κρατών ⁴.

Είναι αλήθεια πως οι οργανισμοί αυτοί λειτουργούν κατά τρόπο διακυβερνητικό, δημιουργώντας ένα παράγωγο δίκαιο το οποίο τα κράτη που μετέχουν σε αυτούς τους οργανισμούς ακολουθούν. Αυτό καταδεικνύει την μεγάλη αλληλεξάρτηση που έχουν τα κράτη σήμερα μεταξύ τους καθώς και την ομοιομορφία που παρουσιάζουν οι πολιτικές των κρατών, από την στιγμή που οι διεθνείς οργανισμοί επιβάλλουν μια συγκεκριμένη φιλοσοφία στα κράτη τους. Επιπλέον, η εμφάνιση πολλών διεθνών οργανισμών και η αυξανόμενη σημασία που αυτοί αποκτούν στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος, ενδεχομένως να οδηγεί σε μια αλλαγή του τελευταίου από την μορφή του έθνους κράτους όπως το γνωρίζουμε σήμερα σε μια άλλη μορφή.

³ The economist, April 4th – 10th 2009, p. 12

⁴ Gilpin Robert, Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004, σελ. 388

Παρά τα όσα θετικά υπάρχουν στην δημιουργία των διεθνών οικονομικών οργανισμών και των διεθνών οργανισμών εν γένει, είναι γεγονός ότι οι συγκεκριμένοι οργανισμοί ιδρύθηκαν σε μια συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, επομένως είναι φυσικό να εκπροσωπούν συγκεκριμένη πολιτική φιλοσοφία. Η νεοφιλελεύθερη φιλοσοφία που εκφράζουν αυτοί οι οργανισμοί έχουν δημιουργήσει διάφορες αντιδράσεις, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, χωρίς ασφαλώς να έχει αλλάξει κάτι στον τρόπο λειτουργίας τους.

Η λειτουργία των διεθνών οικονομικών οργανισμών είναι ένα ζήτημα ιδιαίτερα πολύπλοκο και μπορεί να εξεταστεί από πολλές σκοπιές. Σίγουρα χρήζει περαιτέρω ανάλυσης καθώς είναι ένα θέμα ιδιαίτερα ενδιαφέρον, με μεγάλη σημασία στην διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΔΝΤ-ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ

ΤΡΑΠΕΖΑΣ-ΠΟΕ

Η κατάσταση αναρχίας που επικράτησε την περίοδο του μεσοπολέμου, δημιούργησε την ανάγκη για το σχεδιασμό μιας στρατηγικής για την μεταπολεμική διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης. Μέρος αυτού του σχεδίου, εκτός από την ίδρυση του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ήταν η εξασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και ευημερίας μέσα από την διεθνή οικονομική συνεργασία. Αυτή η συνεργασία θα βασιζόταν σε μια παγκόσμια αγορά στην οποία το κεφάλαιο και τα αγαθά θα μπορούσαν να κινούνται ελεύθερα ενώ θα υπήρχαν παγκόσμιοι θεσμοί οι οποίοι θα ρύθμιζαν την παγκόσμια κατάσταση με στόχο το ευρύτερο συμφέρον για την επικράτηση σταθερότητας και προβλεψιμότητας των εξελίξεων.

Βάσει αυτού του σκεπτικού, συνέρχεται στο New Hampshire των ΗΠΑ την 1-22 Ιουλίου του 1944 από 44 κράτη με επικεφαλής τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο η Διάσκεψη του Breton Woods⁵. Το καθεστώς του Breton Woods αποτέλεσε σημείο σταθμό για την διαμόρφωση της μεταπολεμικής παγκόσμιας κατάστασης αφού αποτέλεσε την Διάσκεψη κατά την οποία δημιουργήθηκαν το ΔΝΤ και η Διεθνής Τράπεζα για την ανασυγκρότηση και την ανάπτυξη η οποία στην συνέχεια ονομάστηκε Παγκόσμια Τράπεζα. Το πάζλ του μεταπολεμικού διεθνούς οικονομικού συστήματος συμπληρώνεται στην Αβάνα το 1947 όπου με το ομώνυμο καταστατικό προτείνεται η ίδρυση ενός Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου, ο οποίος, όμως, δεν λειτούργησε και τον ρόλο του έπαιξε η GATT η οποία θα μετεξελιχθεί το 1995 στο Π.Ο.Ε..

Πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

Την περίοδο πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και συγκεκριμένα από το 1875 και μετά, ηγεμονική θέση στο διεθνές σύστημα κατήχε η Βρετανία. Κατά την περίοδο της λεγόμενης Pax Britannica κυριαρχούσε η φιλελεύθερη ιδεολογία βασισμένη πολιτικά

⁵ Με τον όρο καθεστώς, εντάσσουμε το σύστημα Breton Woods στα διεθνή καθεστάτα τα οποία είναι σύνολα κανόνων και συμβάσεων που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών.

στον ιμπεριαλισμό και οικονομικά στην ανάπτυξη του ελεύθερου εμπορίου και την μεταφορά της τεχνολογίας. Την περίοδο αυτή αναπτύσσεται, άλλωστε, και το διεθνές εμπόριο το οποίο ήταν κατά βάση ενδοευρωπαϊκό.

Ίσχυε ο κανόνας του χρυσού, δηλαδή, η ποσότητα χρήματος που κυκλοφορούσε αντιστοιχούσε σε κάποια ποσότητα χρυσού η οποία βρισκόταν στην Κεντρική Τράπεζα κάθε κράτους⁶. Το σύστημα ήταν πλήρως αυτορρυθμιζόμενο με ελεύθερες ροές χρήματος και κεφαλαίου.

Πριν την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου η Βρετανία έχει αρχίσει να χάνει το σαφές, μέχρι τότε, πολιτικό της πλεονέκτημα. Μετά το τέλος του πολέμου, στην Διάσκεψη των Βερσαλλιών συζητήθηκαν κυρίως εδαφικά ζητήματα και ελάχιστα ζητήματα που αφορούν το διεθνές χρηματοπιστωτικό και εμπορικό σύστημα. Θεωρήθηκε, ότι καλύτερη λύση παρέμενε η διατήρηση του κλασσικού φιλελευθερισμού του Adam Smith χωρίς καμιά κρατική παρέμβαση. Όμως, τα πράγματα δεν εκτυλίχθηκαν ιδιαίτερα καλά αφού υπό το βάρος του κόστους που είχε επιφέρει στα κράτη ο πόλεμος, τα κράτη αναγκάστηκαν να οδηγηθούν σε έντονο προστατευτισμό ενώ η Βρετανία άρχισε να χάνει σταδιακά και την οικονομική της πέρα από την πολιτική της ισχύ. Οι κυβερνήσεις άρχισαν να τυπώνουν νόμισμα προκειμένου να ενισχύσουν την ρευστότητα στο εσωτερικό του με αποτέλεσμα την αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας. Μέσα σε αυτό το δυσχερές οικονομικό κλίμα άρχισαν να κερδίζουν έδαφος έναντι του φιλελεύθερου οικονομικού συστήματος το κομμουνιστικό σύστημα, το οποίο έδειχνε μέσω της ΕΣΣΔ, να μην αντιμετωπίζει τα προβλήματα των καπιταλιστικών κρατών αλλά και το φασιστικό σύστημα το οποίο μέχρι τον πόλεμο θα κερδίσει αρκετό έδαφος. Το πρόβλημα συνεπώς μεσοπολεμικά ήταν διττό από την μία η κυριαρχία του φιλελεύθερου καπιταλιστικού συστήματος και από την άλλη η έξοδος από την οικονομική κρίση.

Μέσα σε αυτή την άσκημη κατάσταση, όμως, υπήρξαν και τα πρώτα σημάδια διακρατικής συνεργασίας, προερχόμενης κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα και όχι από κράτος αφού κυριαρχούσε ακόμη η άποψη της αποφυγής του παρεμβατισμού. Μια διεθνής τράπεζα με στόχο να βοηθήσει την μεταπολεμική οικοδόμηση προτάθηκε το 1920. Το 1927, σε μια διθνή οικονομική Συνδιάσκεψη υπό την αιγίδα της Κοινωνίας

⁶ Cooper R.N, Prolegomena to the choice of an International Monetary System, (επιμ.) C.F. Bergsten-L.B. Krause, World Politics and International Economics, Ουάσιγκτον (1975)

των Εθνών στην Γενεύη ελήφθησαν αρκετές αποφάσεις για ζητήματα που αφορούσαν το εμπόριο και τα καρτέλ. Το 1933, επιχειρήθηκε στο Λονδίνο να δοθεί διέξοδος στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα κράτη και κυρίως την απόφαση εγκατάληψης από την Βρετανία του κανόνα του χρυσού.

Όλες αυτές και πολλές άλλες απέλπιδες προσπάθειες συντονισμού και ρύθμισης των, όλο και περισσότερο σε σχέση με μερικά χρόνια νωρίτερα, αλληλένδετων διεθνών οικονομικών σχέσεων, απέτυχαν να επιτύχουν του στόχου τους σύμφωνα με κάποιους λόγω της αποτυχίας των κλασσικών και νεοκλασσικών προσεγγίσεων στα οικονομικά ζητήματα και την αποφυγή κρατικού παρεμβατισμού, σύμφωνα με άλλους λόγω της απουσίας μιας ισχυρής ηγεμονικής δύναμης στο διεθνές σκηνικό καθώς η Βρετανία είχε απωλέσει τον ρόλο που είχε τα προηγούμενα χρόνια ενώ οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν ακόμη καμία τέτοια ανάμιξη⁷.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Διάσκεψη του Breton Woods υπήρξε εξαιρετικά σημαντική, από την άποψη ότι στόχο είχε την ρύθμιση της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας και ειρήνης μεταξύ των κρατών μεταπολεμικά. Ο Adam Smith θεωρούσε πως η αλληλεξάρτηση που δημιουργούνται μέσα από την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, μέσα από τον διεθνή καταμερισμό εργασίας και τα οφέλη που αυτό επέφερε συνολικά, θα επέφερε ένα σύστημα ισορροπίας ισχύος μεταξύ των κρατών, που θα λειτουργούσε αποτρεπτικά για την δημιουργία πολέμου σαν τους δύο καταστροφικούς πολέμους που είχαν προηγηθεί κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα. Η αντίληψη ότι το διεθνές εμπόριο αποτρέπει τον πόλεμο λόγω της σχέσης αμοιβαίας εξάρτησης και ανταποδοτικότητας υπήρξε διάχυτη στην Διάσκεψη του Breton Woods.

Εμφανής, όμως, την περίοδο εκείνη ήταν και η άποψη του Keynes, η οποία θεωρούσε ότι οι ελεύθερες αγορές δεν μπορούσαν να μεγιστοποιήσουν από μόνες τους την ανθρώπινη ευημερία.

Παράλληλα με την δημιουργία, λοιπόν, ενός πιο ολοκληρωμένου διεθνούς οικονομικού συστήματος έπρεπε να δημιουργηθεί μια ηγετική δύναμη η οποία θα αναλάμβανε την διαχείριση του συστήματος αυτού, καθώς και την εύρυθμη λειτουργία του. Από την πλευρά τους τα κράτη θα έπρεπε, για την αποφυγή

⁷ Peet Richard, Ανόσια Τριάδα / Το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΠΟΕ, Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 2010

προβλημάτων παρόμοιων με αυτά που δημιούργησε η Παγκόσμια Ύφεση, να επιτύχουν την εγχώρια αυτονομία τους και την διεθνή δραστηριότητα⁸. Τα κράτη έπρεπε από την μια να διατηρήσουν καταστάσεις πλήρους απασχόλησης, οικονομικής ανάπτυξης και κράτος πρόνοιας στο εσωτερικό τους και ταυτόχρονα αποφυγής της κατάστασης προστατευτισμού σαν αυτή της δεκαετίας του 1930. Η κατάσταση αλληλεξάρτησης θα βοηθούσε αυτή την στόχευση, όχι ασφαλώς μέσω του πλήρους απελευθερωμένου εμπορίου σαν αυτού που επικρατούσε τον 19^ο αιώνα αλλά μέσω ενός πιο ρυθμισμένου διεθνούς οικονομικού συστήματος. Ηπαγκόσμια σταθερότητα και ειρήνη θα διασφαλιζόταν μέσω ενός συστήματος διεθνών ρυθμίσεων που θα δέσμευε τα κράτη νομικά μεν, πάντα όμως με την συναίνεσή τους και στο πλαίσιο της διατήρησης της διεθνούς σταθερότητας. Μέσω ενός συστήματος διεθνών θεσμών τα κράτη θα αναγνώριζαν τις υποχρεώσεις τους σχετικά με την δημιουργία πλεονασμάτων και ελλειμάτων των κρατικών τους προϋπολογισμών ενώ θα ρύθμιζαν και την αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Θα αναπτυσσόταν, δηλαδή, μια ισορροπία ανάμεσα στην διεθνή και την εθνική σταθερότητα χωρίς να απεμπολείται η εθνική κυριαρχία των κρατών.

Ιστορικά, βέβαια, αποδεικνύεται ότι το σύστημα αυτό δεν λειτούργησε όσο ικανοποιητικά αναμενόταν. Η σύγκρουση των κομμουνιστικών και των φιλελεύθερων κρατών της Δύσης αλλά και η ανισότητα ανάπτυξης των κρατών δεν κατένημαι δίκαια τα οφέλη του διεθνούς εμπορίου με αποτέλεσμα τα ισχυρότερα κράτη να προσπαθούν πάντα να κυριαρχήσουν επί των ασθενέστερων⁹.

Εν πάσει περιπτώσει, οι ΗΠΑ αποφασίζουν κατά την Διάσκεψη του Bretton Woods ότι είναι πλέον έτοιμες να ηγηθούν του συστήματος όπως θα προέκυπτε μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η απόφαση αυτή, βέβαια, ήταν ιδιαίτερος σκληρή αφού οι ΗΠΑ απολάμβαναν ένα ισχυρό καθεστώς προστατευτισμού κατά την περίοδο πριν τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ακόμη, και η συμμετοχή στον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε εφήμερη αφού οι ΗΠΑ στην συνέχεια δεν μετείχαν ούτε καν στην Κοινωνία των Εθνών. Τα πράγματα όμως πλέον, είχαν αλλάξει. Το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει τις ΗΠΑ πανίσχυρες και την Ευρώπη κατεστραμμένη. Με μια τεράστια παραγωγική βάση και εξωτερικά πλεονάσματα, με μια τεράστια υπεροχή

⁸ Gilpin, R, *The political economy of International Relations*, Princeton University Press, 1987, σελ. 131

⁹ Hirschman AO, *National Power and the structure of Foreign Trade*, University of California Press, Berkeley, 1945

στην στρατιωτική τεχνολογία και δύναμη (οι ΗΠΑ ήταν πυρηνική δύναμη) και διαθέτοντας τεράστια αποθέματα σε χρυσό, οι ΗΠΑ ήταν οι μοναδικές οι οποίες μπορούσαν να ηγηθούν των φιλελεύθερων καπιταλιστικών δυνάμεων. Αλλά και στο εσωτερικό, κυριαρχούσε πλέον η ιδέα της αποφυγής του απομονωτισμού των προηγούμενων δεκαετιών. Οι ΗΠΑ γνώριζαν πως η αναδίπλωση της Αμερικής θα δημιουργούσε ένα κενό ισχύος το οποίο θα μπορούσαν να καλύψουν αντίπαλες στις ΗΠΑ δυνάμεις, απειλώντας τες μακροπρόθεσμα. Επιπλέον, η αποχώρηση των ΗΠΑ από την διεθνή σκηνή θα ενίσχυε τις τάσεις για ανάπτυξη των όπλων μαζικής καταστροφής και της πυρηνικής τεχνολογίας ενώ ο έλεγχος περιοχών ζωτικής σημασίας από άλλες δυνάμεις π.χ. Μέση Ανατολή από εχθρικές δυνάμεις δεν θα το απειλούσε μόνο στρατηγικά αλλά και οικονομικά¹⁰.

Η Διάσκεψη του Breton Woods κατέληξε σε ιδιαίτερη επιτυχία λόγω της επιθυμίας των ΗΠΑ να ηγηθούν του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος. Επιπλέον, ο σχεδιασμός του συστήματος καθίστατο πιο εύκολος από την στιγμή που η εξουσία είχε συγκεντρωθεί σε ένα μικρό αριθμό κρατών της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής, των οποίων τα συμφέροντα και οι επιδιώξεις συνέπιπταν. Κοινοούνταν όλοι υπό τον φόβο του κομμουνιστικού γίγαντα ΕΣΣΔ και ασπάζονταν, έστω και σε διαφορετικές αποχρώσεις τον φιλελευθερισμό. Συμφωνούσαν όλοι στην επίτευξη της ειρήνης μέσα από την μεγιστοποίηση της συνολικής παγκόσμιας ευημερίας.

Η Διάσκεψη, άλλωστε, ήταν ήδη διαμορφωμένη και καθορισμένη πριν καν ξεκινήσει. Οι ΗΠΑ μαζί με την Βρετανία είχαν αποφασίσει σε προηγούμενες συναντήσεις τους τις γενικές κατευθύνσεις. Ο στόχος ήταν η δημιουργία μιας υπηρεσίας, η οποία θα ήλεγχε τις συναλλαγματικές ισοτιμίες για να αποφευχθούν δυσάρεστα γεγονότα των προηγούμενων δεκαετιών και θα λειτουργούσε ως ένα θεσμικό βάθρο συνενόησης των κρατών για νομισματικά ζητήματα εποπτεύοντας την διεθνή νομισματική σταθερότητα, θα αντιμετώπιζε προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών κ.τ.λ.. Στην επιτυχία της Διάσκεψης βοήθησε και το επίπεδο των αντιπροσώπων, το οποίο με ελάχιστες εξαιρέσεις αδυνατούσε να αντιληφθεί την σημασία της Διάσκεψης καθώς δεν διέθετε τις αναγκαίες τεχνοκρατικές γνώσεις για την συνδιαμόρφωση των ζητημάτων πλην ελαχίστων σημαντικών πολιτικών ζητημάτων.

¹⁰ Αρβανιτοπούλος Κωνσταντίνος, Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003

Η Διάσκεψη, λοιπόν, σχημάτισε θεσμούς οι οποίοι ήταν πλήρως υποταγμένοι στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Οι θεσμοί που προέκυψαν από το σύστημα του Breton Woods δηλαδή, το ΔΝΤ για θέματα νομισματικής συνεργασίας, η ΔΤΑΑ που θα ασχολούνταν με μακροπρόθεσμες επενδύσεις καθώς και πρόβλεψη για έναν διεθνή οργανισμό εμπορίου παραμένουν μέχρι σήμερα. Μετα την δεκαετία του '70 η πολιτική τους άλλαξε παρεκκλίνοντας από το κευνσιανό πρότυπο βάσει του οποίου είχαν σχεδιασθεί. Αρχικά, όμως, είχαν ως στόχο κυρίως το ΔΝΤ την αποτροπή των έντονων διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών και της αντιμετώπισης των προβλημάτων στα ισοζύγια πληρωμών¹¹ των κρατών μελών του. Η επιρροή των κρατών στο ΔΝΤ βασιζόταν στην οικονομική συμμετοχή του καθενός, με τις ΗΠΑ να διαθέτουν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων. Τέλος, είχε προβλεφθεί η κατάργηση των φραγμών στο εμπόριο και η μετατρεψιμότητα των νομισμάτων για την διευκόλυνση αυτού.

Όπως θα αναφερθεί και παραπάνω οι θεσμοί αυτοί δέχτηκαν εντονότατη κριτική μελλοντικά. Θεωρήθηκε ότι η πολιτική τους αντικατόπτριζε έντονα τα συμφέροντα των ΗΠΑ και δημιουργούσε ένα καθεστώς «οικονομικής αποικιοκρατίας» στα μέλη του Τρίτου Κόσμου, τα οποία κατά κύριο λόγο θα ζητήσουν την βοήθειά τους τις επόμενες δεκαετίες μετά την θέσπισή τους¹².

Συναίνεση της Ουάσιγκτον

Ο όρος Συναίνεση της Ουάσιγκτον εισήχθη στις αρχές της δεκαετίας του '90 προκειμένου να περιγράψει ένα σύνολο πολιτικών το οποίο εφαρμόζοταν μέσω της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ σε κράτη τα οποία ζήτησαν οικονομική βοήθεια.

¹¹ Το ισοζύγιο πληρωμών είναι η λογιστική κατάσταση που αποδίδει τις οικονομικές συναλλαγές που πραγματοποιούν οι κάτοικοι μιας χώρας με το εξωτερικό και χωρίζεται σε τρεις επιμέρους λογαριασμούς: το εμπορικό ισοζύγιο, το ισοζύγιο άδηλων πόρων και τον λογαριασμό κίνησης κεφαλαίων

¹² John Ralston Saul, *The Collapse of Globalism and the Reinvention of the world*, Atlantic Books 2005. Σελ 263

Αναφερόταν, τότε, στα κράτη της Λατινικής Αμερικής και στους κανόνες που είχαν επιβληθεί σε αυτά προκειμένου να δεχθούν την βοήθεια των δίδυμων οργανισμών.

Την δεκαετία το 1980 λόγω της αποτυχίας των οικονομικών πολιτικών που ακολουθηθήκαν τα προηγούμενα χρόνια, το χρέος των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών εκτινάχτηκε με σημαντικές επιπτώσεις ακόμα και για τις οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών¹³. Το 1985 ο τότε Υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ James Baker πρότεινε την πολιτική της διαρθρωτικής προσαρμογής για τις χώρες με υψηλό χρέος. Η λογική της συγκεκριμένης πολιτικής βασίζεται στην αντίληψη πως οι εμπορικές και δημοσιονομικές ανισορροπίες είχαν βαθιά διαρθρωτικά αίτια. Οπότε εκτός από αλλαγή των μακροοικονομικών πολιτικών απαιτούνταν και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις προς μια προσανατολισμένη στις εξαγωγές ανάπτυξη, περιορισμό του ρόλου του κράτους στην οικονομία και μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα. Η Παγκόσμια Τράπεζα από κοινού με το ΔΝΤ μετατράπηκαν ουσιαστικά σε φορείς αυτής της πολιτικής¹⁴. Η Τράπεζα, που ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 είχε περιορίσει την παροχή δανείων σε προβληματικές οικονομίες, μετά το 1985 υιοθέτησε μια σειρά από κριτήρια και προϋποθέσεις που έπρεπε να πληρούν οι δανειολήπτες στην λογική της πολιτικής της διαρθρωτικής προσαρμογής, προκειμένου να επιτρέψει τη παροχή δανείων. Στην ουσία η Παγκόσμια Τράπεζα ζητούσε από τους δανειολήπτες της, την αποδοχή μιας νεοφιλελεύθερης λογικής, δίνοντας έμφαση στο άνοιγμα των αγορών, στην φιλελευθεροποίηση του εμπορίου στις αποκρατικοποιήσεις και την μείωση του κρατικού παρεμβατισμού. Η πολιτική αυτή επικρίθηκε σε μεγάλο βαθμό ενώ κάποιοι έφτασαν στο σημείο να την χαρακτηρίσουν και ως μια νέα μορφή καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού¹⁵.

Σε πάρα πολλές περιπτώσεις οι συνέπειες των πολιτικών δομικής προσαρμογής στις οικονομίες των αναπτυσσόμενων κρατών ήταν αρνητικές. Οι συγκεκριμένες πολιτικές ήταν αποτελεσματικές σε χώρες που διέθεταν ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο ικανό να τις εφαρμόσει αποτελεσματικά και οι οποίες ήδη παρουσίαζαν μια εξαγωγική δραστηριότητα. Έτσι χώρες όπως η Βραζιλία, οι Φιλιππίνες, η Νότια

¹³ Robert Gilpin, Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία, Η διεθνής Οικονομική Τάξη, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2002. Σελ 385.

¹⁴ Στο ίδιο. Σελ 376.

¹⁵ Michael Goldman, Imperial Nature: The World Bank and Struggles for Social Justice in the Age of Globalization, Εκδ. Yale University Press 2006.

Κορέα και η Ταϊλάνδη βελτίωσαν την βιομηχανική τους παραγωγή¹⁶. Σε χώρες όμως με ασθενείς δομές όπως αυτές της Υπο-σαχάριας Αφρικής, η εφαρμογή των πολιτικών αυτών εμπόδισε την οικονομική ανάπτυξη και αύξησε τον πληθωρισμό¹⁷. Οι συνέπειες των δανείων της Παγκόσμιας Τράπεζας για τον πληθυσμό των χωρών αυτών ήταν αρκετά δυσμενείς καθώς το φαινόμενο της φτώχειας διογκώθηκε λόγω της μείωσης των κρατικών δαπανών και της ανόδου των τιμών των τροφίμων τα οποία πλέον έπαψαν να επιδοτούνταν.

Η πολιτική της διαρθρωτικής προσαρμογής προκάλεσε την αντίδραση, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) πολιτικών καθώς και ακαδημαϊκών. Οι κριτικές κυρίως εστιάζονται στις μεταρρυθμιστικές πολιτικές που έχουν σαν στόχο την προώθηση της ελεύθερης αγοράς. Οι πολιτικές αυτές έχουν συχνά αρνητικά αποτελέσματα καθώς έχουν στην πράξη εφαρμοστεί με λανθασμένο τρόπο, απότομα και σε πολύ αδύναμες οικονομίες που δεν ήταν σε θέση να τις δεχθούν. Όπως έχει υποστηρίξει η Catherine Caufield¹⁸, οι πολιτικές της Παγκόσμιας Τράπεζας έχουν σε τελική ανάλυση βλάψει παρά βοηθήσει την ανάπτυξη των κρατών του Νότου. Η κριτική της επικεντρώνεται στο γεγονός πως η Παγκόσμια Τράπεζα έχει μια αρκετά ομογενοποιημένη και Δυτική αντίληψη περί ανάπτυξης¹⁹. Η όλη φιλοσοφία των πολιτικών βασίζεται σε μια δυτική αντίληψη του τρόπου ζωής με αποτέλεσμα οι παραδοσιακές οικονομικές δομές και αξίες να μην λαμβάνονται υπ όψιν. Επίσης η νεοφιλελεύθερη λογική που υιοθετήθηκε στην Συμφωνία της Ουάσιγκτον και οδήγησε στην εφαρμογή των πολιτικών της δομικής προσαρμογής έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη του ΑΕΠ, χωρίς να λαμβάνει υπολογίζει άλλους δείκτες όπως τα επίπεδα διαβίωσης. Αν αρχικώς θεωρήθηκε πως η άνοδος του ΑΕΠ θα ευνοούσε όλη την κοινωνία, οι επικριτές τις Τράπεζας υποστηρίζουν πως στην πράξη οι φτωχότερες ομάδες του πληθυσμού υπέστησαν το βάρος της προσαρμογής²⁰. Η Παγκόσμια Τράπεζα σε όλες τις περιοχές και τα έθνη αδιακρίτως, εφαρμόζει τις ίδιες πολιτικές παρά το γεγονός πως τα αναπτυξιακά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι

16 Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009. Σελ 556.

17 Caroline Tomas, "Globalization and Development in the South" στο Ravenhill John, Global Political Economy, Oxford University Press 2005. Σελ 330.

18 Catherine Caufield, Masters of Illusion: The World Bank and the Poverty of Nations 1996.

19 Mark Beeson, Stephen Bell "The Models of Capitalism Debate" στο Nicola Phillips, Globalizing International Political Economy, Εκδ. Palgrave Macmillan. Σελ 129.

20 Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009. Σελ 556.

διάφορες περιοχές του πλανήτη δεν είναι παρόμοια²¹. Αυτό έχει πολλές φορές ως συνέπεια την αποτυχία των αναπτυξιακών πολιτικών της Τράπεζας καθώς η τελευταία αδυνατεί να προσαρμοστεί στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή.

Την ίδια περίοδο έχουμε την άσκηση έντονης κριτικής από διάφορες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Οι ΜΚΟ εκτός από την κριτική που άσκησαν στην πολιτική της διαθρωτικής αναπροσαρμογής, ζητούσαν να υπάρξει μέριμνα από την Τράπεζα ώστε να τίθενται στις κυβερνήσεις και άλλα κριτήρια εκτός των οικονομικών. Συγκεκριμένα θεωρούσαν πως η Τράπεζα αγνόησε άλλα κρίσιμα στοιχεία όπως ζητήματα ισότητας²², σεβασμού του περιβάλλοντος²³ και γενικότερα με ζητήματα που σχετίζονταν με την βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Συγκεκριμένα, οι πολιτικές που επιβάλλονταν από τους πιστωτές προς τα κράτη δανειστές αφορούσαν α. δημοσιονομική πειθαρχία, δηλαδή, αντιμετώπιση των ελλειμμάτων στους κρατικούς προϋπολογισμούς καθώς συνεπάγονται μια σειρά προβλημάτων, όπως πληθωρισμός, ή ελλειμματικό ισοζύγιο πληρωμών, και για τον σκοπό αυτό χρειαζόταν μείωση των κρατικών δαπανών β. μείωση φορολογικών συντελεστών για να δοθούν κίνητρα για επενδύσεις γ. απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα με αύξηση των θετικών επιτοκίων προκειμένου να αυξηθούν οι αποταμιεύσεις και να μειωθεί η φυγή κεφαλαίων δ. ανταγωνιστικές συναλλαγματικές ισοτιμίες προκειμένου να καταστήσουν δυνατή την αύξηση των εξαγωγών ε. απελευθέρωση του εμπορίου μέσω της εξάλειψης των εμποδίων στην διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών στ. ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα προκειμένου να επιτευχθεί η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων ζ. ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων.

Στην ουσία, επρόκειτο για νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές, οι οποίες βασίζονται στις ελεύθερες αγορές δίχως κρατική παρέμβαση. Η προσανατολισμένη στην αγορά οικονομία επιφέρει ταχύτερη ανάπτυξη κατά τους θιασώτες της ενώ σύμφωνα με τους επικριτές της δεν κατανέμει κοινωνικά δίκαια τον πλούτο που παράγεται όπως, επίσης, δεν καταφέρνει, να αντιμετωπίσει τις αποτυχίες της αγοράς χωρίς κρατική παρέμβαση.

21 Caroline Tomas, "Globalization and Development in the South" στο Ravenhill John, Global Political Economy, Oxford University Press 2005. Σελ 329.

22 Όπως παραδείγματος χάρη προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Robert O'Brien, Mark Williams, Global Political Economy, Evolution and Dynamics, Palgrave Macmillan 2004. Σελ 214.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ιδρύθηκε το 1945 στα πλαίσια του συστήματος Breton Woods μαζί με την ΠΤ και αποτελεί έναν εξειδικευμένο οργανισμό του ΟΗΕ με έδρα την Ουάσινγκτον των ΗΠΑ. Στόχος του ήταν η διαχείριση του μεταπολεμικού διεθνούς νομισματικού συστήματος και συγκεκριμένα η διατήρηση της νομισματικής και συναλλαγματικής πειθαρχίας των κρατών μελών του, καθώς και η χρηματοδοτική ενίσχυση των κρατών μελών που αντιμετωπίζουν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών.

Την δεκαετία του '70 όπου το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών καταρρέει και περνάμε σε σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών ο ρόλος του ΔΝΤ περιορίζεται στην παρακολούθηση της συναλλαγματικής πολιτικής των μ-κ και τα κράτη υποχρεώνονται να συνεργάζονται για την διασφάλιση ομαλών νομισματικών σχέσεων και να ενημερώνουν το ΔΝΤ με κάθε πληροφορία η οποία χρειάζεται για την άσκηση της εποπτικής του αρμοδιότητας.

Το ΔΝΤ προσπαθεί με την πολιτική του να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη, να αυξήσει τα επίπεδα εργασίας ενισχύοντας οικονομικά τα αναπτυσσόμενα κράτη.

Στόχοι του ΔΝΤ είναι η προώθηση της νομισματικής συνεργασίας των κ-μ στα πλαίσια του οργανισμού η επέκταση και ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και πραγματικού εισοδήματος.

Η παρακολούθηση του διεθνούς συστήματος συναλλαγματικών ισοτιμιών μέσω της διασφάλισης συναλλαγματικής σταθερότητας και η αποφυγή ανταγωνιστικών υποτιμήσεων νομισμάτων.

Η χορήγηση χρηματοδοτικής ενίσχυσης με στόχο τη διόρθωση των ανισορροπιών στο ισοζύγιο των πληρωμών.

Για την χορήγηση χρηματοδοτικής βασική προϋπόθεση είναι η ύπαρξη προβλημάτων στο ισοζύγιο πληρωμών και γίνεται πάντα υπό όρους

αιρεσιμότητας, δηλαδή το κράτος που λαμβάνει τη χρηματοδότηση αναλαμβάνει να εφαρμόσει συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής που υποδεικνύονται από το ΔΝΤ, ενώ η χορήγηση πραγματοποιείται μονάχα στον βαθμό όπου το κράτος αναλαμβάνει την δέσμευση να αποπληρώσει το χρέος του.

Τα όργανα του ΔΝΤ είναι το Συμβούλιο των Διοικητών, το Εκτελεστικό Συμβούλιο και ο Διευθύνων Σύμβουλος.

Ασφαλώς, η πολιτική που ασκείται από το ΔΝΤ (και την ΠΤ) έχουν δεχθεί αυστηρή κριτική. Συγκεκριμένα, υπάρχει η άποψη ότι η πολιτική του ΔΝΤ ασκεί μεγάλη πίεση στα υπό δανεισμό αναπτυσσόμενα κράτη μπλοκάρει την ανάπτυξη και βαθαίνει τις κοινωνικές ανισότητες. Η συνταγή για την διαφυγή ενός κράτους από την κρίση είναι απλοϊκή και παγκόσμια χωρίς να αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες του κάθε κράτους ξεχωριστά. Προτείνει κυρίως τις ιδιωτικοποιήσεις, την δημοσιονομική αυστηρότητα και την φιλελευθεροποίηση των αγορών.

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά σε πρόσφατο άρθρο του περιοδικού Economist τα αναπτυσσόμενα κράτη που προσφεύγουν στην βοήθεια του ΔΝΤ μειώνονται συνεχώς τα τελευταία χρόνια προσπαθώντας να αντιμετωπίσουν με δικούς τους τρόπους τα όποια οικονομικά προβλήματα αντιμετωπίζουν.

Υπάρχει μεγάλη αρθρογραφία και συζήτηση γύρω από την αναθεώρηση του τρόπου λειτουργίας του ΔΝΤ, τόσο στο εσωτερικό επίπεδο όσο δηλ. τρόπος ψηφοφορίας στο εσωτερικό του ή ιδιαίτερα η επιρροή των ΗΠΑ στον οργανισμό (όργανο πολιτικής της) η σχέση με την κοινωνία των πολιτών η οποία χρειάζεται να γίνει πιο έντονη.

Για την σύσταση του ΔΝΤ 29 κυβερνήσεις υπέγραψαν τα άρθρα συμφωνία και την 1η Μαρτίου του 1947 ξεκίνησε την λειτουργία του. Πιο πάνω αναφέρθηκε πως κύριος στόχος του ΔΝΤ υπήρξε η διατήρηση της μεταπολεμικής νομισματικής σταθερότητας, και συγκεκριμένα η διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε ελεγχόμενα πλαίσια καθώς και η παροχή βοήθειας σε κράτη που αντιμετώπιζαν προβλήματα στο ισιζύγιο πληρωμών τους. Με την πάροδο των ετών στο ΔΝΤ επήλθαν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του και γενικότερα στην

φιλοσοφία του. Επηρεάζει στις μέρες μας τις τύχες δεκάδων κρατών και κατ'επέκταση εκατομμυρίων ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο.

Οι έντονες επικρίσεις που δέχεται, ωστόσο, προκύπτουν από τον τρόπο με τον οποίο ασκεί την πολιτική σύμφωνα με την Συναίνεση της Ουάσιγκτον. Αρχικά, το ΔΝΤ χορηγούσε δάνειο σε κάποιο κράτος μέλος του απαιτώντας μονάχα ένα σχέδιο σταθεροποίησης του νομόσματος σε ρεαλιστική συναλλαγματική ισοτιμία. Στην συνέχεια αυτό άλλαξε με την επιβολή συγκεκριμένων πολιτικών κατευθύνσεων στα κράτη τα οποία επιθυμούσαν να τύχουν βοήθειας. Αυτή η νεοφιλελεύθερη στροφή είναι, που έχει προκαλέσει εντονότερες αντιδράσεις σαν αυτές που βλέπουμε συχνά στις τηλεοράσεις μας, πραγματοποιήθηκε μετά την δεκαετία του '70 και έχουν επιφέρει σε πολλά κράτη φτώχεια και ανέχεια.

Το ΔΝΤ είναι ένας από τους 15 συνδεδεμένους οργανισμούς στο σύστημα του Ο.Η.Ε. και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οποιοδήποτε μέλος αντιμετωπίζει προσωρινό πρόβλημα στο ισοζύγιο πληρωμών του. Λειτουργεί, δηλαδή, σαν αποθεματικό ταμείο. Το ενδιαφέρον του ΔΝΤ εστιάζεται κυρίως στις μακροοικονομικές πολιτικές των κρατών και ιδιαίτερα στην δημοσιονομική διαχείριση, στην συναλλαγματική ισοτιμία, στην εποπτεία του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος, στις μακροοικονομικές επιδόσεις γενικότερα, δηλαδή, την κατανάλωση, τις επενδύσεις, την προσφορά χρήματος κ.λ.π..

Το άρθρο 4 του καταστατικού του επιβάλλει την ορθή και συνετή οικονομική διαχείριση από όλα τα κράτη μέλη του.

Ως προς την διάρθρωση του ΔΝΤ, αυτό αποτελείται από το Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο είναι το ανώτερο όργανο, συνεδριάζει δυο φορές τον χρόνο από κοινού με την Παγκόσμια Τράπεζα και καθορίζει τις κεντρικές πολιτικές κατευθύνσεις. Σε αυτό μετέχουν είτε οι υπουργοί των κρατών μελών είτε οι Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο είναι το όργανο που λαμβάνει τις αποφάσεις για τα πιο καθημερινά ζητήματα του οργανισμού και μετέχουν 25 άτομα.

Αυτό διορίζει και τον Διευθυντή του ΔΝΤ, ο οποίος ελέγχει το προσωπικό και λογοδοτεί στο Εκτελεστικό Συμβούλιο. Κατά παράδοση ο Διευθυντής του ΔΝΤ είναι Ευρωπαίος ενώ αυτός της Παγκόσμιας Τράπεζας είναι Αμερικανός. Αυτή την στιγμή

επικεφαλής του ΔΝΤ είναι ο Γάλλος σοσιαλιστής Dominique Strauss Kahn και έχει διορισθεί για πενταετή θητεία.

Τα μεγάλα κράτη, δηλαδή, ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Σαουδαβική Αραβία, Ιαπωνία, Κίνα και Ρωσία έχουν μόνιμη θέση στο Εκτελεστικό Συμβούλιο. Οι ψήφοι καθορίζονται βάσει της οικονομικής συνεισφοράς στον οργανισμό. Ως γνωστόν οι ΗΠΑ διαθέτουν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων όπως και το δικαίωμα veto στις αποφάσεις του οργανισμού.

Τέλος, η Διεθνής Νομισματική και χρηματοοικονομική Επιτροπή εξετάζει δύο φορές το χρόνο ζητήματα τα οποία αφορούν το διεθνές νομισματικό σύστημα ενώ η Επιτροπή Ανάπτυξης (κοινή Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας) υποβάλλει αναφορές στους διευθυντές για ζητήματα που αφορούν τα αναπτυσσόμενα κράτη. Οι συνδρομές των κρατών μελών αγγίζουν περίπου τα 300 δις δολάρια το χρόνο ή 212 δις δολ. ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (διεθνές αποθεματικό στοιχείο που εισήχθη το 1969 και έχει ως βάση διάφορα νομίσματα). Τα κράτη πρέπει να καταθέσουν το 25% της συνδρομής τους σε κάποιο σκληρό νόμισμα (ευρώ, δολλάριο, γιέν) και το υπόλοιπο στο εθνικό τους νόμισμα. Το αποθεματικό του ΔΝΤ μπορεί να αυξηθεί περαιτέρω μέσω δύο συμφωνιών : της Γενικής Συμφωνίας Δανεισμού στην οποία μετέχουν έντεκα ισχυρά βιομηχανικά κράτη και τις Νέες Συμφωνίες Δανειοδότησης στην οποία μετέχουν 25 κράτη.

Κάθε κράτος μπορεί, εφόσον αντιμετωπίζει πρόβλημα στο ισοζύγιο πληρωμών του να αντλήσει το 25% της συνδρομής του σε σκληρό νόμισμα. Εάν χρειάζεται παραπάνω χρήματα τότε μπορεί να αντλήσει μέχρι το τριπλάσιο της συμμετοχής του σε σκληρό νόμισμα με την μορφή δανείου όπου του επιβάλλονται συγκεκριμένοι όροι (πολιτικές) τους οποίους το κάθε δανειζόμενο κράτος οφείλει να εφαρμόσει. Οι όροι αυτοί τίθενται από το ΔΝΤ προκειμένου, σύμφωνα με το ίδιο, να εξασφαλίσει την επιστροφή των χρημάτων του.

Οι όροι αυτοί αποτελούν έτσι μια δικλείδα ασφάλειας αποπληρωμής του ΔΝΤ. Οι λεπτομέρειες των όρων που τίθενται από το ΔΝΤ περιγράφονται σε κείμενο το οποίο υπογράφει το κράτος και περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την αλλαγή σε κεντρικές δομές του κράτους από την κοινωνική ασφάλιση μέχρι ιδιωτικοποιήσεις ή μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα. Στην συνέχεια το κράτος τίθεται υπό συνεχή παρακολούθηση και οι εκταμιεύσεις των δόσεων της χρηματοδότησής του εξαρτάται

από την πρόοδο στις οικονομικές επιδόσεις του κράτους. Σε αντίθεση με την εικόνα που βλέπουμε στις μέρες μας, δηλαδή το ΔΝΤ να παρέχει δάνεια σε ανεπτυγμένα κράτη με ισχυρό νόμισμα, όπως η Ιρλανδία, η Ελλάδα ή η Πορτογαλία κατά τα προηγούμενα χρόνια χρηματοδότηση λάμβαναν αναπτυσσόμενα κράτη ή κράτη μετάβασης από την κεντρικά ελεγχόμενη οικονομία σε οικονομία της ελεύθερης αγοράς. Σε αντίθεση με τα τελευταία, τα ανεπτυγμένα κράτη μπορούν να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση μέσω των αγορών.

Η άποψη του ΔΝΤ για τις οικονομικές επιδόσεις ενός κράτους είναι σημαντικό στοιχείο για την πιστοληπτική του αξιολόγηση και επηρεάζει τον δανεισμό του από τις κεφαλαιαγορές.

Τα Πρώτα Χρόνια Λειτουργίας του ΔΝΤ

Ένας από τους βασικούς λόγους δημιουργίας του ΔΝΤ ήταν η διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε ελεγχόμενα επίπεδα προκειμένου να αποτραπούν οι ανταγωνιστικές υποτιμήσεις της περιόδου του μεσοπολέμου. Με τον όρο συναλλαγματική ισοτιμία εννοούμε την τιμή ενός νομίσματος σε σχέση με άλλα. Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες αυξομειώνονται ανάλογα με την προσφορά και την ζήτηση που έχει ένα νόμισμα. Βεβαίως, τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί και έντονη κερδοσκοπία πάνω στα νομίσματα, όπως για παράδειγμα συνέβει το 1992 στην λίρα Αγγλίας.

Το ισοζύγιο πληρωμών αναφέρεται στην συνολική κίνηση αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων που πραγματοποιείται σε μια χώρα από και προς το εξωτερικό. Είναι σημαντικό οι εξαγωγές να υπερβαίνουν τις εισαγωγές προκειμένου ένα κράτος να διαθέτει συνάλλαγμα για να μπορεί να αγοράζει προϊόντα από το εξωτερικό. Εάν αυτό δεν συμβαίνει, τότε πρέπει να διαθέτει μέρος από το απόθεμα χρυσού της ή σκληρού νομίσματος που διαθέτει προκειμένου να καλύψει αυτό το κενό. Εφόσον, εξαντλούνται και αυτά τα αποθέματα τότε έπρεπε να προσφύγει σε εξωτερικό δανεισμό ή εάν δεν μπορούσε να δανειστεί σε πιστώσεις από το ΔΝΤ.

Υπήρχε και η δυνατότητα της υποτίμησης του νομίσματός της προκειμένου να κάνει φθηνότερες τις εξαγωγές της και κατ'έπекταση πιο ανταγωνιστικές. Αυτό, όμως, θα αύξανε την αξία των εισαγόμενων προϊόντων με άμεσο τον κίνδυνο του πληθωρισμού και ανάγκη νέας υπετίμησης του νομίσματος. Αυτό, δηλαδή, που επιθυμούσε να αποφύγει το ΔΝΤ.

Σύμφωνα με το καθεστώς του Bretton Woods οι συναλλαγματικές ισοτιμίες των κρατών ήταν κλειδωμένες. Κάθε νόμισμα ήταν συνδεδεμένο με το δολλάριο και το δολλάριο συνδεδεμένο με το χρυσό σε μια σταθερή ισοτιμία 35 δολ./ουγκιά²⁴. Η ισοτιμία έπρεπε να παρεμβαίνει όχι περισσότερο από 1% σε διαφορετική περίπτωση το κράτος έπρεπε να παρέμβει για να την επαναφέρει στα σωστά πλαίσια. Το ΔΝΤ μπορούσε σε εξαιρετικές περιπτώσεις να εγκρίνει την αλλαγή μιας συναλλαγματικής ισοτιμίας ή να ζητήσει από μια χώρα να αποσυρθεί από τον οργανισμό ή ακόμη να ασκήσει εποπτεία στις συναλλαγματικές συνθήκες μιας χώρας.

Ένα από τα προβλήματα που αντιμετώπιζε τότε το ΔΝΤ ήταν η χρήση πολλαπλών συναλλαγματικών ισοτιμιών από τα κράτη ανάλογα με τις συναλλαγές που ήθελαν να πραγματοποιήσουν. Αυτή η κατάσταση διατηρήθει υπό προϋποθέσεις και υπό την ανοχή του ΔΝΤ μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '60, οπότε και διακόπηκε ενώ τα κράτη αναγκάστηκαν σε καθεστώς πλήρους μετατρεψιμότητας του νομίσματός τους προκειμένου να διευκολυνθεί το εμπόριο.

Η χρήση βοήθειας για την αντιμετώπιση προβλημάτων στο ισοζύγιο πληρωμών έγινε πράξη την δεκαετία του '50 όταν ο πόλεμος της Κορέας οδήγησε σε αύξηση των τιμών των πρώτων υλών. Τα κράτη υπέβαλλαν ένα σχέδιο εξόδου από την κρίση και οι όροι διέφεραν ανάλογα με το ποσοστό δανεισμού που επιθυμούσε κάθε κράτος.

Έτσι άρχισαν να εισέρχονται σιγά σιγά οι όροι της απελευθέρωσης των φραγμών στο εμπόριο και την εξάλειψη των συναλλαγματικών ελέγχων ενώ η σταδιακή χρηματοδότηση ανάλογα με την πρόοδο που πραγματοποιούσε κάθε χώρα εισήχθη πρώτη φορά στην περίπτωση της Χιλής (1956) και της Αϊτής (1958).

Την δεκαετία του '60 και υπό το καθεστώς αμφισβήτησης των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών δημιουργήθηκε ένας ειδικός τραβηκτικός λογαριασμός όπου οι χώρες μπορούσαν να ασκούν ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (1969).

²⁴ Giddy Ian, Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ: 148-152

Από την δεκαετία του '70 και μετά, το ΔΝΤ περνά σε μια καινούργια φάση. Μια σειρά γεγονότων θα το οδηγήσουν στο να αλλάξει τον ρόλο και τον τρόπο λειτουργίας του. Το πρώτο σημαντικό γεγονός αποτελεί η εγκατάλειψη από τις ΗΠΑ του συστήματος των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η αναστολή μετατρεψιμότητας των δολλαρίων που κατείχαν ξένες κυβερνήσεις σε χρυσό δεν αναιρέθηκε παρά τις προσπάθειες που έγιναν το επόμενο χρονικό διάστημα. Με την κατάρευση του κανόνα του χρυσού και του συστήματος των ονομαστικών αξιών, το καθεστώς του Bretton woods είχε φτάσει στο τέλος του.

Το χρονικό διάστημα αυτό, το ΔΝΤ είχε εστιάσει την προσοχή του κατά κύριο λόγο στα βιομηχανικά ανεπτυγμένα κράτη της εποχής. Το τελευταίο από «σημαντικά» ανεπτυγμένα κράτη που προσέφυγε στο ΔΝΤ ήταν η Μεγάλη Βρετανία. Η Μεγάλη Βρετανία αναγκάστηκε το 1976 να συνάψει μια συμφωνία stand-by με το ΔΝΤ το 1976. Οι όροι μάλιστα που ζητήθηκαν για τη σύναψη της συγκεκριμένης σύμβασης ήταν ιδιαίτερα επαχθείς και συμπεριελάμβαναν περικοπές κρατικών δαπανών και διατήρηση του ελεύθερου εμπορίου. Μετά το 1977 το ΔΝΤ στράφηκε κατά κύριο λόγο προς την χρηματοδότηση αναπτυσσομένων κρατών και κρατών τα οποία μετέβαιναν από ένα καθεστώς ελεγχόμενης οικονομίας σε ένα καθεστώς ελεύθερης οικονομίας. Κάποιοι μάλιστα το κατηγόρησαν ότι από οργανισμός συνεργασίας και συνεννόησης για νομισματικά ζητήματα μετατράπηκε σε οργανισμό ελέγχου του Τρίτου Κόσμου από τον Πρώτο Κόσμο, δηλαδή μια νέα μορφή αποικιοκρατίας.

Το δεύτερο σημαντικό γεγονός της δεκαετίας του '70 που επηρέασε τον επανακαθορισμό της λειτουργίας του ΔΝΤ ήταν η πετρελαϊκή κρίση το 1973. Ο τετραπλασιασμός της τιμής του πετρελαίου από τα κράτη μέλη του ΟΠΕΚ αύξησε σημαντικά το ενεργειακό κόστος. Τα κράτη που πλήγηκαν ιδιαίτερα από αυτήν την κατάσταση ήταν κυρίως τα κράτη του Τρίτου Κόσμου, καθώς τα ανεπτυγμένα κράτη αφενός διέθεταν σκληρά νομίσματα στα ταμεία τους αφετέρου είχαν την δυνατότητα εξαγωγής προς τα πετρελαιοπαραγωγά κράτη βιομηχανικά προϊόντα και προϊόντα υψηλής τεχνολογίας με αποτέλεσμα να μετριάσουν κάπως τη ζημιά. Επιπλέον, τα πετροδολάρια που συσώρευσαν τα κράτη του ΟΠΕΚ μεταφέρθηκαν σε σημαντικό ποσοστό σε τράπεζες της Δύσης²⁵.

²⁵ Thomas D. Lairson, David Skidmore, International Political Economy, The Struggle for Power and Wealth, 3η Έκδοση, Εκδ. Thomson 2003. Σελ314

Οι τράπεζες της Δύσης είδαν στα κράτη του Τρίτου Κόσμου που αντιμετώπιζαν προβλήματα, στο ισοζύγιο πληρωμών τους μια καλή ευκαιρία χρηματοδότησής τους. Όταν τα αναπτυσσόμενα κράτη αντιμετώπιζαν προβλήματα αποπληρωμής των δανείων που είχαν συνάψει από τις ιδιωτικές τράπεζες, παρενέβη το ΔΝΤ. Το ΔΝΤ μετατοπίζει πλέον το ενδιαφέρον του προς τα ανεπτυγμένα κράτη, τα οποία λαμβάνουν χρηματοδότηση υπό τον όρο ότι θα προβαίνουν σε σημαντικές οικονομικές και διαρθρωτικές αλλαγές υπό την υψηλή εποπτεία και καθοδήγηση του ΔΝΤ. Οι όροι αυτοί περιελάμβαναν την απελευθέρωση της μετατρεψιμότητας του νομίσματος και του εμπορίου, την υποτίμηση του νομίσματος, άνοδο επιτοκίων για την προσέλκυση κεφαλαίων, δημοσιονομική πειθαρχία, αύξηση φορολογίας κ.λ.π..

Το 1979 το ΔΝΤ κατέγραψε μάλιστα τις εξουσίες του σε ένα κείμενο με ονομασία «Κατευθυντήριες Γραμμές Αρωγής Υπό Όρους». Έτσι ο οργανισμός στρέφεται πλέον από την βραχυπρόθεσμη στήριξη στην διαρθρωτική προσαρμογή των κρατών που στήριζε.

Η δεκαετία του 1980 αποτέλεσε μια χρονική περίοδο με σημαντικά γεγονότα που έθεσαν το ΔΝΤ στο προσκύνιο. Το 1982 το Μεξικό ανακοινώνει αδυναμία εκπλήρωσης των δανειακών του υποχρεώσεων. Η άνοδος των επιτοκίων δανεισμού και μια μαζική φυγή κεφαλαίων από την χώρα τα προηγούμενα χρόνια έφεραν το Μεξικό σε κατάσταση τέλματος. Η διεθνής κοινότητα αντιδρά με την χορήγηση οικονομικής βοήθειας δέκα κεντρικών τραπεζών καθώς και την χρηματοδότηση από το ΔΝΤ με αντάλλαγμα ένα πρόγραμμα διαρθρωτικής προσαρμογής το οποίο περιελάμβανε μείωση δαπανών στον δημόσιο τομέα και των κρατικών ελλειμμάτων.

Το δεύτερο μεγάλο τρανταχτό παράδειγμα κρίσης χρέους την δεκαετία του '80 υπήρξε η Βραζιλία η οποία ανακοίνωσε αναστολή των πληρωμών της το 1982. Το ΔΝΤ παρενέβη κατά παρόμοιο με αυτόν του Μεξικού τρόπο, έτσι ώστε να βεβαιωθεί ότι η Βραζιλία θα αποπληρώσει τα χρέη της.

Καθόλη την διάρκεια της δεκαετίας του '80 ένα μεγάλο μέρος των κρατών της Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής αντιμετώπιζαν κάποιου είδους πρόβλημα με

αποτέλεσμα να έχουν επέλθει κατά κάποιον τρόπο στην εποπτεία της Παγκόσμιας Τράπεζας ή του ΔΝΤ²⁶.

Σε αυτή την κατάσταση χρέους το ΔΝΤ ζήτησε την βοήθεια των ιδιωτικών τραπεζικών ομίλων. Το ΔΝΤ χρειαζόταν από τις τράπεζες να παρέχουν ρευστότητα ενώ οι τράπεζες επιθυμούσαν το ΔΝΤ να εξασφαλίσει ότι δεν θα έχαναν τα λεφτά που μέχρι τότε είχαν επενδύσει από μια ενδεχόμενη χρεοκοπία των κρατών. Μέσω των προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής και μακροοικονομικής σταθερότητας που επέβαλε το ΔΝΤ αυτό κατέστη εφικτό. Αυτοί που πλήρωσαν το τίμημα με υψηλά ποσοστά ανεργίας και περικοπών ήταν οι κάτοικοι των κρατών. Σημαντικός στόχος της παρέμβασης του ΔΝΤ υπήρξε η εξασφάλιση ότι οι ξένοι επενδυτές δεν θα χάσουν τα χρήματά τους. Έτσι, το βάρος του χρέους περνούσε από τις τράπεζες του δυτικού κόσμου που είχαν αναλάβει το ρίσκο της επένδυσης στους απλούς πολίτες οι οποίοι μέσα από τεράστιες θυσίες πολιτικών λιτότητας εξασφάλιζαν την πληρωμή κεφαλαίου και τόκων στους ξένους επενδυτές.

Σε πρώτη φάση, η στρατηγική που ακολουθήθηκε τα πρώτα χρόνια ήταν αυτή της αναχρηματοδότησης του χρέους, έτσι ώστε να δοθεί χρόνος προκειμένου το κράτος μέσα από ένα γύρο μέτρων νοικοκυρέματος της οικονομίας του (αύξηση φόρων, υποτίμηση νομίσματος, μείωση κρατικών δαπανών κ.λ.π.) να επανέλθει σε τροχιά εξυγίανσης και να αποπληρώσει τους πιστωτές της.

Η αναχρηματοδότηση των δανείων στην ουσία μετέφερε το πρόβλημα χρονικά αργότερα ενώ η μείωση των επιτοκίων αν και ανακούφιζε το πρόβλημα, δεν το έλυne. Χρειάζονταν μια πιο ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος.

Τότε εκπονείται το «σχέδιο Baker» από τον ομώνυμο υπουργό Οικονομικών των ΗΠΑ James Baker. Το συγκεκριμένο σχέδιο είχε εκπονηθεί σε συνεργασία με τους μεγάλους αμερικανικούς τραπεζικούς κολοσσούς και επενδυτικές τράπεζες. Το βασικό σκεπτικό ήταν να ενωποιηθούν οι δράσεις ΔΝΤ-Παγκόσμιας Τράπεζας-Ιδιωτικών Τραπεζών προκειμένου να αυξηθεί το ύψος των δανείων. Ως αντάλλαγμα τα κράτη θα έπρεπε να εφαρμόσουν ακόμη σκληρότερες μακροοικονομικές προσαρμογές, όπως ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων, απελευθέρωση αγοράς κ.λ.π.. Η εφαρμογή των πολιτικών αυτών βρισκονταν υπό την πλήρη εποπτεία του

²⁶ Robert O'Brien, Mark Williams, *Global Political Economy, Evolution and Dynamics*, Palgrave Macmillan 2004. Σελ 277

ΔΝΤ έτσι ώστε να εξασφαλισθεί, κατά το ΔΝΤ, ότι μέσα από την εξυγίανση της οικονομίας και την έξοδο από την κρίση χρέους, θα εξοφλούνταν οι πιστωτές των κρατών. Μετά από τρία χρόνια εφαρμογής του έγινε πλέον αντιληπτό ότι το σχέδιο Baker είχε αποτύχει.

Είχε γίνει πλέον αντιληπτό πως τα χρέη που είχαν συσσωρεύσει τα ανεπτυγμένα κράτη δεν ήταν δυνατόν να εξοφληθούν. Τότε παρεμβαίνει και ο επόμενος υπουργός οικονομικών των ΗΠΑ ο Nicolas Breindí, ο οποίος υποστήριξε πως το χρέος των αναπτυσσομένων κρατών δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστεί χωρίς να πραγματοποιηθεί haircut σε αυτό. Τα κράτη θα εφάρμοζαν όπως και στο σχέδιο Baker διαρθρωτικές προσαρμογές προσανατολισμένες στην αγορά, όμως, αυτήν την φορά θα πραγματοποιούνταν μείωση του υπάρχοντος χρέους τους ενώ θα παρέχονταν και νέες πιστώσεις. Έτσι για παράδειγμα, στην περίπτωση του Μεξικού προτάθηκαν τα εξής: haircut 35% στην ονομαστική αξία του ομολόγου και μεγαλύτερο επιτόκιο, επιμήκυνση των υπαρχόντων δανείων στα τριάντα χρόνια με μείωση του επιτοκίου. Επίσης, οι τράπεζες θα μπορούσαν να εκχωρήσουν νέα δάνεια μέχρι 25% της έκθεσης που είχαν το 1989 με επιτόκιο της αγοράς.

Τα νέα ομόλογα που δημιουργήθηκαν από το haircut των προηγούμενων είχαν την εγγύηση των διεθνών οργανισμών, συνεπώς οι τράπεζες εξασφάλισαν ότι δεν θα χάσουν δισεκατομμύρια από μια συνολική αθέτηση του χρέους των κρατών.

Το 1994, 18 κράτη είχαν υιοθετήσει τα ομόλογα Μπρέϊντι διαγράφοντας χρέος 60δισ\$. Μια συμφωνία Breindí σήμαινε μείωση χρέους ενός κράτους περίπου 35%. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίστηκε το τραπεζικό σύστημα από τις επισφάλειες των κρατών.

Ο επόμενος σημαντικός σταθμός στην ιστορία του ΔΝΤ υπήρξε η κρίση της Ανατολικής Ασίας το 1997. Το ΔΝΤ είχε μια έντονη εμμονή στην απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων βασιζόμενο στο επιχείρημα πως αυτό αποτελούσε μέρος του ισιζυγίου πληρωμών το οποίο βρισκόταν στην δικαιοδοσία του. Η Ενδιάμεση Επιτροπή, μάλιστα, το 1997 ζήτησε τροποποίηση του καταστατικού προκειμένου να πραγματοποιηθεί πιο συγκροτημένη απελευθέρωση των κεφαλαιακών κινήσεων,

εννοώντας την πλήρη απελευθέρωση κάθε χρηματοπιστού φραγμού έτσι ώστε να επιτευχθεί η ελεύθερη διακίνηση ροών κεφαλαίου μεταξύ των κρατών²⁷.

Στις 2 Ιουλίου του 1997, μια κερδοσκοπική επίθεση στην Ταϊλάνδη μείωσε την αξία του μπατ κατά 25% και στην συνέχεια ακολούθησαν τα νομίσματα της Κορέας, της Ινδονησίας και των Φιλιππίνων. Έτσι, μέσα σε μια νύχτα οι Τίγρεις της Ανατολής που μέχρι τότε αποτελούσαν παράδειγμα ανάπτυξης, ακόμη και για το ΔΝΤ, είχαν καταστραφεί. Ανεργία, χρεοκοπίες τραπεζών και μείωση του ΑΕΠ ισοπέδωσαν τα κράτη της Ανατολικής Ασίας. Οι περισσότεροι αναλυτές απέδωσαν την καταστροφή αυτή στην ελεύθερη ροή του κεφαλαίου το οποίο μπορούσε μέσα σε μια νύχτα να καταστρέψει οικονομίες για λόγους κερδοσκοπίας.

Το ΔΝΤ παρενέβη και ζήτησε από την Ταϊλάνδη να υποτιμήσει το νόμισμά της, να το αποσυνδέσει από το δολλάριο και να αφήσει την ελεύθερη διακύμανσή του. Στην συνέχεια, το ΔΝΤ κατηγορήθηκε πως αυτή του η κίνηση ξεκίνησε ένα ντόμινο καθώς ακολούθησαν παρόμοια τακτική και τα υπόλοιπα κράτη της Ανατολικής Ασίας.

Το ΔΝΤ από την πλευρά του υποστήριξε ότι η κρίση βασιζόταν σε προβλήματα της εγχώριας οικονομίας και πως το ίδιο παρεμβαίνοντας με άμεσο δανεισμό 35δισ\$ και έμμεσο 77δισ\$ από άλλες πηγές στήριξε τα κράτη. Στην συνέχεια, οι μεταρρυθμίσεις οι οποίες επέβαλλε θα οδηγούσαν τις οικονομίες σε ανάκαμψη.

Η κρίση της Ανατολικής Ασίας έπληξε το κύρος του ΔΝΤ ανεπανόρθωτα. Η απελευθέρωση των κεφαλαιακών ροών αντιμετωπίστηκε πλέον με ιδιαίτερο σκεπτικισμό καθώς θεωρήθηκε πως δεν προωθούνταν για λόγους που είχαν να κάνουν με την διοχέτευση πόρων σε παραγωγικούς τομείς και κατ'επέκταση αύξηση της ευημερίας όπως υποστήριζε το ΔΝΤ αλλά επειδή η ελεύθερη ροή κεφαλαίων βοηθούσε τις επενδυτικές τράπεζες της Wall Street να μετακινούν τα κεφάλαιά τους ανενόχλητοι σε όλο τον πλανήτη.

Εκτός από την περίπτωση της Ανατολικής Ασίας, μια άλλη περίπτωση χώρας η οποία προκάλεσε έντονες επικρίσεις για την λειτουργία του ΔΝΤ ήταν η περίπτωση της Αργεντινής. Η Αργεντινή διέθετε νόμισμα (πέσο) το οποίο ήταν συνδεδεμένο με το δολλάριο ενώ διέθετε χρέος το οποίο δεν ήταν ιδιαίτερα μεγάλο (60%) αλλά ήταν

²⁷ Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009. Σελ 562

διογκούμενο ενώ οι εξαγωγές βρίσκονταν σε πτώση. Οι φήμες για κατάρρευση της οικονομίας οδήγησαν σε φυγή κεφαλαίων ενώ το ΔΝΤ την ενίσχυσε με 13,7δισ\$ το 1999.

Με την ανάληψη της προεδρίας των ΗΠΑ από τον Bush το 2000 έγινε φανερό πως η νέα κυβέρνηση των ΗΠΑ δεν επιθυμούσε την συνέχιση της στήριξης της Αργεντινής. Εν τέλει μετά από έντονες διαπραγματεύσεις η Αργεντινή έλαβε το ποσό των 8δισ\$ με αντάλλαγμα προγράμματα δημοσιονομικής πειθαρχίας. Η δεινή οικονομική κατάσταση στην οποία βρισκόταν η Αργεντινή, την ανάγκασε να παγώσει τους τραπεζικούς λογαριασμούς και να χρησιμοποιήσει τα χρήματα των συνταξιοδοτικών ταμείων προκειμένου να αποπληρώσει τις δόσεις της. Το 2003 έπειτα από μαισχυρές κοινωνικές αντιδράσεις η Αργεντινή κυρήσει στάση πληρωμών στο ΔΝΤ.

Η κατάσταση που επήλθε στην Αργεντινή έπληξε ιδιαίτερα το κύρος του ΔΝΤ, το οποίο κατηγορήθηκε για την επιβολή ακατάλληλων πολιτικών καθώς και ότι δεν αντιμετώπιζε ισότιμα όλα τα κράτη μέλη δημιουργώντας υποψίες ότι η δράση του ήταν πολιτικά κατευθυνόμενη και όχι αμερόληπτη.

Ένα ακόμη τρανταχτό παράδειγμα ήταν αυτό της Βραζιλίας. Βραζιλιά αποτελούσε σύμφωνα με το ΔΝΤ ένα κράτος υπόδειγμα καθώς ήταν πλήρως προσανατολισμένο στην ελεύθερη αγορά. Ακολουθούσε σταθερά τις υποδείξεις του ΔΝΤ. Όμως η ανάπτυξη υπό την εποπτεία του ΔΝΤ ήταν ιδιαίτερα περιορισμένες (3%) ενώ το χρέος της βρισκόταν περίπου στα 250δισ\$.

Το 2002, η Βραζιλία αντιμετωπίζει μια οικονομική κρίση, η οποία οδηγεί το νόμισμά της σε πτώση 20% περίπου. Ζητήθηκε δάνειο από το ΔΝΤ ύψους 30δισ\$ το οποίο θα εκταμιευόταν σε βάθος τριών ετών εφόσον η οικονομία της Βραζιλίας ακολουθούσε τα βήματα που της επέβαλλε το Ταμείο για την έξοδο από την κρίση.

Η παρουσία του ΔΝΤ στην χώρα είχε εξουθενώσει τον λαό και το 2002 το οποίο ήταν έτος εκλογών, η παρουσία του αριστερού υποψηφίου Λουίζ Ινάσιο Λούλα ντα Σίλβα, ο οποίος υποσχόταν κοινωνικές παρεμβάσεις υπέρ του λαού, κέρδιζε έδαφος. Εντούτοις, η παρουσία του ντα Σίλβα ανησυχούσε τις αγορές και ιδιαίτερα την Wall Street, οι οποίες φοβόντουσαν ότι ο αριστερός υποψήφιος θα κήρυττε πτώχευση. Αυτή η παρέμβαση στα εκλογικά δρώμενα του ΔΝΤ ήταν που έκανε ακόμη και τον μεγάλο επενδυτή George Soros να δηλώσει: «Στην αρχαία Ρώμη ψήφιζαν μόνο οι

Ρωμαίοι. Στον σύγχρονο παγκόσμιο καπιταλισμό, οι μόνοι που ψηφίζουν είναι οι παγκόσμιοι οικονομικοί παράγοντες, όχι οι Βραζιλιάνοι»²⁸.

Αντιδράσεις στην πολιτική του ΔΝΤ

Είναι ευρέως γνωστό, ότι οι πολιτικές του ΔΝΤ έχουν προκαλέσει εντονότερες αντιδράσεις στα κράτη τα οποία έχουν τύχει εφαρμογής. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του ΔΝΤ όπου οι πολιτικές που επέβαλλε το ΔΝΤ ήταν πιο ήπιες μορφής οι αντιδράσεις παρέμεναν κυρίως σε διακυβερνητικό επίπεδο. Μετά την δεκαετία του '70, όμως, όταν οι πολιτικές του άρχισαν να εξελίσσονται σε ακόμη πιο σκληρές για τους λαούς των κρατών που εφαρμόζονται, τότε οι διαδηλώσεις απέκτησαν μαζικότερο χαρακτήρα. Οι κάτοικοι ξεσηκώθηκαν λόγω της επιδεινούμενης κατάστασης της οικονομίας τους και των μέτρων λιτότητας που τους επιβάλλονταν. Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες αντιδράσεις έχουν υπάρξει σε πολλά κράτη της Λατινικής Αμερικής (Αργεντινή, Βενεζουέλα κ.λ.π.) στην Ινδονησία, Αίγυπτο κ.λ.π..

Οι αντιδράσεις προέκυπταν τόσο σε ζητήματα κοινωνικής και πολιτικής νομιμοποίησης των πολιτικών που επιβάλλονταν από το ΔΝΤ όσο και άμεσων οικονομικών ζητημάτων που επηρέαζαν το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, όπως οι περοκοπές μισθών και συντάξεων, οι περικοπές στους τομείς της υγείας και της παιδείας ή τις περικοπές των επιδοτήσεων που σήμαινε αύξηση των τιμών εμπορευμάτων και των εξαγωγών.

Η δύναμη του ΔΝΤ προέρχεται από την δυνατότητα που έχει να ασκεί πίεση στα κράτη σχετικά με το εάν θα τους παράσχει οικονομική βοήθεια ή όχι. Από την δεκαετία του '70 και έπειτα κυρίως η έμφαση δίνεται σε νεοφιλελεύθερες πολιτικές όπως οι ιδιωτικοποιήσεις, η απελευθέρωση της αγοράς κ.λ.π..

Είναι αλήθεια ότι από τα τέλη της δεκαετίας του '80 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90, η επικράτηση ιδεών του Ρήγκαν και της Θάτσερ είχαν ως αποτέλεσμα την «νομιμοποίηση των πολιτικών του ΔΝΤ.». Εκ του αποτελέσματος, οι υπό όρους δανειοδότηση που χορηγεί το ΔΝΤ δεν έχει επιφέρει σχεδόν σε καμία χώρα

²⁸ Soros George, Η Οικονομική κρίση του 2008 και η σημασία της, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2008

θεαματικά αποτελέσματα σε σημείο που να ενισχύουν σε σημαντικό βαθμό την ανάπτυξη των κρατών.

Όμως για ποιο λόγο επιμένει το ΔΝΤ σε πολιτικές οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί από μεγάλη μερίδα επιστημόνων ως καταστροφική για τα κράτη στα οποία εφαρμόζεται ενώ έχει προκαλέσει σωρεία αντιδράσεων στα τελευταία.

Ιστορικά, το ΔΝΤ ήταν ένας διακρατικός οργανισμός στον οποίο κυρίαρχο ρόλο είχαν πάντοτε οι ΗΠΑ. Σε περιπτώσεις μάλιστα που οι ΗΠΑ ήθελαν να ασκήσουν ιδιαίτερη πίεση στον οργανισμό δεν δίσταζαν να απειλήσουν με απόσυρση της οικονομικής τους στήριξης. Πέραν, όμως, από την ιδεολογικοπολιτική στροφή των ΗΠΑ από τα τέλη της δεκαετίας του '70, υπήρχε την ίδια περίοδο μια αμφισβήτηση του κεινσιανού τρόπου οικονομικής διαχείρισης λόγω του στάσιμου πληθωρισμού που είχε παρουσιαστεί. Η σύγκλιση της οικονομικής με την πολιτική τάση της περιόδου οδήγησε το ΔΝΤ σε πολιτικές πιο κοντά στην «μαγεία της αγοράς», δηλαδή, το νεοφιλελευθερισμό.

Πως όμως ενώ σαν θεσμός ασπάζεται την οικονομία της αγοράς την ίδια στιγμή επιδιώκει την επιβολή ρυθμιστικών παρεμβάσεων στα κράτη? Υπάρχει η άποψη ότι το ΔΝΤ κλήθηκε ως διεθνής οργανισμός να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να επιβάλλει την απορρίθμιση σε όλα τα κράτη από τα οποία πέραναγε. Η ευθύνη για αυτό τον σκοπό μετατοπίστηκε θεσμικά σε υψηλότερο υπερεθνικό επίπεδο και υπό τον έλεγχο των ΗΠΑ.

Οι σκληρές νεοφιλελεύθερες πολιτικές που επέβαλλε το ΔΝΤ ανάγκασε πολλά κράτη να αποφεύγουν διακαώς την προσφυγή σε αυτό ενώ ανάγκασε κράτη που είχαν ήδη προσφύγει να επιδιώκουν βεβιασμένα την ανεξάρτησή τους. Συγκεκριμένα, μετά την Ασιατική κρίση του 1997-8, τα κράτη του ASEAN συμφώνησαν στην συγκέντρωση ενός ποσού της τάξεως των \$80 δις προκειμένου να αποφύγουν ενδεχόμενη προσφυγή στο ΔΝΤ πάλι. Το ίδιο συνέβη και στα κράτη της Λατινικής Αμερικής όπου συστάθει η Τράπεζα του Νότου με στόχο ενδεχόμενη αποφυγή προσφυγής πάλι στο ΔΝΤ. Την ίδια στιγμή, η οδυνηρή κατάσταση που επέβαλλε το ΔΝΤ σε πολλά κράτη της Λατινικής Αμερικής, τα οδήγησε στην αγκαλιά αριστερών ριζοσπαστικών κυβερνήσεων π.χ. Βενεζουέλα/Ούγκο Τσάβες. Το ΔΝΤ έχει αποτύχει, επιπλέον, και στην πρόβλεψη κρίσεων. Είναι γεγονός πως το ΔΝΤ όχι απλώς δεν έχει θετικό παρελθόν στην πρόβλεψη οικονομικών υφέσεων αλλά, αντιθέτως σε πολλές

περιπτώσεις π.χ. Νοτιοανατολική Ασία, πριν το ξέσπασμα της κρίσης εξήραν την οικονομική πορεία των κρατών αυτών.

Η πρόσφατη κρίση έχει αποδείξει πως δίχως την διάθεση μερικών δισεκατομμυρίων δολλαρίων το παγκόσμιο νομισματικό σύστημα κινδυνεύει να καταρρεύσει. Η πρόταση του Keynes για την μετατροπή του ΔΝΤ σε ενός είδους παγκόσμια κεντρική τράπεζα η οποία θα διασφαλίζει την ρευστότητα όποτε υπάρχει ανάγκη, δεν φαίνεται να μπορεί να γίνει πράξη. Και αυτό επειδή οι ΗΠΑ οι οποίες διαθέτουν το μεγαλύτερο ποσοστό ψήφων και το δικαίωμα veto προτιμούν η λειτουργία αυτή να ασκείται σε διακριτικό επίπεδο και να μην εκχωρηθεί η αρμοδιότητα αυτή σε ένα υψηλότερο όργανο²⁹.

Θα έπρεπε το ΔΝΤ να διαθέτει μεγαλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια για να ενισχύει όσα κράτη έχουν ανάγκη κάλυψης των εμπορικών τους ελλειμμάτων, χωρίς όμως να τους επιβάλλονται τα σκληρά μέτρα λιτότητας που επιβάλλονται τώρα.

Επιπλέον, το ΔΝΤ θα μπορούσε ακόμη να λειτουργήσει και ως φορέας αποτροπής μελλοντικής δημιουργίας φουσκών ή εποπτικός φορέας των εποπτικών μηχανισμών του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος.

²⁹ Ρουμελιώτης Παναγιώτης, Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2009, σελ:361-380

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

Σ' ένα κόσμο αυξανόμενης οικονομικής αλληλεξάρτησης, τα αναπτυξιακά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι διάφορες περιοχές του πλανήτη, δεν αφήνουν ανεπηρέαστα τα υπόλοιπα κράτη. Η οικονομική κρίση στην ανατολική Ασία το 1998, καθώς και αυτή που βιώνουμε στις μέρες μας αποδεικνύουν πως τα προβλήματα ανάπτυξης που αντιμετωπίζει μια χώρα ή μια περιοχή μπορεί να έχουν παγκόσμιο αντίκτυπο. Επιπλέον το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ των πλούσιων και φτωχών χωρών του πλανήτη³⁰ παράλληλα με την αδυναμία επίτευξης των στόχων που έχει θέσει η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ την καταπολέμηση της απόλυτης φτώχειας, φανερώνουν πως η ανάγκη επίτευξης μιας σταθερής και βιώσιμης ανάπτυξης τόσο για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες παραμένει επιτακτική.

Η Παγκόσμια Τράπεζα αποτελεί έναν από τους βασικότερους διεθνείς οργανισμούς που έχουν ως κύρια μέριμνα την παροχή αναπτυξιακής βοήθειας. Έχει έδρα της, στην Ουάσιγκτον και σε αυτήν συμμετέχουν 185 κράτη. Αποτελείτε από την International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) η οποία παρέχει δάνεια βασιζόμενα στις τιμές της αγοράς και στην International Development Association (IDA) η οποία προσφέρει δάνεια με ευνοϊκούς καθώς και χορηγίες στις φτωχότερες χώρες του κόσμου. Η Παγκόσμια Τράπεζα μαζί με το International Finance Corporation (IFC) το Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) και το International Centre for Settlement of Investment Disputes αποτελούν το λεγόμενο group της Παγκόσμια Τράπεζα, το οποίο λειτουργεί συντονισμένα με στόχο μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων. Είναι ενδεικτικό πως έχει οριστεί από τα Ηνωμένα Έθνη ως ένας από τους διεθνείς οργανισμούς που θα βοηθήσουν στην εκπλήρωση των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (Millennium Development Goals, στο εξής MDG). Επίσης στην συνάντηση του G20 την άνοιξη του 2009 στο Λονδίνο, οι ηγέτες των κρατών αναγνωρίζοντας την σπουδαιότητα του οργανισμού αυτού αποφάσισαν την αύξηση της χρηματοδότησης του κατά 100 δισεκατομμύρια

³⁰ Passe-Smith T John, 'The Persistence of the Gap Between Rich and Poor Countries, 1960-1998', στο Seligson A Mitchell, Passe-Smith T John, Development and Underdevelopment, The Political Economy of Global Inequality, Τρίτη Έκδοση, Εκδ. Lynne Rienner Publishers 2003 σελ 29.

δολάρια το χρόνο, για τρία χρόνια με σκοπό την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Είναι λοιπόν αναγκαία η διερεύνηση του ερωτήματος κατά πόσον η Παγκόσμια Τράπεζα έχει την δυνατότητα να ανταποκριθεί στις παραπάνω απαιτήσεις. Παρόλη την αναγνώριση της σπουδαιότητας του ρόλου που καλείτε να διαδραματίσει η Παγκόσμια Τράπεζα, υπάρχουν αρκετοί επικριτές της οι οποίοι υποστηρίζουν πως ο οργανισμός αυτός δεν έχει την ικανότητα να υιοθετήσει και να εφαρμόσει τις κατάλληλες πολιτικές ώστε να επιτύχει τους στόχους του. Ορισμένοι δε φτάνουν στο σημείο να υποστηρίζουν πως οι παρεμβάσεις τις παγκόσμιας τράπεζας είναι περισσότερο επιζήμιες για τα κράτη.

Κεντρική θέση της παρουσίας εργασίας είναι πως ο συγκεκριμένος οργανισμός, παρόλο που έχει βελτιώσει σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές του, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη αρκετές από τις κριτικές που έχει δεχτεί, χρειάζεται όμως να προχωρήσει σε περαιτέρω μεταρρυθμίσεις ώστε να βελτιώσει ακόμα περισσότερο την αποτελεσματικότητά του. Για την πληρέστερη τεκμηρίωση αυτής της άποψης στο πρώτο κομμάτι θα γίνει μια παρουσίαση της εξέλιξης των πολιτικών της Τράπεζας και των επικρίσεων που αυτές έχουν δεχτεί ανά περιόδους, ώστε να γίνει κατανοητή η εξέλιξη του οργανισμού καθώς και η προσπάθεια του να ανταποκριθεί καλύτερα στις εκάστοτε ανάγκες. Στο δεύτερο κομμάτι θα εξεταστούν οι αδυναμίες που σχετίζονται τόσο με την δομή του όσο και με τον τρόπο λειτουργίας του.

Αλλαγή Πλεύσης της Παγκόσμιας Τράπεζας

Η Παγκόσμια Τράπεζα ως ο μεγαλύτερος διακρατικός οργανισμός παροχής αναπτυξιακής βοήθειας έχει προσελκύσει την κριτική από διάφορες πλευρές από όλο το πολιτικό φάσμα. Αριστεροί στοχαστές οπαδοί της Μαρξιστικής θεωρίας της εξάρτησης κέντρου-περιφέρειας, όπως ο Gunder Frank, έχουν αμφισβητήσει την δυνατότητα ανάπτυξης των κρατών τις περιφέρειας μέσω της συμμετοχής τους στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα και άρα οποιαδήποτε προσπάθεια διεθνών οργανισμών όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, να εγκολπώσουν τα κράτη αυτά στο

διεθνές καπιταλιστικό σύστημα είναι επιζήμια για αυτά³¹. Κριτική, επίσης έχει δεχτεί και από την πλευρά του φιλελευθερισμού, κυρίως τις πολιτικές που έχει η Τράπεζα εφαρμόσει και σχετίζονται με τον ρόλο του κράτους³². Ποικίλες ήταν και οι κριτικές που ασκήθηκαν στην Τράπεζα τόσο για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών τις όσο και για το εύρος των στοχεύσεων της και την αντίληψη περί ανάπτυξης που εφαρμόζε. Οι κριτικές αυτές μεταβάλλονταν ανάλογα με τις μεταβολές που παρουσιάζονταν στις πολιτικές του οργανισμού. Για το λόγο αυτό το κεφάλαιο είναι χωρισμένο σε περιόδους (με ιδιαίτερη έμφαση στην τελευταία περίοδο) τόσο για την καλύτερη κατανόηση των επιχειρημάτων των επικριτών του οργανισμού, όσο και για την ανάδειξη της προσπάθειας της Τράπεζας να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά της.

Ο αρχικός σκοπός της Τράπεζας (η οποία τότε ονομαζόταν International Bank for Reconstruction and Development) ήταν η χρηματοδότηση των κατεστραμμένων, από τον Β ΠΠ, κρατών. Τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της από το 1945 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1960 η ΠΤ υπήρξε αρκετά φειδωλή στην παροχή δανείων. Την περίοδο εκείνη ήταν συνηθισμένη πρακτική η απόρριψη αιτήσεων διαφόρων κρατών προς δανεισμό. Η Τράπεζα αρχικά χρηματοδοτούσε επενδύσεις (όπως ήταν οι υποδομές) που θα βοηθούσαν τον δανειζόμενο να επιστρέψει το δάνειο. Έγινε γρήγορα κατανοητό πως οι φτωχότερες αναπτυσσόμενες χώρες χρειάζονταν ηπιότερους όρους δανεισμού από αυτούς που υιοθετούσε η International Bank for Reconstruction and Development. Ύστερα λοιπόν από πρωτοβουλία των ΗΠΑ και ορισμένων άλλων κρατών δημιουργήθηκε το 1960 ένα άλλο χρηματοοικονομικό ίδρυμα, με το όνομα International Development Association. Το International Development Association αποτέλεσε μέρος της Τράπεζας και τα δάνεια που χορηγούσε είχαν περισσότερο τον χαρακτήρα της οικονομικής ενίσχυσης πιο αδύναμων οικονομιών.

Την πρώτη περίοδο λειτουργίας της Τράπεζας δόθηκε, ιδιαίτερη έμφαση, στην προσπάθεια εκβιομηχάνισης των χωρών του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου. Οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν ήταν σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένες από την θεωρία του John M. Keynes, περί παρεμβατικού φιλελευθερισμού. Οι χώρες του φτωχού Νότου θα

31 Andre Gunder Frank, 'Economic Dependence, Class Structure, and Underdevelopment Policy', στο Cockcroft Janes D, Frank Andre Gunder, Johnson L Dale, Dependence and Underdevelopment, Latin America's Political Economy, Εκδ. Anchor Books, New York 1972. Σελ 19-45

32 Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009. Σελ 533.

αναπτύσσονταν μόνο όταν θα ήταν σε θέση να παράγουν βιομηχανικά προϊόντα καθώς το εμπόριο πρωτογενών προϊόντων τις κάνει να μειονεκτούν. Παράλληλα επικράτησε μια λογική υποκατάστασης των εισαγωγών από εγχώρια υποκατάστατα. Η Τράπεζα στήριξε τον κρατικό προστατευτισμό καθώς θεωρήθηκε πως χωρίς την παρέμβαση του κράτους η εγχώρια βιομηχανία δεν θα μπορούσε να αναπτυχθεί³³. Χορηγήθηκαν δάνεια για την χρηματοδότηση υποδομών, όπως δρόμοι, λιμάνια, εργοστάσια παραγωγής ενέργειας, και τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, καθώς θεωρούνταν απαραίτητα για την εκβιομηχάνιση των χωρών³⁴. Στόχος αυτής της πολιτικής ήταν να καταστήσουν τις χώρες αυτές ικανές να προσελκύσουν ξένα κεφάλαια. Εκτός από την παροχή δανείων στάλθηκαν και ειδικοί σύμβουλοι οι οποίοι αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη των απαραίτητων ικανοτήτων της εγχώριας γραφειοκρατίας ώστε να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες της σύγχρονης-βιομηχανικής οικονομίας. Τα πρώτα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής ήταν θετικά κυρίως για τα κράτη της Λατινικής Αμερικής καθώς και για ορισμένες Αφρικανικές χώρες οι οποίες μπόρεσαν να βελτιώσουν την βιομηχανική τους παραγωγή.

Όμως η συγκεκριμένη πολιτική παρότι κατάφερε σε ορισμένες περιπτώσεις να πετύχει τους στόχους της, δεν είχε θετικές συνέπειες για την πλειοψηφία του πληθυσμού των χωρών αυτών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων των χωρών που δέχονταν την αναπτυξιακή βοήθεια, εξακολουθούσε να ζει κάτω από μη ικανοποιητικές συνθήκες. Σε χώρες όπως η Βραζιλία το ποσοστό της φτώχειας αυξήθηκε³⁵. Η Τράπεζα αναγνωρίζοντας αυτήν την αδυναμία προχώρησε τα επόμενα χρόνια σε μια μερική αναθεώρηση των πολιτικών της.

33 Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009. Σελ536

34 Thomas D. Lairson, David Skidmore, International Political Economy, The Struggle for Power and Wealth, 3η Έκδοση, Εκδ. Thomson 2003. Σελ317.

35 Στο ίδιο.

Έμφαση στην καταπολέμηση της φτώχειας

Από το 1968 έως το 1980 η Παγκόσμια Τράπεζα έστρεψε την προσοχή της στην καταπολέμηση της φτώχειας και στην προσπάθεια κάλυψης των βασικών αναγκών διαβίωσης των ανθρώπων του αναπτυσσόμενου κόσμου. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα παρατηρήθηκε μια σημαντική αύξηση του αριθμού των δανείων που στόχευαν πλέον, όχι μόνο στην κατασκευή υποδομών που θα βοηθούσαν την οικονομία, αλλά στην βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών. Πλέον η αντίληψη περί ανάπτυξης δεν περιοριζόταν μόνο στην εκβιομηχάνιση της οικονομίας αλλά και στην καλύτευση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού. Ο τότε πρόεδρος της Τράπεζας Robert McNamara, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην χρηματοδότηση σχολείων και νοσοκομείων³⁶. Ενισχύθηκε επίσης ο τομέας της αγροτικής παραγωγής και οι μικρές επιχειρήσεις με στόχο η οικονομική ανάπτυξη να έχει πιο άμεση επίπτωση στα οικονομικά ασθενέστερα στρώματα του πληθυσμού³⁷. Το ποσοστό των δανείων που δόθηκαν για την χρηματοδότηση τέτοιου είδους προγραμμάτων αυξήθηκε αυτήν την περίοδο στο 30% έναντι 5% που ήταν τα προηγούμενα χρόνια. Ο McNamara επίσης αναζήτησε νέες πηγές χρηματοδότησης της Τράπεζας και κατάφερε να αυξήσει τα διαθέσιμα προς δανεισμό κεφάλαια της Τράπεζας. \

Όμως η αποτελεσματικότητα των παραπάνω πολιτικών αμφισβητήθηκε έντονα. Η Τράπεζα κατηγορήθηκε πως εξακολουθεί να κατευθύνει το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοδοτήσεών της σε παραδοσιακές πολιτικές εκβιομηχάνισης ενώ παράλληλα τα ποσά που δίνονται για την μείωση της φτώχειας κατασπαταλούνται από τις τοπικές ελίτ. Η νέα πολιτική δανεισμού που εφάρμοσε η Τράπεζα είχε αρνητικές συνέπειες για το χρέος των χωρών του Τρίτου Κόσμου. Παράλληλα η πολιτική της υποκατάστασης των εισαγωγών και του κρατικού προστατευτισμού, που δεν είχε εγκαταλειφτεί από την τράπεζα, είχε αρχίσει να δείχνει τα όριά της. Η συγκεκριμένη πολιτική απεδείχθη πως δεν αποτελεί ικανοποιητική βάση για την ανάπτυξη μιας υγιούς βιομηχανίας ικανής να ανταπεξέλθει στον διεθνή ανταγωνισμό. Όπως επισήμαναν ορισμένοι φιλελεύθεροι επικριτές των πολιτικών αυτών η λειτουργία των

³⁶ Caroline Tomas, "Globalization and Development in the South" στο Ravenhill John, *Global Political Economy*, Oxford University Press 2005. Σελ 327

³⁷ Thomas D. Lairson, David Skidmore, *International Political Economy, The Struggle for Power and Wealth*, 3η Έκδοση, Εκδ. Thomson 2003, σελ318-9.

βιομηχανιών σε μια κλειστή αγορά τους στερεί από την δυνατότητα να πετύχουν οικονομίες κλίμακας ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικές³⁸.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 80 και καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 90 οι διαμορφωτές της πολιτικής της Τράπεζας άρχισε μια σταδιακή τροποποίηση της αντίληψης περί ανάπτυξης που συνεπαγόταν η συναίνεση της Ουάσινγκτον. Στην “Έκθεση Παγκόσμιας Ανάπτυξης” του 1997 η Τράπεζα αναγνώρισε πως υπάρχουν τομείς όπου τα κράτη δεν μπορούν να στηριχτούν στην αγορά και χρειάζεται η παρέμβαση τους όπως ο τομέας των κοινωνικών παροχών. Η άνοδος του James Wolfensohn, στα μέσα της δεκαετίας του 90, στην θέση του προέδρου του οργανισμού, οδήγησε σε πιο ριζική αναμόρφωση των πολιτικών της Τραπέζης. Η μεταβολή αυτή καταγράφεται για πρώτη φορά στην “Έκθεση Παγκόσμιας Ανάπτυξης” του 1997. Σε αυτήν αναγνωρίζεται πως το επιτυχές άνοιγμα στην παγκόσμια αγορά επιβάλλεται να λαμβάνει υπόψη του τις ιδιαίτερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες κάθε χώρας. Επιπλέον η έκθεση απέρριπτε την αντίληψη πως ο κρατικός παρεμβατισμός είναι ανεπιθύμητος. Το κράτος πρέπει να παρεμβαίνει όπου κρίνεται σκόπιμο για την επίτευξη των βέλτιστων αποτελεσμάτων αλλά αυτό απαιτεί ρεαλιστικούς στόχους και υγιείς δημόσιους θεσμούς που θα λειτουργούν με βάσει τις αρχές της “χρηστής διακυβέρνησης”. Ουσιαστικά η έκθεση αυτή αναγνώριζε πως οι, δυτικής εμπνεύσεως, πολιτικές της δομικής αναπροσαρμογής που επέβαλλαν ενιαίες λύσεις σε όλες τις χώρες, ήταν στην πράξη μη λειτουργικές. Επίσης ο όρος “χρηστή διακυβέρνηση” (good governance) εισάγει μια νέα προσέγγιση για την ανάπτυξη. Με βάση αυτήν την αντίληψη, η ανάπτυξη συνδέεται άμεσα με τον τρόπο διακυβέρνησης. Το κράτος πρέπει να είναι υπόλογο στην κοινωνία πολιτών και οι ενέργειες του πρέπει να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια ενώ απαραίτητη είναι και η ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών σε σχετιζόμενες με τις δραστηριότητες του κράτους πληροφορίες³⁹. Τα παραπάνω θα οδηγήσουν σε βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κρατικών φορέων. |

Την δεκαετία του 90 η έντονη κριτική που ασκήθηκε τόσο από κυβερνήσεις όσο κυρίως από ΜΚΟ έκανε την Παγκόσμια Τράπεζα σε αρκετές περιπτώσεις να μεταβάλει ακόμα περισσότερο τις πολιτικές της. Σε ορισμένες περιπτώσεις όπως στην πρωτοβουλία για τα τις βαριά χρεωμένες φτωχές χώρες (Highly Indebted Poor

38 Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009. Σελ 539.

39 Anthony Payne, “The Study of Governance in a Global Political Economy”, στο Nicola Phillips, Globalizing International Political Economy, Εκδ. Palgrave Macmillan 2005. Σελ 58.

Countries-HIPCs), έχουμε μια σχετική χαλάρωση των αυστηρών δημοσιονομικών κριτηρίων δανεισμού⁴⁰. Επιπλέον ύστερα από έντονες διεθνείς πιέσεις η Τράπεζα προχώρησε σε σημαντική μείωση του χρέους 24 χωρών του Τρίτου κόσμου. Στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος η Τράπεζα υιοθέτησε πολιτικές που προέβλεπαν υποχρεωτικούς περιβαλλοντικούς ελέγχους και υποχρέωναν τους δανειολήπτες να προβούν σε περιορισμό της μόλυνσης. Παράλληλα χρηματοδότησε προγράμματα για την προστασία της βιοποικιλότητας και την αναδάσωση. Είναι επίσης ο κύριος χρηματοδότης του προγράμματος Global Environmental Facility που σκοπό έχει την προστασία του περιβάλλοντος σε χώρες του Νότου. Επίσης ανταποκρίθηκε θετικά και σε αυτούς που ζητούσαν την προώθηση πολιτικών για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ενδεικτική είναι η υποστήριξη του δικαιώματος για παροχή βασικής εκπαίδευσης στις γυναίκες και γενικότερα στην καταπολέμηση της γυναικείας φτώχειας⁴¹.

Το 1999 ύστερα από τις αντιδράσεις που προκάλεσαν οι πολιτικές της δομικής αναπροσαρμογής, η Παγκόσμια Τράπεζα σε συνδυασμό με το ΔΝΤ υιοθέτησαν το Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP) το οποίο επέτρεπε την αύξηση των κοινωνικών δαπανών καθώς. Στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος ήταν η καταπολέμηση της φτώχειας. Η πραγματική του καινοτομία βρισκόταν στην εγκαθίδρυση μιας νέας σχέσεως συνεργασίας ανάμεσα στους δωρητές και στους παραλήπτες της αναπτυξιακής βοήθειας.

Από πολλούς όμως το PRSP επικρίθηκε πως συνεχίζει να εφαρμόζει πολιτικές που ενισχύουν τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες εντός των αναπτυσσόμενων χωρών, ενώ στην ουσία δεν αποτελούσε ουσιαστική μεταβολή των πολιτικών του οργανισμού. Αν και αρχικά το συγκεκριμένο πρόγραμμα σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνει τα κράτη να εφαρμόσουν αναπτυξιακές στρατηγικές που τα ίδια είχαν σχεδιάσει, στην πράξη τα περιθώρια που τους δίνονταν ήταν ελάχιστα. Η Τράπεζα ουσιαστικά εμποδίζει τις χώρες που δέχονται τα δάνειά της από το εφαρμόσουν μια αυτόνομη οικονομική πολιτική. Οπότε σε πολύ ευαίσθητα ζητήματα όπως για παράδειγμα η διαχείριση των υδάτινων πόρων, που για τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής ήταν υψίστης σημασίας, οι δανειολήπτες να αναγκάζονται να εφαρμόσουν πολιτικές αποκρατικοποίησης στερούμενες ουσιαστικά των έλεγχου

40 Caroline Tomas, "Globalization and Development in the South" στο Ravenhill John, Global Political Economy, Oxford University Press 2005. Σελ 334.

41 Robert O'Brien, Mark Williams, Global Political Economy, Evolution and Dynamics, Palgrave Macmillan 2004. Σελ 305.

αυτών των πηγών. Γίνεται λοιπόν σαφές πως για τους παραπάνω λόγους οι πολιτικές που εφάρμοσε η ΠΤ είχαν σε αρκετές περιπτώσεις δεν βοήθησαν τις οικονομίες ή τους πολίτες των υπανάπτυκτων κρατών. †

ήταν εγκόλπωση και περιβαλλοντολογικών κριτηρίων στις πολιτικές δανεισμού της. Στις μέρες μας, κύρια στόχευση της Τράπεζας είναι η επίτευξη των Millennium Development Goals οι οποίοι προσδιορίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας που διανύουμε από τα Ηνωμένα Έθνη και προβλέπουν την μείωση της ακραίας φτώχειας, την μείωση της παιδικής θνησιμότητας, την εξασφάλιση πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά, την καταπολέμηση του AIDS και άλλων ασθενειών καθώς και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για τη ανάπτυξη. Προκειμένου οι αναπτυσσόμενες χώρες να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και στους αναπτυξιακούς στόχους της Χιλιετίας, η ΠΤ βοηθάει στην δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος που θα ευνοεί τις επενδύσεις και θα δίνει την δυνατότητα διατηρήσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα λοιπόν με την Τράπεζα, πέντε είναι οι κύριοι τομείς που πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα εστιάσει την προσοχή της για να βελτιωθούν τα επίπεδα ανάπτυξης στα αναπτυσσόμενα κράτη :

Βελτίωση της διαχειριστικής ικανότητας των κυβερνήσεων και επιμόρφωση των κυβερνητικών αξιωματούχων. Την δημιουργία της κατάλληλης υποδομής με την τροποποίηση του νομοθετικού και δικαστικού συστήματος των κρατών για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, την προστασία των πολιτών και της ατομικής ιδιοκτησίας. Ανάπτυξη του χρηματοοικονομικού συστήματος των κρατών. Καταπολέμηση της διαφθοράς. Ενίσχυση της έρευνας και παροχή εκπαίδευσης για ζητήματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη. Για την καλύτερη επίτευξη των παραπάνω στόχων έχει χωρίσει τις προσπάθειές τις σε 6 Στρατηγικές Θεματικές (strategic themes). Αφορά τις φτωχότερες χώρες. Η ΠΤ καταπολεμά την φτώχεια και βοηθάει την ανάπτυξη στις φτωχότερες χώρες και κυρίως στην Αφρική. Αφορά δράσεις σε κράτη που προέρχονται από πόλεμο ή γενικά σε κράτη που κινδυνεύουν να καταρρεύσουν. Σχετίζεται με την δημιουργία ενός πλαισίου αναπτυξιακών λύσεων για χώρες μεσαίου εισοδήματος. Αφορά τα λεγόμενα Παγκόσμια Δημόσια Αγαθά. Σκοπός της ΠΤ είναι η όσο το δυνατόν ενεργητικότερη συμμετοχή του σε ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή, οι μολυσματικές ασθένειες και το εμπόριο. Επίσης η ΠΤ δίνει ιδιαίτερη προσοχή στον Αραβικό κόσμο. στόχος του είναι η ενδυνάμωση των

αναπτυξιακών προοπτικών των χωρών αυτών⁴². Η τελευταία στρατηγική αφορά την Γνώση και την Μάθηση για ζητήματα που σχετίζονται με αναπτυξιακά προβλήματα.

Πολύ σημαντική είναι η συνεισφορά της Τράπεζας στον τομέα της έρευνας ζητημάτων που αφορούν την ανάπτυξη. Ο οργανισμός αυτός διαθέτει το κατάλληλο προσωπικό και οργάνωση ώστε να διεξάγει υψηλής ποιότητας έρευνα ενώ παράλληλα συνεργάζεται με κορυφαία ακαδημαϊκά από διάφορα κράτη του κόσμου. Η Τράπεζα διεξάγει έρευνα σε πάνω από 150 χώρες, ενώ τα αποτελέσματά της θεωρούνται από τα πιο αξιόλογα του πεδίου⁴³. Γίνεται δε προσπάθεια η έρευνα που διεξάγεται να παραμένει ανεπηρέαστη από εξωτερικές παρεμβάσεις, σε σημείο που έχει προκαλέσει την ενόχληση ορισμένων ισχυρών κρατών όπως στην περίπτωση της έρευνας για τις επιπτώσεις των εμποδίων που επιβάλλονται στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων⁴⁴.

Εσωτερική Θεσμική Λειτουργία Παγκόσμιας Τράπεζας

Τα κράτη που συμμετέχουν στην Παγκόσμια Τράπεζα δεν έχουν την ίδια βαρύτητα στην διαμόρφωση των πολιτικών του οργανισμού καθώς. Στο Συμβούλιο των Αντιπροσώπων που είναι το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων της Τράπεζας, η αναλογία των ψήφων καθορίζεται από την οικονομική συμβολή των κρατών-μελών. Συνεπώς, παρά το γεγονός πως στην Τράπεζα συμμετέχουν 185 κράτη, η διοίκηση ουσιαστικά ασκείται από έναν μικρό αριθμό οικονομικά ισχυρών κρατών τα οποία επιλέγουν να διαμορφώσουν την πολιτική της Τράπεζας ανάλογα με τα δικά τους συμφέροντα. Ειδικότερα η επιρροή της Ουάσινγκτον στην διαμόρφωση των πολιτικών της Τράπεζας, υπήρξε αρκετά σημαντική. Οι ΗΠΑ διαθέτουν το 17% των ψήφων ως οι μεγαλύτεροι χρηματοδότες της Τράπεζας. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως μπορούν να ασκήσουν βέτο για οποιοδήποτε ζήτημα καθώς για να παρθεί απόφαση χρειάζεται το 85% των ψήφων. Επιπλέον ο πρόεδρος της Τράπεζας - έχει την γενική ευθύνη της διαχείρισης και λειτουργίας της τράπεζας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες

42 David Fagelson, "Bulling Democracy and the Rule of Law: From Moses the Law Giver to World Bank Conditionality" στο Polity, Vol. 36, Issue 1, 2003. Σελ 140.

43 Asunion Lera St. Clair, "The World as a Transnational Expertised Institution" στο Global Governance, Vol. 12. Issue 1, 2006. Σελ 78.

44 Jean Jacques Detheir, "Producing Knowledge for Development: Research at the World Bank" στο Global Governance, Vol. 13 Issue 4, 2007. Σελ480.

γραμμές που δίνει ο το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων, η θητεία του είναι πενταετής και μπορεί να ανανεωθεί εκ νέου. Ενώ σημαντικές αρμοδιότητες έχουν και οι αντιπρόεδροι της Παγκόσμιας Τράπεζας -είναι πάντα αμερικανός και ουσιαστικά εγκεκριμένος του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτικών και θεωρείτε από πολλούς ως ένα επιπλέον όργανο των ΗΠΑ για την χειραγώγηση του οργανισμού. Ενδεικτική περίπτωση υπήρξε η αντικατάσταση του James Wolfensohn από το Paul Wolfowitz στο τιμόνι της Παγκόσμιας Τράπεζας, χωρίς την συγκατάθεση των άλλων ισχυρών παιχτών, μια ενέργεια που όπως εκτιμά ο Saul δεν στόχευε στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας του οργανισμού αλλά στην προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων. Ως επακόλουθο των παραπάνω, οι πολιτικές που υποστηρίζουν οι ΗΠΑ είναι πιο πιθανό να προωθηθούν διάμεσο της Τραπεζής.

Αρκετοί λοιπόν από τους επικριτές της Τράπεζας υποστηρίζουν πως πραγματικός στόχος της Παγκόσμιας Τράπεζας δεν είναι η μείωση της φτώχειας αλλά η προώθηση των Αμερικανικών επιχειρηματικών συμφερόντων⁴⁵. Για τους συγκεκριμένους επικριτές, εφαρμογή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών δεν στόχευε στην ανάπτυξη των κρατών αλλά στο να δώσει την δυνατότητα σε δυτικές εταιρίες να διεισδύσουν σε νέες αγορές. Ένα άλλο επιχείρημα υπέρ της άποψης πως η Τράπεζα λειτουργούσε υπέρ των Αμερικανικών και Δυτικών συμφερόντων είναι πως στο παρελθόν έχει χρηματοδοτήσει φίλα προσκείμενα στους δυτικούς αυταρχικά καθεστώτα όπως αυτό του Castello Branco's στην Βραζιλία, τα οποία ουσιαστικά δεν χρησιμοποιήθηκαν για αναπτυξιακούς λόγους⁴⁶.

Πολύ επικριτικές της παρούσας κατάστασης θεωρούν πως η Τράπεζα πρέπει να αναμορφώσει τον μηχανισμό λήψης αποφάσεων δίνοντας σε κάθε κράτος ένα ψήφο, αν και κάτι τέτοιο είναι απίθανο να γίνει αποδεκτό από τους μεγάλους δωρητές.

Στα 65 χρόνια λειτουργίας της Τράπεζα έχει μεταβάλει αρκετές φορές τις πολιτικές τις, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την κριτική που κατά καιρούς της έχει ασκηθεί. Αρχικώς η έννοια της ανάπτυξης συνδέθηκε με την εκβιομηχάνιση, μέσο πολιτικών προστατευτισμού ενώ παράλληλα δόθηκε έμφαση στις υποδομές και στην τεχνική υποστήριξη των χωρών. Έγινε όμως γρήγορα κατανοητό πως η ανάπτυξη πρέπει να συνδεθεί με την καταπολέμηση της φτώχειας. Στην δεκαετία του 80 θεωρήθηκε πως

45 Mark Beeson, Stephen Bell, "The Models of Capitalism Debate", στο Nicola Phillips, *Globalizing International Political Economy*, Palgrave Macmillan 2005. Σελ122.

46 Kavaljit Singh, *Questioning Globalization*, Εκδ. ZED Books 2005. Σελ 113.

και αυτή η πολιτική δεν μπορούσε να προσφέρει σταθερή και βιώσιμη ανάπτυξη και για αυτό χρειάζονταν η φιλελευθεροποίηση των οικονομιών των αναπτυσσόμενων κρατών και μείωση του κρατικού παρεμβατισμού. Από τις αρχές της δεκαετίας του 90 η Τράπεζα άρχισε να μεταβάλλει το αναπτυξιακό της μοντέλο.

Η Τράπεζα έχει πλέον αναγνωρίσει πως η οικονομική ανάπτυξη δεν απαιτεί την επίλυση μόνο τεχνικών οικονομικών προβλημάτων αλλά είναι ένα κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα. Όπως αλώστε αναφέρει και ο John R. Saul: “μπορεί η Παγκόσμια Τράπεζα να έχει προβεί αυτό-μεταρρυθμιστεί, αλλά αναζητά ακόμα τις μεγάλες λύσεις”⁴⁷.

Η ΠΤ έχει έναν διπλό χαρακτήρα που είναι συνήθως αντικρουόμενοι. Αυτόν ενός πολιτικού οργανισμού και αυτόν ενός action oriented οργανισμού. Ως πολιτικός οργανισμός είναι υποχρεωμένος να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις των δωρητών του ενώ ως ένας action-oriented organization, πρέπει να εκπληρώσει τον ρόλο ενός ουδέτερου οργανισμού που ειδικεύετε στην παροχή αναπτυξιακής βοήθειας.

Κριτική για ΔΝΤ/Παγκόσμια Τράπεζα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η κριτική έχει ασκηθεί για τις πολιτικές των διεθνών οικονομικών οργανισμών, και πρωταρχικός στο ΔΝΤ, είναι μεγάλη και έντονη. Οι πολέμιοι των πολιτικών του ΔΝΤ το κατηγορούν επειδή παράγει στερεότυπες και παρόμοιες πολιτικές σε όλα τα κράτη στα οποία έχει εμπλακεί, δίχως να υπολογίζει τα ιδιαίτερα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που διέπει το κάθε κράτος. Ο τρόπος εξόδου από την κρίση για μια χώρα μπορεί να είναι διαφορετικός και δεν θα έπρεπε να υιοθετούνται παντού οι ίδιες μέθοδοι οι οποίες βασίζονται στην ιδεολογία του φονταμενταλισμού της αγοράς θεωρώντας ότι η πλήρης απελευθέρωση των αγορών και οι ολικές ιδιωτικοποιήσεις θα οδηγήσουν στην αντιμετώπιση της κρίσης χρέους μιας χώρας.

47 John Ralston Saul, The Collapse of Globalism and the Reinvention of the world, Atlantic Books 2005. Σελ273.

Επιπλέον, οι αποφάσεις όπως λαμβάνονται στο πλαίσιο των δίδυμων οργανισμών κυριαρχούνται από αδιαφάνεια αφού πραγματοποιούνται κεκλισμένων των θυρών χωρίς κανένα στοιχείο δημοκρατικής συζήτησης ενώ οι ενδιαφερόμενες χώρες αντιμετωπίζονται συνήθως υπεροπτικά. Η επιρροή, άλλωστε, που ασκούν στους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς θεσμούς οι πλούσιες βιομηχανικές χώρες, και κυρίως οι ΗΠΑ δεν εγγυάται ότι οι αποφάσεις με όποιο τρόπο και αν λαμβάνονται βαίνουν προς όφελος των ενδιαφερομένων κρατών. Τις περισσότερες φορές μάλλον έχουν ως πρώτη προτεραιότητα το συμφέρον των ισχυρών οικονομικών συμφερόντων των ανεπτυγμένων κρατών.

Η παγιωμένη αντίληψη που κυριαρχεί στο ΔΝΤ ότι οι αγορές από μόνες τους θα οδηγήσουν εφόσον λειτουργούν ελεύθερα σε θετικά αποτελέσματα συνεπάγονται τον περιορισμό της δράσης των κυβερνήσεων οι οποίες θα μπορούσαν παρεμβαίνοντας στην αγορά να οδηγήσουν σε οικονομική μεγέθυνση η οποία θα διαχέεται προς όλους. Οι αγορές και οι κυβερνήσεις θα έπρεπε να έχουν συμπληρωματικό ρόλο καθώς ούτε οι αγορές από μόνες τους μπορούν να δώσουν λύση σε όλα τα κοινωνικά προβλήματα (ανισότητα, ανεργία, ρύπανση) ούτε οι κυβερνήσεις από μόνες τους μπορούν να αντιμετωπίσουν κάθε αποτυχία της αγοράς.

Ο Joseph Stiglitz στην κριτική που ασκεί στο ΔΝΤ αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι οι αποφάσεις στο ΔΝΤ λαμβάνονται στη βάση ενός περίεργου μείγματος ιδεολογίας φονταμελισμού της αγοράς και κακών οικονομικών που μερικές φορές μοιάζει να συγκαλύπτει ακόμη και κάποια ιδιαίτερα συμφέροντα. Οι τυποποιημένες, ενιαίες συνταγές του ΔΝΤ σπάνια υπολόγιζαν τον αντίκτυπο που θα είχαν στους πληθυσμούς των χωρών αυτών ενώ οι χώρες ήταν υποχρεωμένες να ακολουθήσουν τις πολιτικές του ΔΝΤ χωρίς καμιά αντίρρηση εάν ήθελαν να συνεχίσουν να λαμβάνουν βοήθεια. Παρόλο που τις περισσότερες φορές οι θεραπείες του ΔΝΤ οδηγούσαν σε περισσότερη φτώχεια και ανισότητα το ΔΝΤ δεν εγκατέλειψε ποτέ την πίστη του σε αυτές. Ακολουθούσαν δογματικά η αντίληψη πως η δυστυχία και ο πόνος ήταν απαραίτητο στάδιο για να οδηγηθεί μια χώρα σε μια ισχυρή οικονομία της αγοράς. Ο αρνητικός αντίκτυπος που θα είχαν τα μέτρα που επέβαλλε το ΔΝΤ σε πρώτη φάση θα μετριάζονταν στην συνέχεια. Η αλήθεια είναι ότι τις περισσότερες φορές τα σκληρά μέτρα του ΔΝΤ ήταν πολύ πιο σκληρά από όσο θα μπορούσαν να είναι ενώ έπλητταν κυρίως τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Επιπλέον, αμφισβητείται το

καταπόσον τα μέτρα του ΔΝΤ είχαν θετικό αντίκτυπο σε μακροπρόθεσμη βάση για τον λαό των ενδιαφερομένων κρατών.

Μεγάλη κριτική ασκείται και στην Παγκόσμια Τράπεζα σχετικά με το γεγονός ότι οι πολιτικές που σχεδιάζονται από τους τεχνοκράτες και αφορούν για παράδειγμα τον γεωργικό τομέα ή τις υποδομές γενικότερα ακόμη, και εάν αποτύχουν να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο ή να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των κρατών, τα κράτη δεν απαλλάσσονται από την ευθύνη αποπληρωμής των δανείων που μετά βίας τους χορηγήθηκαν για την δημιουργία των έργων⁴⁸.

Οι επικριτές του ΔΝΤ εστιάζουν την κριτική τους στο γεγονός ότι απέτυχε να εκπληρώσει τον αρχικό του ρόλο όπως αυτός ορίσθηκε κατά την ίδρυση των δίδυμων οργανισμών στο Breton Woods το 1944 ο οποίος ήταν η σταθεροποίηση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος για να αποτραπεί κάποια ύφεση σαν αυτή της δεκαετίας του 1930. Συνοπτικά, αναφέρουμε ότι το θεωρητικό υπόβαθρο του John Keynes πάνω στο οποίο βασίστηκε η ίδρυση των δύο οργανισμών ανέφερε πως οι κυβερνήσεις μπορούσαν να βασιστούν στην δημοσιονομική πολιτική (φόροι-κρατικές δαπάνες) προκειμένου να αντιμετωπίσουν αναποτελεσματικότητες της νομισματικής πολιτικής, τονώνοντας κατά αυτό τον τρόπο την συνολική ζήτηση, η οποία ήταν και η γενεσιουργός αιτία των υφέσεων. Το ΔΝΤ θα παρέμβαινε χορηγώντας ρευστότητα ή ασκώντας πιέσεις προς τα κράτη για να αποφευχθεί μια παγκόσμια ύφεση.

Όπως τα Ηνωμένα Έθνη είχαν δημιουργηθεί για να διατηρήσουν την σταθερότητα σε πολιτικό επίπεδο έτσι και οι δίδυμοι οργανισμοί είχαν δημιουργηθεί για να διατηρήσουν την σταθερότητα σε οικονομικό επίπεδο.

Λάμβαναν, συνεπώς, υπόψιν το γεγονός ότι οι αγορές δεν λειτουργούν πάντοτε από μόνες τους αποτελεσματικά και για αυτό υπήρχε η ανάγκη παρέμβασης. Ο ρόλος αυτός άλλαξε μέσα στον χρόνο, κυρίως από την δεκαετία του 1980 και αργότερα στα πλαίσια της 'Συναίνεσης της Ουάσιγκτον'. Οι πολιτικές αυτές ήταν άκρως αντίθετες με την πρωταρχική αντίληψη περί παρέμβασης στην αγορά αφού επρόκειτο για απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών, απελευθέρωση του εμπορίου, ιδιωτικοποιήσεις των κρατικών οργανισμών. Οι νεοφιλελεύθερες αυτές πολιτικές, πιστεύεται κατά

⁴⁸ Danaher Kevin, 10 Λόγοι για να Καταργήσουμε το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα, Εκδόσεις Νίκας, Αθήνα 2010, σελ: 63-70

τους πολέμιους του ΔΝΤ και της ΠΤ ότι επιδείνωσαν την οικονομική κατάσταση των αναπτυσσομένων κρατών αφού εξέθεσαν την νηπιακή βιομηχανία τους και το μικρό χρηματοπιστωτικό τους σύστημα στη βορά του διεθνούς ανταγωνισμού. Τα αναπτυσσόμενα κράτη μη έχοντας άλλη επιλογή ακολουθούν τις πολιτικές που επιβάλλονται από το ΔΝΤ προκειμένου να δανειστούν χρήματα από αυτό.

Ένα άλλο γεγονός που έχει ξεσηκώσει κριτική για την πολιτική των εν λόγω διεθνών οικονομικών θεσμών είναι η νομιμοποίηση των πολιτικών τους. Οι συγκεκριμένοι θεσμοί αναγκάζουν τα κράτη να υιοθετήσουν πολιτικές οι οποίες επηρεάζουν έμεσα τις ζωές των κατοίκων τους – όχι απαραίτητα προς το καλύτερο – χωρίς οι πολίτες των κρατών να έχουν επιλέξει με κάποιο τρόπο τους ανθρώπους που αποφασίζουν για το μέλλον της χώρας τους. Οι θεσμοί αυτοί είναι διακρατικοί και οι αποφάσεις λαμβάνονται στα πλαίσια ενός συστήματος που ευνοεί κυρίως τα πιο ισχυρά κράτη και κυρίως τις ΗΠΑ οι οποίες είναι και οι μόνες που έχουν δικαίωμα άσκησης veto. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως οι πολιτικές οι οποίες επιβάλλονται από τους εν λόγω οργανισμούς προκειμένου να χορηγήσουν δάνεια στα κράτη που τα έχουν ανάγκη, δεν αντανακλούν απαραίτητα κάποιες μεθόδους για να θέσουν τα αναπτυσσόμενα κράτη σε τροχιά ανάπτυξης αλλά, αντιθέτως, αντανακλούν τα χρηματοπιστωτικά και εμπορικά συμφέροντα των ισχυροτέρων κρατών που βρίσκουν ένα τρόπο επέκτασης των αγορών διάθεσης των προϊόντων τους ή της εκμετάλλευσης των πλούσιων πλουτοπαραγωγικών πηγών των κρατών αυτών έναντι ευτελούς τιμήματος. Αν μάλιστα το δούμε αυτό και σε επίπεδο προσώπων θα δούμε ότι υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι και τεχνοκράτες του ΔΝΤ και της Π.Τ. έχουν προέλθει ή έχουν κατευθυνθεί μετά την άσκηση των καθηκόντων τους στους διεθνείς αυτούς οργανισμούς στο τιμόνι παγκόσμιων ιδιωτικών χρηματοπιστωτικών κολοσσών π.χ. ο Σταν Φίσερ ο οποίος μετά την θητεία του στο ΔΝΤ πήγε κατευθείαν στην Citigroup ή ο υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ (που ασκεί συμαντικότατο ρόλο στα πλαίσια του ΔΝΤ) Ρόμπερτ Ρούμπιν ο οποίος προερχόταν από την Goldman Sachs και στην συνέχεια κατευθύνθηκε στην Citigroup.

Οι δίδυμοι οργανισμοί δέχονται τα πυρά πολλών επειδή δεν εστιάζουν στην ποιότητα ζωής των πολιτών της χώρας στην οποία παρέχουν βοήθεια τόσο όσο στην διατήρηση των στατιστικών στοιχείων στα επιτρεπόμενα για αυτούς όρια. Όπως αναφέρει και ο Joseph Stiglitz «μια χώρα σαν την Αργεντινή μπορεί να βαθμολογηθεί με άριστα ακόμη και εάν έχει διψήφιο ποσοστό ανεργίας για χρόνια αρκεί ο προϋπολογισμός

της να είναι ισοσκελισμένος και ο πληθωρισμός της να μοιάζει υπό έλεγχο. Επιπλέον, το ΔΝΤ δέχεται επικρίσεις για την επιθυμία του για άμεση και βίαιη απελευθέρωση των αγορών. Το γεγονός αυτό μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα για τα φτωχότερα κράτη αφού οι επιχειρήσεις τους θα συντριβούν από τους πολυεθνικούς κολοσσούς που θα εισβάλλουν στην χώρα.

Η εμμονή τους στην ιδεολογία του φονταμενταλισμού της αγοράς οδηγεί τους οργανισμούς στο να λαμβάνουν αποφάσεις χωρίς να εξετάζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας. Επιπρόσθετα σε αυτό, οι οικονομολόγοι του ΔΝΤ δεν δέχονταν ούτε κατά διάνοια την εξέταση οποιασδήποτε άλλης άποψης. Θεωρούσαν κατά κάποιο τρόπο ότι κατείχαν το μονοπώλιο στην γνώση.

Τα κράτη, όμως, μη δυνάμενα να αντιδράσουν προκειμένου να μην χάσουν την βοήθεια των οργανισμών αναγκάζονταν να συμμορφωθούν με καταστρεπτικά πολλές φορές αποτελέσματα για τους κατοίκους των κρατών αυτών. Η στάση αυτή του ΔΝΤ κυρίως είναι που του προσδίδει χαρακτηρισμούς όπως αποικιοκράτης του σύγχρονου κόσμου. Και αυτό ασφαλώς όχι μονάχα επειδή η άρνηση συμμόρφωσης ενός κράτους στις επιταγές του ΔΝΤ ενδέχεται να ακυρώσει την χρηματοδότηση από το ΔΝΤ αλλά κυρίως επειδή το κύρος του ΔΝΤ θα μπορούσε να ανακόψει την χρηματοδότηση του κράτους από τρίτους επενδυτές εάν δημοσιοποιούσε αρνητικά στοιχεία για αυτά.

Οι δίδυμοι οργανισμοί κατηγορούνται επιπλέον, για πολιτικές κρίσεις σχετικά με το ποιος θα λαμβάνει οικονομική βοήθεια. Τίθεται δηλαδή, ένα θέμα δικαιοσύνης. Για παράδειγμα το ΔΝΤ σταμάτησε την συνέχιση δανειοδότησης προς την Κένυα επικαλούμενη ζητήματα διαφθοράς, την ίδια στιγμή που συνέχιζε την ροή χρήματος προς την Ρωσία και την Ινδονησία οι οποίες αντιμετωπίζουν εξίσου έντονα προβλήματα διαφθοράς.

Οι βασικές συνιστώσες της «Συναίνεσης της Ουάσιγκτον» δηλαδή ιδιωτικοποιήσεις, δημοσιονομική λιτότητα, απελευθέρωση των αγορών, αν και είχαν βάση όταν σχεδιάστηκαν για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της Λατινικής Αμερικής, στην συνέχεια έγιναν αυτοσκοπός και ωθήθηκαν στα άκρα με αποτέλεσμα η δημοσιονομική λιτότητα να οδηγεί σε υφέσεις και η αύξηση των επιτοκίων σε παρεμπόδιση της δραστηριότητας των νεοεισερχόμενων επιχειρήσεων.

Στο πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων που επιβάλλονται από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα υπερισχύει το επιχείρημα ότι ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικός σε συγκεκριμένους τομείς σε σχέση με το κράτος.

Όταν όμως, οι ιδιωτικοποιήσεις γίνονται γρήγορα και χωρίς να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο ελέγχου του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά, τότε οι ιδιωτικοποιήσεις μπορούν να είναι αναποτελεσματικές. Επιπλέον, υπάρχουν δημόσιες επιχειρήσεις π.χ. ύδρευση οι οποίες δεν ενδείκνυται να λειτουργούν με αυστηρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια γιατί ο αντίκτυπος στην κοινωνία μπορεί να είναι ιδιαίτερα αρνητικός⁴⁹. Αποτέλεσμα αυτού μπορεί να είναι στην ακραία του μορφή ακόμη και κοινωνικές αναταράξεις.

Είναι, πλέον, αποδεκτό σχεδόν από όλους το γεγονός ότι η απότομη απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών και χρηματοπιστωτικών αγορών μπορεί να έχει σημαντικά αρνητικά αποτελέσματα όχι μόνο για τα κράτη που την εφαρμόζουν αλλά, επίσης, και για την σταθερότητα του παγκόσμιου συστήματος. Μοναδική εξαίρεση σε αυτή την παραδοχή είναι η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Βασισμένη στην θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου μετακινεί πόρους από εκεί που είναι λιγότερο παραγωγικοί σε σημεία όπου είναι περισσότερο.

Αυτό όμως, αμφισβητείται έντονα στην περίπτωση των λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών όπου η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου ενδέχεται να έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα για τα κράτη. Η μετακίνηση πόρων σε κράτη μηδενικής παραγωγικότητας δεν βοηθά στην ανάπτυξη των κρατών ενώ δεν εξυπηρετεί την δημιουργία εγχώριας βιομηχανίας από την στιγμή που αυτή αδυνατεί να ανταγωνιστεί τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες. Αυτό είναι, άλλωστε, και ένα σημείο όπου αποδεικνύεται έμπρακτα η υποκρισία των θεσμών που επιβάλλουν την απελευθέρωση του εμπορίου. Προσπαθούν να εφαρμόσουν κάτι τέτοιο σε κράτη τα οποία δεν διαθέτουν στοιχειώδεις κανόνες ανάπτυξης επιχειρηματικότητας (χρηματοδότηση/ρευστότητα αγοράς, επιχειρηματικό πνεύμα) ενώ πολλές φορές επιδιώκουν την απελευθέρωση στους τομείς όπου ευνοούνται τα συμφέροντα των πολυεθνικών κολοσσών ενώ τα δυτικά κράτη κρατούν κλειστές τις αγορές τους σε προϊόντα των αναπτυσσόμενων κρατών σε τομείς όπου απειλείται η εγχώρια βιομηχανία τους.

⁴⁹ Stiglitz E. Joseph, Η Μεγάλη Αυταπάτη, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ:128-177

Ο ρόλος των κύριων διεθνών οικονομικών οργανισμών που κυριαρχούν αυτή την στιγμή στην παγκόσμια σκηνή μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα ύποπτος καθώς δεν συμβάλλουν ουσιαστικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των αναπτυσσόμενων κρατών, όπως θα έπρεπε κανονικά αλλά, αντιθέτως, κατηγορούνται ότι προωθούν τα συμφέροντα συγκεκριμένων κρατών, κυρίως των ΗΠΑ, και ιδιαίτερα τα συμφέροντα συγκεκριμένων κύκλων εντός των κρατών αυτών. Όλα καταδεικνύουν ότι έχουν αποστασιοποιηθεί από τον ρόλο που θα έπρεπε να παίζουν σύμφωνα με τον σχεδιασμό που υπήρξε κατά την ίδρυσή τους μεταπολεμικά, υιοθετώντας πολλές φορές πολιτικές οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με αυτές που αρχικά είχαν σχεδιασθεί.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Η έναρξη των συνομιλιών το 2001 στην πρωτεύουσα του Κατάρ, Ντόχα, για την περαιτέρω απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αποτέλεσε την αρχή μιας μακρόχρονης διαδικασίας, στο διάστημα της οποίας υπήρξαν έντονες διαβουλεύσεις και διαφωνίες μεταξύ των κρατών που μετέχουν στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Σε αυτή την διαδικασία, η οποία δεν έχει λήξει μέχρι σήμερα, ιδιαίτερη σημασία παρουσίασε ο ρόλος των αναπτυσσομένων κρατών, γεγονός που επεφύλαξε την ονομασία του Γύρου, σε Αναπτυξιακό Γύρο της Ντόχας.

Οι συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες υπουργικές συνδιασκέψεις και συναντήσεις κορυφής δεν στέφονταν πάντα με επιτυχία. Αντιθέτως, υπήρξαν αρκετές περιπτώσεις όπου η όλη διαδικασία έφτασε σε τέλμα ή ακόμη και σε αναβολή.

Στις παρακάτω γραμμές, γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης της πολύχρονης αυτής διαπραγματευτικής διαδικασίας.

Ξεκινώντας με μια αναφορά σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας και την δομή του ΠΟΕ συνεχίζουμε με τους κυριότερους σταθμούς του Γύρου της Ντόχα είτε πρόκειται για Υπουργικές Συνδιασκέψεις είτε για συναντήσεις κορυφής ενώ γίνεται και μια συνοπτική αναφορά στην σημασία της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου μέσω των πολυμερών διαπραγματεύσεων.

Τέλος, αναφερόμαστε στα κύρια ζητήματα που παρουσιάστηκαν στα πλαίσια του εν εξελίξει Γύρου του ΠΟΕ.

Ο ΠΟΕ είναι ο παγκόσμιος οργανισμός που ασχολείται με τα ζητήματα του διεθνούς εμπορίου και περιλαμβάνει στους κόλπους του κράτη τα οποία πραγματοποιούν σχεδόν το σύνολο του διεθνούς εμπορίου. Υπήρξε η συνέχεια της GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) που δημιουργήθηκε με το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου, θεσμός ο οποίος είχε ως στόχο την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου στην βάση ότι αυτό θα ενεργούσε προς όφελος της ανάπτυξης των κρατών και της εδραίωσης της σταθερότητας και της ειρήνης. Ο ΠΟΕ δεν ασχολείται απλώς με τις διακρατικές συναλλαγές των προϊόντων αλλά σχετίζεται με την παροχή

υπηρεσιών και με τα κριτήρια με τα οποία επηρεάζεται η παραγωγή αλλά και οι επενδύσεις των ξένων κεφαλαίων.

Θέτει κριτήρια ανταγωνισμού, προστατεύει την πνευματική ιδιοκτησία και επιβάλλει μέσω μηχανισμών την τήρηση των κανόνων αυτών ασκώντας πίεση μέσω του ΔΝΤ. Έτσι έχουν ληφθεί νέες αποφάσεις για την αγροτική πολιτική, την κλωστοϋφαντουργία, την παροχή υπηρεσιών και παράλληλα δίνεται η ευκαιρία όχι μόνο ανάπτυξης των επιμέρους τομέων αλλά και συμμετοχής νέων μελών για την ενίσχυση του θεσμού. Δίνεται έμφαση στις δημοκρατικές διαδικασίες για την καλύτερη αποτελεσματικότητα του οργανισμού καθώς ο κύριος στόχος είναι η εφαρμογή των διατάξεών του.

Η δομή του ΠΟΕ έγγειται στην Υπουργική Συνδιάσκεψη που πραγματοποιείται κάθε δυο χρόνια, το Γενικό Συμβούλιο που αποτελείται από τους Μονίμους Αντιπροσώπους των κρατών μελών και το οποίο λειτουργεί:

- Ως Όργανο Επισκόπησης Εμπορικών Πολιτικών.
- Ως Όργανο Επίλυσης Διαφορών.

Τέλος, υπάρχει η Γραμματεία της οποίας προϊστάται ο Γενικός Γραμματέας⁵⁰.

Οι αποφάσεις εντός του ΠΟΕ λαμβάνονται από τα κράτη μέλη, βάσει του διακυβερνητικού χαρακτήρα του θεσμού και κατά ομοφωνία.

Η Υπουργική Συνδιάσκεψη αποφασίζει για τα ζητήματα υψηλής σημασίας ενώ το Γενικό Συμβούλιο για τα διαδικαστικά ζητήματα⁵¹.

Όπως είναι φυσικό, οι ΗΠΑ κινούν τα νήματα στα πλαίσια του ΠΟΕ παρόλο που τα κράτη θεωρητικά χαρακτηρίζονται από ισότητα μεταξύ τους.

Οι Γύροι που πραγματοποιήθηκαν κατά το παρελθόν καθώς και ο Γύρος της Doha που βρίσκεται σε εξέλιξη, αφορούν την αναθεώρηση των όποιων αποφάσεων ή την καθιέρωση νέων κανόνων για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Αυτό,

⁵⁰ Γκόρτσος Χρήστος- Στεφάνου Κωνσταντίνος, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, Εκδόσεις 2005, σελ. 39-44

⁵¹ Στεφάνου Κωνσταντίνος – Φατούρας Αργύρης, Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών, Εκδόσεις Σάκκουλα, Κομοτηνή 1996, σελ 56-57

θεωρητικά, έχει οφέλη για τα κράτη μέλη δεν πρέπει όμως, να αγνοήσουμε την κριτική που πραγματοποιείται για τον ΠΟΕ.

Σημασία των Διαπραγματεύσεων

Οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου συντονίζουν τις προσπάθειες των κρατών για την μείωση των εμπορικών φραγμών και καθιστούν ευκολότερη την ανταλλαγή προϊόντων μεταξύ των κρατών.

Το άνοιγμα των αγορών συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και την αντιμετώπιση της φτώχειας. Οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις, όπως διεξάγονται στα πλαίσια του ΠΟΕ, έχουν ως επιπλέον όφελος την ενίσχυση των αναπτυσσομένων κρατών τα οποία λειτουργώντας συνολικά μπορούν να διεκδικήσουν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τα συμφέροντα τους σε σχέση με την λειτουργία τους σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπρόσθετα, η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου ενισχύει την σταθερότητα καθώς βελτιώνει την οικονομική αλληλεξάρτηση των κρατών.

Αυτό δεν σημαίνει, ασφαλώς, ότι η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου δεν ενέχει και αρνητικά στοιχεία. Αν ένα κράτος δεν είναι προετοιμασμένο, η απελευθέρωση της αγοράς του μπορεί να επιφέρει και αρνητικά αποτελέσματα, όπως την απώλεια θέσεων εργασίας ή την καταστροφή της παραγωγής του. Η θέση ενός κράτους στην απελευθέρωση του εμπορίου μπορεί να παρομοιαστεί με την αγγλοσαξωνική φράση “ότι όλοι θέλουμε να παμε στον παράδεισο (σς. Διεθνές εμπόριο) όχι όμως πολύ σύντομα”.

Τέλος, υπάρχουν και τα ηθικά διλλήματα, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Κίνας, σχετικά με το κατά πόσον πρέπει να γίνονται δεκτά τα προϊόντα ενός κράτους το οποίο δεν σέβεται περιβαλλοντικούς κανόνες ή στοιχειώσεις εργασιακούς κανόνες.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΝ 2^Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΠΟΛΕΜΟ

Η GATT είναι η συντομογραφία του General Agreement on Tariffs and Trade, είναι δηλαδή στα ελληνικά η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου και ιδρύθηκε στις 30 Οκτωβρίου 1947 από την μεταπολεμική πρωτοβουλία των Εθνών να δημιουργήσουν εμπορικές και νομισματικές πολιτικές που εκφράστηκαν κυρίως από τις ΗΠΑ και την Αγγλία. Οι βασικές αρχές της GATT ήταν οι εξής 8:

- Η αρχή του μη διαχωρισμού: Εάν μια χώρα κάποιου εμπορικού συνασπισμού προσέφερε ειδικά προνόμια σε κάποια άλλη, θα έπρεπε να κάνει το ίδιο για όλες τις χώρες του συνασπισμού αυτού.
- Σύμφωνα με το άρθρο 11 επιβλήθηκε απαγόρευση ποσοτικών περιορισμών και αποδοχή των δασμών ως μοναδικό μέτρο ελέγχου του εξαγωγικού εμπορίου. Μοναδική εξαίρεση είναι αυτή των ΗΠΑ που θέλησαν έτσι να προστατεύσουν την εγχώρια αγροτική παραγωγή τους.
- Απαγορεύεται η εφαρμογή εσωτερικών ρυθμίσεων και φόρων που να έρχονται σε αντίθεση με τους επιβεβλημένους δασμούς (διαδικασίες ντάμπινγκ και αντιντάμπινγκ, άρθρο 3).
- Η αρχή της αμοιβαιότητας: Η διαπραγμάτευση για μείωση των δασμών μεταξύ 2 πλευρών στηρίζεται στην αρχή της αμοιβαιότητας που κυρίως εφάρμοζαν οι ΗΠΑ.
- Προβλέπεται η επιβολή κυρώσεων όταν όλα τα υπόλοιπα μέσα όπως συμβουλές, έρευνα και απόδοση δικαιοσύνης έχουν αποτύχει (άρθρο 13).
- Το άρθρο 19 προβλέπει την ενεργοποίηση μηχανισμού στην περίπτωση που η εκτεταμένες εισαγωγές ενός προϊόντος βλάπτουν την εγχώρια παραγωγή. Ο εξαγωγέας είναι ελεύθερος από την άλλη μεριά να αναβάλλει την υποχρέωσή του ή να την ελαττώσει στο σημείο που να επιτρέπεται και πάλι η εν λόγω συναλλαγή.

- Το 7ο στοιχείο είναι προφανές: η GATT σχεδιάστηκε να διεκπεραιώνει διεθνείς συναλλαγές.
- Τέλος, τα άρθρα 25 και 30 διαμορφώνουν το διαδικαστικό κομμάτι της GATT που ασχολείται με τις εκλογές, την ψηφοφορία και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων: Κάθε μέλος έχει μία ψήφο και οι αποφάσεις λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία εκτός από ειδικές περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος. Προβλέπεται το δικαίωμα βέτο στις συναλλαγές με σκοπό τη βελτίωση και τη μη διαφοροποίηση στην απονομή δικαιοσύνης από τα υπόλοιπα συναλλασσόμενα μέρη μιας συμφωνίας.

Οι 3 δεκαετίες που έληξαν με το γύρο του Τόκυο χαρακτηρίστηκαν από σημαντικά επιτεύγματα αλλά και σημαντικά σφάλματα στη ζωή της GATT. Προσπάθησε να απαντήσει στο συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές οικονομικό περιβάλλον αλλά δεν κατάφερε να προσαρμοστεί στις πραγματικότητες των μελών της. Η GATT μοιράστηκε μεταξύ των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία της και την εμπορική πραγματικότητα. Δεν κατάφερε να επιδείξει αποφασιστικότητα αλλά και προσαρμοστικότητα ως προς τους στόχους της και η «χρυσή εποχή» της GATT είναι αμφισβητήσιμη.

Ο κύριος στόχος της GATT ήταν η μείωση των δασμών. Αυτό επιχειρήθηκε στους πολλαπλούς γύρους της κάτι που επιτεύχθηκε εν μέρει στο Γύρο της Γενεύης και ακολούθως στο Γύρο του Κεντάκι (1963-67) και στο Γύρο του Τόκυο (1973-79). Οι μειώσεις των δασμών επηρέασαν τη βιομηχανία αλλά όχι την αγροτική παραγωγή, τα υφάσματα και το εμπόριο ενδυμάτων. Το αποτέλεσμα ήταν μια μείωση των δασμών της τάξης του 6% και ακόμα μικρότερο σε προϊόντα που κατευθύνονταν στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Από τη δεκαετία του '50 και για 20 χρόνια οι ανεπτυγμένες χώρες σημείωσαν σημαντικό ρυθμό ανάπτυξης κάτι στο οποίο συνέβαλλε αναμφισβήτητα το εμπόριο. Επίσης σε αυτό συνέβαλε η τεράστια ανοικοδόμηση της Ευρώπης με μεγάλες κεφαλαιακές εισροές από τις ΗΠΑ που διατήρησαν τη ζήτηση και την κατανάλωση σε υψηλά επίπεδα ενώ παράλληλα οι αμερικανικές βιομηχανίες απολάμβαναν ηγετική θέση στο παγκόσμιο εμπόριο. Σε αυτό δε θεωρείται ότι συνέβαλε η GATT καθώς η

μείωση των δασμών συνέβη σε περιβάλλον και σε περίοδο που ούτως ή άλλως το εμπόριο θα συνέχιζε να διεξαγόταν και στις 2 πλευρές του Ατλαντικού.

Όσον αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες, ο αριθμός τους αλλά και η συμμετοχή τους στη GATT αυξήθηκαν κατακόρυφα ως αποτέλεσμα της αποαποικιοποίησης. Αυτή η αύξηση οδήγησε στο άρθρο 28 σύμφωνα με το οποίο οι αναπτυσσόμενες χώρες θα μπορούσαν να επιβάλλουν περιοριστικά μέτρα για να εξισορροπήσουν το ισοζύγιο πληρωμών τους και ακολούθησε το 1958 η έρευνα Haberler που έδειξε ότι το πρόβλημα των αναπτυσσόμενων χωρών είναι οι κακοί όροι συναλλαγής τους με τις ανεπτυγμένες χώρες.

Μετά την έρευνα αυτή ακολούθησε ο σχηματισμός του Group 77 που αποτελούταν από τις αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες διεκδίκησαν το Μάιο του 1964 μια καλύτερη αντιμετώπιση από τις ανεπτυγμένες χώρες δημιουργώντας αυτό το κοινό μέτωπο. Ως συνέπεια αυτού του συνασπισμού προστέθηκε στη GATT το 4ο μέρος το οποίο ερχόταν να διορθώσει την εσωτερική λειτουργία της GATT και να θέσει συγκεκριμένες υποχρεώσεις στις ανεπτυγμένες χώρες. Παρόλα αυτά η σημασία του ήταν μικρή καθώς οι σχέσεις ανεπτυγμένων – αναπτυσσομένων χωρών παρέμεινε στη διακριτική ευχέρεια των ανεπτυγμένων χωρών.

Η αναποτελεσματικότητα αυτή έφερε αποχωρήσεις από τη GATT κάτι που οδήγησε σε διαμόρφωση συγκεκριμένων όρων και εξαιρέσεων σε 2 μεγάλους τομείς ενδιαφέροντος για τις αναπτυσσόμενες χώρες: τη γεωργία και την κλωστοϋφαντουργία.

Υπήρξαν τελικά 2 τάσεις εντός του συστήματος: η μία υποστήριζε το σύστημα των εξαιρέσεων η άλλη τον ανασχηματισμό ή την αντικατάσταση ολόκληρου του συστήματος. Στο Γύρο του Τόκιο (1973-79) υποστηρίχτηκε η 2η λύση. Ο 3ος κόσμος με συνεχόμενες απαιτήσεις στα Ηνωμένα Έθνη απαιτούσε αλλαγή του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος κάτι στο οποίο συνέβαλλε και η αριθμητική αύξηση των μελών των αναπτυσσομένων χωρών στην ίδια τη GATT. Στο Γύρο του Τόκιο ενώ συζητήθηκε η ορισμένη επιβολή δασμών κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες για συγκεκριμένα προϊόντα, οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετώπισαν την πρόταση με δυσπιστία καθώς προέβλεψαν ότι οι διαρκείς εξαιρέσεις στους κανονισμούς της GATT θα άνοιγαν συνεχώς τρύπες στη συνοχή του οργανισμού και νέες ευκαιρίες στους ισχυρούς να επιβάλλουν τις πολιτικές τους.

Από τη μια μεριά η δυσπιστία και η δυσμενέστερη θέση των αναπτυσσομένων χωρών στο διεθνές εμπόριο και από την άλλη η επιρροή των ΗΠΑ στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και οι αυξανόμενες εντάσεις στα πλαίσια της GATT σε συνδυασμό με το διαρκώς αυξανόμενο αριθμό των αναπτυσσομένων χωρών, άρχισαν να κλονίζουν το σύστημα. Σε αυτό συνέβαλαν ο διαρκής ανταγωνισμός Ε.Ε., Ιαπωνίας και ΗΠΑ, η βιομηχανοποίηση του κόσμου, η ανάπτυξη των κρατών του 3ου κόσμου μεταξύ των οποίων ήταν και τα πετρελαιοπαραγωγά κράτη που επιθυμούσαν αλλαγή των όρων του εμπορίου.

Αυτά τα αντίθετα συμφέροντα και οι συγκρουόμενες πολιτικές συνέβαλαν στο να μη λαμβάνονται ολοκληρωμένες αποφάσεις και στο να στοιβάζονται τα προβλήματα με προοπτική μελλοντικής επίλυσης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα: 1) αύξηση των περιορισμών της κλωστοϋφαντουργίας 2) νέες μειώσεις των δασμών σε ιστορικά χαμηλά 3) αποδοχή περιπτώσιολογικής αντιμετώπισης των προβλημάτων (εκ νέου αντιμετώπιση του ίδιου προβλήματος ανάλογα με την περίπτωση καθώς δε μπορούσε να βρεθεί κοινά αποδεκτή λύση) 4) μη εφαρμογή των κανονισμών της GATT σε όλα τα ζητήματα αλλά πλευρική αντιμετώπισή τους 5) διακοπή κατά περίπτωση της μη επιβολής δασμών και διακριτική εναρμόνισή τους με τις εσωτερικές πολιτικές των κρατών και 6) αναβολή της αντιμετώπισης του αγροτικού προβλήματος.

Τα χρόνια από το 1980 έως το 1994 ήταν προβληματικά καθώς υπήρχε αδυναμία αλλά και έλλειψη βούλησης από τα κράτη να υπακούσουν στους κανόνες που τα ίδια όρισαν. Η δεκαετία του '80 ήταν εκείνη με τα περισσότερα προβλήματα καθώς οι ΗΠΑ έπαψαν πλέον να είναι ανταγωνιστικές και χώρες όπως η Σιγκαπούρη, η Ταϊβάν, η Βραζιλία και το Μεξικό ανέρχονταν ταχύτατα στα βιομηχανικά προϊόντα και η Ε.Ε. στα αγροτικά. Αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη συντονισμού και μακροοικονομικού σχεδιασμού δημιούργησε «άδικες εμπορικές συνθήκες» για τις ΗΠΑ που αναζήτησαν προστασία έναντι των εισαγωγών. Λόγω του γεγονότος ότι η GATT προστάτευε το εμπόριο όμως από δασμούς και παρείχε ελευθερία συναλλαγών, αναπτύχθηκαν συμφωνίες εκτός GATT.

Αυτές οι «γκρίζες» εμπορικές ζώνες –αποκαλούνται έτσι γιατί αφενός δεν είναι αντίθετα από τους κανονισμούς της GATT αλλά ούτε και στα πλαίσιά της-

αναπτύχθηκαν στο εμπόριο του ατσάλιου, του σιδήρου, των αυτοκινητοβιομηχανιών, στα ηλεκτρονικά προϊόντα, στα παπούτσια και στους ημιαγωγούς.

Το 1982 οι ΗΠΑ επιδίωξαν την ένταξη του τομέα της παροχής υπηρεσιών στα πλαίσια της GATT κάτι στο οποίο αντιστάθηκαν οι αναπτυσσόμενες χώρες καθώς οι ΗΠΑ τότε ήταν πολύ ανεπτυγμένες στον τομέα αυτό και θα επέβαλλαν τα συμφέροντά τους χρησιμοποιώντας την GATT ως εργαλείο εφαρμογής της πολιτικής τους. Σε ένα υπουργικό συμβούλιο του 1982 που συγκάλεσαν οι ΗΠΑ τα ξίφη διασταυρώθηκαν αφενός στον τομέα της παροχής υπηρεσιών αφετέρου στην αντιπαράθεση Ε.Ε. και ΗΠΑ για τα αγροτικά προϊόντα όπου κινδύνευε η ΚΑΠ καθώς οι ΗΠΑ υποστηρίζονταν έντονα από εξαγωγείς.

Τελικά ο τομέας παροχής υπηρεσιών εντάχθηκε με μεγάλες επιφυλάξεις στην ατζέντα της GATT αλλά η Ευρώπη κατάφερε να διατηρήσει το status quo των αγροτικών της προϊόντων προς μεγάλη απογοήτευση των ΗΠΑ και της Αυστραλίας. Αυτό το υπουργικό συμβούλιο ήταν ιδιαίτερος σταθμός στην πορεία της GATT.

Κατόπιν πρωτοβουλίας των ΗΠΑ ακολούθησε ο Γύρος του Τόκιο το 1983 αλλά πάλι η Ε.Ε. δεν έκατσε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για τα αγροτικά προϊόντα. Το Μάιο του 1984 οι αναπτυσσόμενες χώρες διακήρυξαν ότι το σύστημα είναι αναξιόπιστο καθώς οι αποφάσεις δεν εφαρμόζονται. Ακολούθησαν 2 χρόνια έντονων διαφωνιών, βασανιστικών διαπραγματεύσεων και συζητήσεων τόσο σε επίσημο όσο και σε ανεπίσημο επίπεδο. Τα αναπτυσσόμενα κράτη ζήτησαν προκειμένου να παρέχουν πρώτες ύλες στα ανεπτυγμένα, πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες αλλά και μεταφορά παροχών υπηρεσιών. Παρά για τις διαφωνίες έναρξης νέου γύρου, αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί ο Γύρος της Ουρουγουάης το 1986 (Punta del Este).

Στο Γύρο της Ουρουγουάης ο οποίος αποτελεί τη μεγαλύτερη εμπορική συμφωνία συζητήθηκαν θέματα όπως: πρόσβαση στις αγορές, αναθεώρηση των εξαιρέσεων στη γεωργία και την κλωστοϋφαντουργία, ενίσχυση των κανόνων του συστήματος μέσα από βελτίωση των συμφωνιών και των μη δασμολογικών μέτρων, εισαγωγή στην ατζέντα νέων τομέων όπως η προστασία πνευματικών δικαιωμάτων και ο τομέας της παροχής υπηρεσιών. Παρόλα αυτά, το μόνο όφελος για τις ΗΠΑ ήταν η ένταξη της παροχής υπηρεσιών στην ατζέντα καθώς όλες οι υπόλοιπες συζητήσεις εξελίχθηκαν πέρα από τις προσδοκίες τους.

Δεν επιτεύχθηκε συμφωνία στον τομέα των πνευματικών δικαιωμάτων καθώς τα αναπτυσσόμενα κράτη θεώρησαν ότι απειλείται εκ νέου η οικονομία και η κοινωνική τους πολιτική και έτσι οδηγηθήκαμε στο Γύρο του Μόντρεαλ το 1988. Ούτε εκεί μπόρεσε να δοθεί λύση στο σύνθετο πρόβλημα της παροχής υπηρεσιών καθώς ανεπτυγμένα και αναπτυσσόμενα κράτη αντιπαρατάχθηκαν και οδηγήθηκαν σε νέα αδιέξοδα. Την παράσταση όμως στο Μόντρεαλ έκλεψε η συζήτηση για τα γεωργικά προϊόντα. Το αγεφύρωτο χάσμα Ε.Ε. και ΗΠΑ επιδεινώθηκε όταν οι 2 αντίπαλοι βλέποντας τη συζήτηση να καταλήγει σε αδιέξοδο προσπάθησαν να συζητήσουν άλλα θέματα και να αφήσουν τα γεωργικά για το τέλος. Οι χώρες όμως της Λ. Αμερικής που είναι εξαγωγικά κράτη γεωργικών προϊόντων δε δέχονταν να συζητήσουν τίποτε άλλο εάν δε λυνόταν αυτό το ζήτημα. Η Ινδία επίσης επέμενε να βρεθεί λύση για την κλωστοϋφαντουργία και τελικά αναβλήθηκαν όλες οι αποφάσεις.

Τον Απρίλιο του 1989 επιτεύχθηκε κάποιος συμβιβασμός όταν η Ε.Ε. αποφάσισε τη μείωση των δασμών στα αγροτικά προϊόντα και ταυτόχρονα συμβιβάστηκαν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής. Στα υπόλοιπα θέματα επικράτησαν οι ανεπτυγμένες χώρες καθώς άσκησαν ιδιαίτερη πολιτική πίεση σε Ινδία και Βραζιλία και αυτές υποχώρησαν.

Ακολούθησαν 4 σημαντικά γεγονότα: η απόφαση να λαμβάνονται μέτρα για τα κράτη που δε συμμορφώνονται με τους κανόνες της GATT αλλά εξακολουθούν να απολαμβάνουν δικαιώματα στο ΔΝΤ, η διακήρυξη του κειμένου Dunkel Draft που περιείχε κάποιες σημαντικές ρυθμίσεις για τη γεωργία, η αναμόρφωση της ΚΑΠ εκ μέρους της Ε.Ε. που άνοιξε το δρόμο συνεργασίας Ε.Ε. και ΗΠΑ στον τομέα αυτό και τέλος η «τοπική» εμπορική συνεργασία ΗΠΑ Καναδά Μεξικό και γενικά Λατινικής Αμερικής.

Με τη νέα υπουργική συνάντηση στο Μαρακές τον Απρίλιο του 1994 άνοιξε ο δρόμος για τον ΠΟΕ ο οποίος δεν είχε καμία σχέση με τη GATT. Ο ΠΟΕ δεν ασχολείται απλώς με τις διακρατικές συναλλαγές των προϊόντων αλλά σχετίζεται με την παροχή υπηρεσιών και με τα κριτήρια με τα οποία επηρεάζεται η παραγωγή αλλά και οι επενδύσεις των ξένων κεφαλαίων. Θέτει κριτήρια ανταγωνισμού, προστατεύει την πνευματική ιδιοκτησία και επιβάλλει μέσω μηχανισμών την τήρηση των κανόνων αυτών ασκώντας πίεση μέσω του ΔΝΤ. Επίσης η άσκηση βέτο δεν έχει σημασία

καθώς οι αποφάσεις λαμβάνονται με την πλειοψηφία των 2/3 κάτι που δίνει την ελευθερία κινήσεων στον οργανισμό σε σχέση με τον προκάτοχό του.

Έτσι έχουν ληφθεί νέες αποφάσεις για την αγροτική πολιτική, την κλωστοϋφαντουργία, την παροχή υπηρεσιών και παράλληλα δίνεται η ευκαιρία όχι μόνο ανάπτυξης των επιμέρους τομέων αλλά και συμμετοχής νέων μελών για την ενίσχυση του θεσμού. Δίνεται έμφαση στις δημοκρατικές διαδικασίες για την καλύτερη αποτελεσματικότητα του οργανισμού καθώς ο κύριος στόχος είναι η εφαρμογή των διατάξεών του.

Ούτε εδώ αποφεύχθηκε όμως το αδιέξοδο: Στο Σηάτλ το 1999 δημιουργήθηκε νέα έντονη διαφωνία μεταξύ βιομηχανικών και αναπτυσσόμενων χωρών στον τομέα του ανταγωνισμού, των συνθηκών εργασίας και του ανταγωνισμού. ΗΠΑ και Ε.Ε. αντιτάχθηκαν εκ νέου για τα γεωργικά προϊόντα αλλά διαφωνία υπήρξε και μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας για τα μέτρα anti dumping.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η δυσκολία εφαρμογής κοινών μέτρων σε χώρες με διαφορετικές υποδομές, κουλτούρα και ιστορία. Αυτό οδηγεί στον αποκλεισμό ορισμένων κρατών στη λήψη αποφάσεων και δημιουργεί εντάσεις. Αυτό που αποδείχθηκε στο σύσκεψη του Σηάτλ είναι ότι ο αποκλεισμός ορισμένων κρατών μπορεί να αποφευχθεί αν όλοι οι αποκλεισμένοι συνασπιστούν και ενώσουν τις φωνές τους.

Ο Γύρος της Doha

Οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Doha ξεκίνησαν κατά την 4^η Υπουργική Διάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου τον Νοέμβριο του 2001, στην πρωτεύουσα του Κατάρ. Ο Γύρος της Doha δεν έχει ολοκληρωθεί μέχρι σήμερα καθώς υπάρχουν έντονες διαμάχες μεταξύ των ΗΠΑ της Ε.Ε. και των αναπτυσσόμενων κρατών (κυρίως Ινδία, Βραζιλία, Κίνα, Νότιο Αφρική) για ζητήματα που σχετίζονται κυρίως με τον αγροτικό τομέα, τον τομέα των υπηρεσιών, το δασμολόγιο στον βιομηχανικό τομέα και την διόρθωση των εμπορικών ανισορροπιών.

Το σημαντικότερο, όμως, από όλα τα ζητήματα θεωρείται το γεωργικό ζήτημα και κυρίως η μείωση από πλευράς των ΗΠΑ των εξωτερικών επιδοτήσεων, των εσωτερικών ενισχύσεων προς τους αγρότες και η πρόσβαση στην αγορά.

Επιπλέον, ζητήματα εξαιρετικής σημασίας στον Γύρο της Doha υπήρξαν η αδειοδότηση φαρμάκων που προστατεύονται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, οι προβλέψεις σχετικά με την ειδική και διαφορική μεταχείριση (special and differential treatment) των αναπτυσσομένων κρατών, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα αναπτυσσόμενα κράτη στην εφαρμογή των εμπορικών τους δεσμεύσεων.

Οι ΗΠΑ ήταν αυτές που επεδίωξαν την επίτευξη της έναρξης των νέων διαπραγματεύσεων του Γύρου της Doha. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο Γύρος ξεκίνησε λίγο διάστημα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου.

Ούτως ή άλλως βέβαια, ο Γύρος της Ουρουγουάης απαιτούσε την επανέναρξη των συνομιλιών σχετικά με την γεωργία και το εμπόριο των υπηρεσιών γεγονός που συνέβη πριν το 2001.

Ιδιαίτερη σημασία στον Γύρο της Doha έχει η αυξημένη δύναμη που παρουσίασαν τα αναπτυσσόμενα κράτη σε σχέση με τα αναπτυγμένα. Τα αναπτυσσόμενα κράτη έκαναν από νωρίς ξεκάθαρη την θέση τους ότι προαπαιτούμενο για την συμμετοχή τους στο νέο γύρο των πολυμερών διαπραγματεύσεων ήταν οι παραχωρήσεις προς όφελός τους.

Εν τέλει, στην Συνδιάσκεψη της Doha υιοθετήθηκε μια υπουργική διακήρυξη, η οποία ανέφερε τον σχεδιασμό για το νέο Γύρο, την Διακήρυξη για την συμφωνία TRIPS και την δημόσια υγεία καθώς και ένα κείμενο με ζητήματα που αφορούσαν τα αναπτυσσόμενα κράτη.

Τέλος αποφασίστηκε η συνέχιση των διαπραγματεύσεων στην επόμενη Υπουργική Συνδιάσκεψη το 2003 και την λήξη των συζητήσεων το αργότερο το 2005.

Οι κυριότερες συζητήσεις πραγματοποιήθηκαν μετά την Ντόχα το 2001, στο Κανκούν του Μεξικό το 2003, στο Χόνγκ Κόνγκ το 2005, στην Γενεύη, το Παρίσι και το Ποτδάμ της Γερμανίας⁵².

Υπουργική Συνδιάσκεψη του Κανκούν (2003)

Την Υπουργική Συνδιάσκεψη του Γύρου της Doha ακολούθησε η Συνδιάσκεψη στο Κανκούν του Μεξικό το 2003.

Η Συνδιάσκεψη του Κανκούν σφραγίστηκε με αποτυχία καθώς τα συμμετέχοντα κράτη δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν σε ένα πλαίσιο διαπραγματεύσεων, γεγονός που ανέκοψε την ομαλή πορεία του Γύρου και έθεσε εν αμφιβόλω την λήξη του έως το 2005, όπως είχε εκφραστεί στην Doha.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην αποτυχία της Συνδιάσκεψης του Κανκούν έχουν να κάνουν με διάφορους λόγους. Από την αδυναμία συμφωνίας πάνω στα ζητήματα της Σιγκαπούρης⁵³ μέχρι το χάσμα των απόψεων ανεπτυγμένων – αναπτυσσομένων κρατών. Πολλά κράτη δεν επέδειξαν καμιά διάθεση διαπραγμάτευσης εμμένοντας στις θέσεις τους.

Παρά τις προσπάθειες της τελευταίας στιγμής με την παρουσίαση του λεγόμενου κειμένου Derbez που αφορούσε ζητήματα σχετικά με την γεωργία, αναπτυξιακά ζητήματα, τα ζητήματα της Σιγκαπούρης κτλ, τα κράτη δεν υιοθέτησαν κανένα ενιαίο κείμενο.⁵⁴

⁵² Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε στο site της Wikipedia και συγκεκριμένα http://en.wikipedia.org/wiki/Doha_Development_Round

⁵³ Ζητήματα Σιγκαπούρης ήταν τα ζητήματα που αφορούσαν την διαφάνεια στις προμήθειες του δημοσίου, την διευκόλυνση του εμπορίου, το εμπόριο και τις επενδύσεις-ανταγωνιστικότητα και υιοθετήθηκαν στην Υπουργική Συνδιάσκεψη το 1996 με υποστηρικτές την Ε.Ε. και την Ιαπωνία και με την αντίδραση των αναπτυσσομένων κρατών. Τρία χρόνια μετά ακολούθησε ο «Γύρος της Χιλιετίας» στο Seattle, ο οποίος δεν ολοκληρώθηκε

⁵⁴ Το κείμενο περιελάμβανε μεγαλύτερη μείωση των εσωτερικών ενισχύσεων εν συγκρίσει με τις προτάσεις των ΗΠΑ – ΕΕ και ενίσχυε τα ανεπτυγσόμενα κράτη περιορίζοντας τις εξωτερικές επιδοτήσεις για προϊόντα του ενδιαφέροντος τους ενώ στα ζητήματα της Σιγκαπούρης ανέφερε την έναρξη διαπραγματεύσεων σχετικά με τις προμήθειες και την διευκόλυνση του εμπορίου.

Η αποτυχία της Συνδιάσκεψης ανέδειξε τον ρόλο των αναπτυσσόμενων κρατών και ενίσχυσε τον το χάσμα ανεπτυγμένων –αναπτυσσόμενων κρατών. Κυρίως στο θέμα της γεωργίας οι αγροτικές επιδοτήσεις ΕΕ-ΗΠΑ (ΚΑΠ) υπήρξαν το κύριο αγκάθι⁵⁵.

Την περίοδο που ακολούθησε την υπουργική Συνδιάσκεψη του Κανκούν πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις των κρατών μελών του Π.Ο.Ε, η πρώτη το 2004 στην Γενεύη και η δεύτερη το 2005 στο Παρίσι.

Κατά την πρώτη συνάντηση υιοθετήθηκε ένα κείμενο το λεγόμενο και πακέτο του Ιουλίου, προωθώντας μερικά βήματα την διαδικασία του Γύρου της Doha. Το κείμενο αυτό αν και δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένες δεσμεύσεις αλλά θέτει μονάχα κατευθυντήριες γραμμές, θεωρείται μια μεγάλη επιτυχία.

Στην συνάντηση αυτή αναθεωρήθηκε η ημερομηνία της 1^{ης} Ιανουαρίου 2005 ως τελικής για την λήξη των διαπραγματεύσεων στο τέλος του 2005 ενώ αποσύρθηκαν τα ζητήματα της Σιγκαπούρης από την ατζέτα του Γύρου της Ντόχα⁵⁶.

Κατά την δεύτερη συνάντηση στο Παρίσι τον Μάιο του 2005, υπήρξε διαφωνία του group των 5 – ΗΠΑ, ΕΕ, Αυστραλία, Ινδία, Βραζιλία πάνω στο κοτόπουλο, το χοιρινό και το ρύζι. Επιπλέον, υπήρξαν διαφορές σχετικά με τεχνικά ζητήματα, για παράδειγμα ad valorem equivalent. Τέλος, παρουσιάστηκε ακαμψία καθώς πολλά κράτη δεν δέχτηκαν να υπαναχωρήσουν των θέσεων τους⁵⁷.

Η Υπουργική Συνδιάσκεψη του Κανκούν (2005)

Η Υπουργική Συνδιάσκεψη στο Χονκ Κονγκ το 2005, υπήρξε υψηλής σημασίας για την πορεία των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Doha.

Η τελική υπουργική διακήρυξη επέφερε συμφωνία σχετικά με την γεωργία, τους βιομηχανικούς δασμούς καθώς και την πρόσβαση στις αγορές των λιγότερο

⁵⁵ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε το site του Economist και συγκεκριμένα, http://www.economist.com/agenda/displaystory.cfm?story_id=E1_NDGVSNP

⁵⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Doha_Development_Round

⁵⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε το site του BBC και συγκεκριμένα, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4512367.stm>

ανεπτυγμένων κρατών. Ετέθη ένα όριο μείωσης των επιδοτήσεων στις αγρότικες εξαγωγές έως το 2013, ενώ επεδίωξε το άνοιγμα των αγορών των βιομηχανικών κρατών στις εξαγωγές των αναπτυσσομένων. Δεν υπήρξε, όμως, δέσμευση για σημαντικά ζητήματα όπως είναι η μείωση των δασμολογικών φραγμών στα αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα ή ο περιορισμός των εγχώριων αγροτικών ενισχύσεων.

Άλλες προβλέψεις αφορούσαν το ζήτημα της υπεραλίευσης μέσω της μείωσης των επιδοτήσεων στους αλιείς, την ειδική ενίσχυση κρατών της Αφρικής που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή βάμβακος καθώς και την οικονομική ενίσχυση από τις ΗΠΑ την ΕΕ και την Ιαπωνία προς τα αναπτυσσόμενα κράτη προκειμένου τα τελευταία να επιτύχουν τους εμπορικούς τους στόχους.

Τα συμπεράσματα της Συνδιάσκεψης ήταν ιδιαίτερα θετικά, όπως φαίνεται και από τις δηλώσεις των εκπροσώπων των κρατών με την λήξη της. Η πορεία των διαπραγματεύσεων μετατοπίστηκε λίγο πιο μπροστά και οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Doha διεσώθηκαν από το ναυάγιο⁵⁸.

Η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το 2006 στην Γενεύη απέτυχε να καταλήξει σε συμφωνία σχετικά με την μείωση των αγροτικών επιδοτήσεων και την μείωση της φορολογίας των εισαγωγών. Η πρόταση του Γενικού Γραμματέα του Π.Ο.Ε, Pascal Lamy, που αφορούσε την τοποθέτηση στο ύψος των \$20 δις των αμερικανικών εγχώριων αγροτικών επιδοτήσεων το ποσοστό του 54% ως την μέση μείωση του αγροτικού δασμολογίου των ανεπτυγμένων κρατών και θέτοντας ένα ανώτατο ποσοστό για το βιομηχανικό δασμολόγιο των αναπτυσσόμενων κρατών δεν υιοθετήθηκε.

Οι συζητήσεις αναβλήθηκαν επ' αορίστον μια εβδομάδα μετά την συνάντηση του G8 στο St. Petersburg. Αφορμή στάθηκε η ασυμφωνία που παρατηρήθηκε στην συνάντηση ΗΠΑ, Ε.Ε, Βραζιλίας και Ινδίας σχετικά με τις εγχώριες ενισχύσεις των ΗΠΑ και την πρόσβαση στην Ευρωπαϊκή αγορά. Ακολούθησε η συνάντηση του G4 στο Potsdam της Γερμανίας όπου κατέληξε επίσης σε αποτυχία λόγω των διαφορών αφενός από την πλευρά της Ινδίας και της Βραζιλίας για μείωση των αγροτικών επιδοτήσεων των ανεπτυγμένων κρατών και από την άλλη της προσπάθειας των

⁵⁸ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε το site των NYTimes και συγκεκριμένα, <http://www.nytimes.com/2005/12/19/business/worldbusiness/19trade.html>

ανεπτυγμένων κρατών για την μείωση των δασμολογικών περιορισμών των αναπτυσσομένων κρατών στα βιομηχανικά προϊόντα.

Η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην έδρα του Π.Ο.Ε το 2008 αποτέλεσε μια νέα αποτυχία στις συζητήσεις. Αφορμή στάθηκε η διαφωνία ΗΠΑ, Ινδίας και Κίνας σχετικά με τον μηχανισμό ειδικής προστασίας (special safeguard mechanism) που στόχο είχε την δασμολογική προστασία συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων σε περιπτώσεις αύξησης των εισαγωγών ή πτώσης της τιμής τους.

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΥΡΟΥ ΤΗΣ DOHA

Την εποπτεία του Γύρου της Doha έχει η Επιτροπή Εμπορικών διαπραγματεύσεων (TNC) της οποίας προεδρεύει ο Γενικός Γραμματέας του Π.Ο.Ε Pascal Lamy. Οι συζητήσεις διεξάγονται σε πέντε group συζήτησης και συγκεκριμένα: ζητήματα πρόσβασης στις αγορές, αναπτυξιακά ζητήματα κανόνες Π.Ο.Ε, διευκόλυνση εμπορίου και όποιο άλλο ζήτημα μπορεί να προκύψει.

Πρόσβαση στις αγορές

Ο αγροτικός τομέας αποτέλεσε το πιο ακανθώδες ζήτημα στα πλαίσια του Γύρου της Doha. Επιδίωξη αποτέλεσε η μείωση κάθε εσωτερικής υποστήριξης και προστατευτικών εμποδίων στην διακίνηση των αγροτικών προϊόντων. Οι ΗΠΑ είναι αυτές που δέχτηκαν την μεγαλύτερη πίεση (κυρίως από την Ε.Ε, την Ινδία και την Βραζιλία) για την μείωση των εσωτερικών γεωργικών της ενισχύσεων. Από την πλευρά τους, οι ΗΠΑ πιέζουν την Ε.Ε για την μείωση των προστατευτικών εμποδίων με στόχο την ευκολότερη πρόσβαση των προϊόντων της στην αγορά της. Επίσης, προϊόν συζητήσεων αποτελούν και τα προϊόντα τα οποία είναι ευάλωτα στον ανταγωνισμό και τα οποία εξαιρούνται από τις συζητήσεις για προστατευτισμό ζήτημα που αφορά τόσο την Ε.Ε όσο και τα αναπτυσσόμενα κράτη.

Σε γενικές γραμμές το ζήτημα αφορά τις εξωτερικές επιδοτήσεις, το δασμολογικό προστατευτικό/ποσοστώσεις καθώς και τις διαφορές εσωτερικές ενισχύσεις που διευκολύνουν τις αγροτικές εξαγωγές. Τα ζητήματα που προέκυψαν κατά την διάρκεια του Γύρου Της Doha είναι διάφορα αλλά υπήρξε σταδιακή πρόοδος. Από την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) μέχρι τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας που αντιμετωπίζουν τα προϊόντα των αναπτυσσόμενων κρατών, όλα επηρέασαν την πορεία των διαπραγματεύσεων⁵⁹.

Στην Γενεύη το 2004 έγινε μια πρόοδος στον τομέα των εσωτερικών ενισχύσεων όσο και στην μείωση των δασμολογικών φραγμών με εξαίρεση κάποια «ευαίσθητα» προϊόντα καθώς και στην μείωση των εξωτερικών επιδοτήσεων από πλευράς Ε.Ε.

Το 2005 στο Χονγκ Κονγκ τέθηκε η ημερομηνία ορόσημο του 2003, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ενώ συμφωνήθηκε και η μείωση των εγχώριων προγραμμάτων αγροτικής στήριξης. Προϊόν διαπραγμάτευσης υπήρξε το βαμβάκι για το οποίο αποφασίστηκε η μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων προς όφελος των παραγωγών του Νότου. Στην Γενεύη το 2006 οι συζητήσεις απέβησαν άκαρπες εξαιτίας της τοποθέτησης των ΗΠΑ για αποφυγή των δεσμεύσεων των υπολοίπων κρατών σχετικά με:

1. Τα «ευαίσθητα» προϊόντα
2. Τα «ειδικά προϊόντα
3. Τον μηχανισμό ειδικής προστασίας

Οι ΗΠΑ πείστηκαν για την μείωση των εσωτερικών τους ενισχύσεων, χωρίς όμως αποτέλεσμα, αφού επεδίωξαν προσφορά για το άνοιγμα της αγοράς από πλευράς Ε.Ε, καθώς και το άνοιγμα των αγορών των αναπτυσσόμενων κρατών για τα βιομηχανικά προϊόντα.

Σε γενικές γραμμές, αυτά είναι τα ζητήματα που απασχολούν τα μετέχοντα στον Π.Ο.Ε κράτη σχετικά με τον αγροτικό τομέα.

⁵⁹ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε το site των NYTimes και συγκεκριμένα, http://en.wikipedia.org/wiki/Doha_Development_Round

Όσον αφορά τον τομέα των υπηρεσιών οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται με αρκετά πιο αργό τρόπο ενώ δεν υπήρξαν ιδιαίτερα χειροπιαστά αποτελέσματα.

Ιδιαίτερης αναφοράς έτυχαν τα μη αγροτικά προϊόντα, δηλαδή τα προϊόντα που δεν αναφέρονται στην συμφωνία για τα αγροτικά προϊόντα ή τις υπηρεσίες και αφορούν βιομηχανοποιημένα προϊόντα όπως καύσιμα, εξορύξιμα προϊόντα ή ιχθυοκαλλιέργειες και αποτελούν υψίστης σημασίας για τα αναπτυσσόμενα κράτη. Στην συγκεκριμένη κατηγορία υπήρξε κάποια πρόοδος αν και όχι σε μεγάλο βαθμό⁶⁰.

Αναπτυξιακά Ζητήματα

Πρόσβαση σε φάρμακα με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας

Το συγκεκριμένο ζήτημα σχετίζεται με τα συμφέροντα των φαρμακευτικών εταιρειών πάνω στα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας τους σε συγκεκριμένα φάρμακα και στις ανάγκες των αναπτυσσομένων ή λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών για φάρμακα. Οι αντιρρήσεις για την όποια αλλαγή στις υφιστάμενες προβλέψεις προέρχονταν κυρίως από τις ΗΠΑ, οι οποίες ευθυγραμμίζονταν με τις θέσεις των φαρμακευτικών εταιρειών. Η Διακήρυξη της Doha αναγνώριζε το πρόβλημα της υποχρεωτικής αδειοδότησης όσων κρατών δεν είχαν την υποδομή στον φαρμακευτικό κλάδο και ζητούσε λύση στο πρόβλημα το προσεχές διάστημα.

Οι ΗΠΑ απέρριπταν την ιδέα της υποχρεωτικής αδειοδότησης κρατών που δεν διέθεταν την δυνατότητα παραγωγής φαρμάκων με το σκεπτικό ότι τα φάρμακα αυτά μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από κάποια αναπτυσσόμενα κράτη για την δημιουργία δικής τους βιομηχανίας ή να εξαχθούν σε άλλα κράτη. Τελικά, η λύση δόθηκε το 2003 όταν το Γενικό Συμβούλιο αποφάσισε την εξαγωγή φαρμακευτικών προϊόντων σε λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη με την έκδοση υποχρεωτικών αδειοδοτήσεων.

⁶⁰ Για περισσότερες πληροφορίες site του ΠΟΕ και συγκεκριμένα http://www.wto.org/english/tratop_e/markacc_e/nama_negotiations_e.htm

Η συγκεκριμένη απόφαση είχε ως στόχο την αντιμετώπιση προβλημάτων υγείας ενώ υπήρξαν προβλέψεις για τον καθυσυχασμό στις αντιρρήσεις των ΗΠΑ⁶¹

Ειδική και Διαφορική Μεταχείριση (S&D Treatment)

Το συγκεκριμένο σημείο αναφέρεται στην ανάγκη που υπάρχει κατά την διαμόρφωση των κανόνων του διεθνούς εμπορίου για την επιμέρους αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης των αναπτυσσομένων κρατών κατά την εφαρμογή των κανόνων που θεσπίζονται. Μπορούν να πάρουν την μορφή, για παράδειγμα, προνομιακής μεταχείρισης των εξαγωγών των αναπτυσσομένων κρατών ή την εξαίρεση κάποιων αναπτυσσομένων κρατών από συγκεκριμένες δεσμεύσεις⁶².

Στα πλαίσια του Γύρου της Doha υπήρξε πρόβλεψη για συγκεκριμένο ζήτημα, έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται ικανοποιητικά οι αναπτυξιακές τους ανάγκες για διατροφική ασφάλεια και ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, έγινε αναφορά για μείωση δασμολογικών προστατευτισμών, ειδικά προϊόντα, μηχανισμός ειδικής προστασίας (προστασία αναπτυσσομένων κρατών από αύξηση εισαγωγών ή τιμών προϊόντων), δεσμεύσεις εγχώριων ενισχύσεων.

Η Διακήρυξη της Doha καλούσε τα κράτη να προχωρήσουν στην πρόβλεψη για ενίσχυση και διατύπωση με μεγαλύτερη καθαρότητα των συγκεκριμένων προβλέψεων όπως, επίσης, και την διάκρισή τους σε δεσμευτικές και μη δεσμευτικές.

Οι διαφορές που παρουσιάστηκαν μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσομένων κρατών σχετικά με τα χρονοδιαγράμματα αλλά και την αναθεώρηση των προβλέψεων ειδικής μεταχείρισης. Τα ανεπτυγμένα κράτη, μάλιστα, στηλίτευσαν τις προτάσεις των αναπτυσσομένων ως παράλογη.

⁶¹ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε το site Journal of International Economic Law και συγκεκριμένα, <http://jiel.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/5/4/913>

⁶² Για περισσότερες πληροφορίες στον ιστοχώρο του Πανεπιστημίου του Δουβλίνου και συγκεκριμένα http://www.tcd.ie/iis/policycoherence/index.php/iis/wto_agriculture_rules/special_and_differential_treatment_for_developing_countries

Τα αναπτυσσόμενα κράτη διατύπωσαν ανησυχίες σχετικά με την δυνατότητά τους να εφαρμόσουν τις δεσμεύσεις τους στα πλαίσια του ΠΟΕ. Επιπλέον, εξέφρασαν την ανησυχία σχετικά με το γεγονός της μη απόδοσης των προσδοκόμενων οφελών από συγκεκριμένες δεσμεύσεις όπως π.χ. την πρόσβαση στην αγορά των προϊόντων υφαντουργίας.

Στην διακήρυξη της Doha παρουσιάστηκαν δεσμεύσεις για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων⁶³.

Στις παραπάνω γραμμές έγινε μια προσπάθεια να παρουσιαστεί ο τελευταίος και σε εξέλιξη Γύρος του ΠΟΕ. Ετέθησαν τα βασικά ζητήματα και τα βασικά χρονικά σημεία που αυτά έλαβαν χώρα. Είναι αλήθεια, πως η διάσταση απόψεων σε διάφορα ζητήματα είναι αυτή η οποία απέτρεψε την έγκαιρη λήξη του Γύρου. Η καθυστέρηση και η αναβολή των διαπραγματεύσεων είναι γεγονός πως μπορεί να επιφέρει επιπλέον προβλήματα από την απλή παράταση των διαπραγματεύσεων. Σε περίπτωση μη συμφωνίας τα κράτη είναι δυνατόν να υπαναχωρήσουν αποσύροντας προτάσεις που έθεταν κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Επιπλέον, η αποτυχία των πολυμερών διαπραγματεύσεων μπορεί να κάνει τα κράτη πιο επιρρεπή στην υπογραφή περιφερειακών συμφωνιών γεγονός που μπορεί να είναι σε βάρος των αναπτυσσομένων κρατών .

Ο Γύρος της Ντόχα έχει να αντιμετωπίσει και επιπρόσθετα προβλήματα όπως για παράδειγμα την λήξη της θητείας της αρχής προώθησης Εμπορίου το 2007 αρχή η οποία δημιουργήθηκε το 2002 με στόχο την διατύπωση των θέσεων των ΗΠΑ στα πλαίσια του Γύρου της Doha.

Σε κάθε περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε πως τα χρόνια που διακινήθηκαν από την έναρξη του Γύρου των Διαπραγματεύσεων μέχρι και σήμερα δεν έχουν πραγματοποιηθεί ορισμένα βήματα. Έστω και με αργούς ρυθμούς οι διαπραγματεύσεις έχουν αλλάξει το τοπίο στα πλαίσια του Διεθνούς εμπορίου τα τελευταία χρόνια και το σημαντικότερο αυτό έχει πραγματοποιηθεί υπολογίζοντας τις απόψεις των αναπτυσσομένων κρατών τα οποία έχουν ουσιαστικό ρόλο και λόγο στις συζητήσεις.

⁶³ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε το site της Wikipedia και συγκεκριμένα, http://en.wikipedia.org/wiki/Doha_Development_Round

Παραμένει ασφαλώς το πρόβλημα του κατά πόσον θα πρέπει να θεωρούμε ως αναπτυσσόμενα κράτη ισχυρά όπως για παράδειγμα η Βραζιλία, η Ινδία ή η Κίνα. Σε κάθε περίπτωση, όμως, τα οφέλη αγγίζουν το σύνολο των αναπτυσσομένων και λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών γεγονός που καθιστά τις διαπραγματεύσεις εξαιρετικής σημασίας και την όποια καθυστέρηση του ιδιαίτερα επιζήμια για την παγκόσμια οικονομία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στις παραπάνω γραμμές προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε μέσα από μια ιστορική και ιδεολογικοπολιτική προσέγγιση την δράση και τον ρόλο των τριών βασικών θεσμών του σύγχρονου διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, δηλαδή του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΠΟΕ..

Η κρίση του 2007 είναι μια κρίση καθαρά του σύγχρονου διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ενός συστήματος το οποίο ανδρώθηκε μετά την περίοδο του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου και το οποίο απομακρύνθηκε από την κλασική οικονομική δραστηριότητα που βασίζεται στην παραγωγή κατευθυνόμενο προς μια μορφή χρηματιστικού καπιταλισμού όπου ρυθμιστές της παγκόσμιας οικονομίας αποτελούν λίγα επενδυτικά κεφάλαια τα οποία έχουν συσσωρεύσει τεράστια αποθέματα χρήματος προσπαθώντας να τα πολλαπλασιάσουν. Οι θεσμοί παγκόσμιας διακυβέρνησης π.χ. ΔΝΤ και Παγκόσμιας Τράπεζας αποτελούν συστατικά στοιχεία αυτού του συστήματος καθώς επιχειρούν να διασώσουν την ιδιωτική επένδυση αποτρέποντας κράτη από το να κυρήξουν πτώχευση.

Σε περιόδους κρίσης όπως αυτή που περνάμε από τα τέλη του 2007, τα εθνικά κράτη επιλέγουν να στηρίζουν με λεφτά των φορολογουμένων αυτούς τους ιδιωτικούς χρηματοπιστωτικούς θεσμούς καθώς αυτοί είναι που κινούν την οικονομία. Το μέγεθος ορισμένων εξ'αυτών ξεπερνά κατά πολύ το μέγεθος πολλών κρατών και η πτώχευσή τους θα έθετε σε κίνδυνο τις συντάξεις και τις καταθέσεις εκατομμυρίων ανθρώπων. Η κατάρρευση αυτών των ιδιωτικών θεσμών έχει παγκόσμιο αντίκτυπο και δεν περιορίζεται στα στενά εθνικά σύνορα ενός κράτους.

Οι κερδοσκοπικές κινήσεις κεφαλαίων έχουν οδηγήσει στην κατάρρευση εθνικών οικονομιών και δημιουργήσει γενικευμένες περιφερειακές αποσταθεροποιήσεις π.χ. Ανατολική Ασία.

Το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα αδυνατούν πλέον να ελέγξουν την κατάσταση η οποία τους ξεπερνάει κατά πολύ αφού διαθέτουν μερικά δισεκατομμύρια δολάρια όταν το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτιμάται σε μερικά τρισεκατομμύρια.

Η κείνσιανή προσέγγιση η οποία κυριάρχησε την περίοδο μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το 1973 είχε ως στόχο οι διεθνείς χρηματοοικονομικοί θεσμοί να

παρέμβαίνουν όποτε χρειάζεται έτσι ώστε να επιτυγχάνεται πλήρης απασχόληση και υψηλά εισοδήματα. Η λειτουργία των θεσμών την περίοδο αυτή βασίστηκε στην αντιμετώπιση προβλημάτων παρόμοιων με αυτά που δημιουργήθηκαν την περίοδο του μεσοπολέμου.

Την περίοδο μετά το 1973 και αφού είχε επέλθει η κατάρρευση του συστήματος των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods, οι θεσμοί αυτοί άλλαξαν στόχευση. Στο εσωτερικό τους επικράτησαν οι δυνάμεις του νεοφιλελευθερισμού. Θεωρητικά αυτό σημαίνει μια στόχευση προς τις δυνάμεις της αγοράς και απομάκρυνση από κάθε είδους κρατικό παρεμβατισμό. Στην πράξη, όμως, οι πολιτικές των διεθνών αυτών οικονομικών θεσμών κατευθύνονται από τις ΗΠΑ και από μεγάλες ιδιωτικές επενδυτικές τράπεζες και hedge Funds τα οποία επιδιώκουν να πααρεμβαίνουν στις οικονομίες των κρατών. Η εξουσία, δηλαδή, μετατοπίζεται από το εθνικό επίπεδο σε ένα υψηλότερο επίπεδο, όπου ο οικονομικός έλεγχος ασκείται από πάνω προς τα κάτω. Το νεοφιλελεύθερο αυτό μοντέλο που εφαρμόστηκε τις τελευταίες δεκαετίες και εξυπηρετήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς οδήγησε σε αύξηση των ανισοτήτων σε παγκόσμιο επίπεδο. Συγκεκριμένα, αυξήθηκε το ποσοστό των ανθρώπων που κρατούσαν το 80% του παγκόσμιου πλούτου στα χέρια τους και αυξήθηκε ο αριθμός των φτωχών.

Ακόμη και η φιλανθρωπία η οποία παρέχεται από τα πλούσια κράτη ή από πλούσιους ιδιώτες προς τα κράτη του Τρίτου Κόσμου θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι υποκριτική αφού το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι κατά τέτοιο τρόπο δομημένο ώστε να ευνοεί την συσσώρευση πλούτου στα λίγα ανεπτυγμένα κράτη. Επιπλέον, αν θεωρήσουμε πως ακόμη και αυτή η φιλανθρωπική ευαισθησία προέκυψε έπειτα από σωρεία διαδηλώσεων και αντιδράσεων παγκοσμίως τότε γίνεται ακόμη πιο υποκριτική.

Είναι γεγονός, ότι χρηματοπιστωτικές κρίσεις οι οποίες προέκυψαν τις προηγούμενες δεκαετίες αντιμετωπίστηκαν με τον οποιοδήποτε τρόπο μέσα από τους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς. Η κρίση που διανύουμε τώρα, όπως φαίνεται και από την ευρωπαϊκή κρίση χρέους, είναι αρκετά μεγάλη και ξεπερνά κατά πολύ τις δυνατότητες αντίδρασης του ΔΝΤ. Τόσο οι οικονομικές του δυνατότητες όσο και η αξιοπιστία του από τις παρεμβάσεις του κατά το παρελθόν τον έχουν καταστήσει πλήρως ανεπαρκή.

Οι θεσμοί που ιδρύθηκαν την επαύριο του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου μοιάζουν παρωχημένοι και την ίδια στιγμή δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα καμιά αξιόπιστη εναλλακτική λύση.

Με δεδομένη την εξεύρεση αδυναμίας της όποιας εναλλακτικής είναι ανάγκη οι υπάρχοντες θεσμοί να αλλάξουν πλεύση. Πρέπει να εγκαταλείψουν τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές τις οποίες προωθούν και οι οποίες υποστηρίζονται από ιδιωτικά ισχυρά συμφέροντα και να στραφούν προς πολιτικές οι οποίες να είναι προς το συμφέρον των κρατών και των εθνών τα οποία ενισχύει. Συγκεκριμένα, πρέπει να στραφεί το ΔΝΤ κυρίως προς την πρόβλεψη κρίσεων και να παρέχει τεχνογνωσία στα κράτη τα οποία την έχουν ανάγκη. Επιπλέον, θα πρέπει να σταματήσει να ασκεί παντού τις νεοφιλελεύθερες πανομοιότυπες πολιτικές που εφαρμόζει και να εξετάζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και συνθήκες της εκάστοτε οικονομίας, πράττοντας αναλόγως. Το ΔΝΤ θα πρέπει να επανέλθει στον αρχικό του ρόλο, δηλαδή την διαχείριση των παγκόσμιων πλεονεσμάτων και την μετατροπή τους σε δάνεια εκτάκτου ανάγκης.

Από την πλευρά του ο ΠΟΕ πρέπει επιτέλους να συμβάλλει στην επίτευξη του δίκαιου εμπορίου. Η Παγκόσμια Τράπεζα από την πλευρά της θα πρέπει να συνεχίσει στην κατεύθυνση της κατασκευής υποδομών στα φτωχότερα κράτη, έργα τα οποία οδηγούν πολλούς ανθρώπους έξω από το όριο της φτώχειας.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει στο σύγχρονο μοντέλο διεθνούς οικονομικής διακυβέρνησης θα πρέπει να αποκτήσουν ενεργότερο ρόλο οι μεγάλες και εξειδικευμένες ΜΚΟ.

Τέλος, υποστηρίζω ότι πρέπει να επανεξετασθεί συνολικά το διεθνές σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης, οι θεωρίες πάνω στις οποίες βασίζεται καθώς και οι θεσμοί μέσω των οποίων υπηρετούνται αυτές οι θεωρίες. Χρειάζεται να γίνει πιο δίκαιο, να αναδιανέμει πιο σωστά τον παγκόσμιο πλούτο και να βοηθάει ουσιαστικά τα κράτη τα οποία χρήζουν ανάγκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

➤ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρβανιτοπουλος Κωνσταντινος, Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003
- Γκόρτσος Βλ. Χρήστος-Στεφάνου Α. Κωνσταντίνος, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005
- Ρουμελιώτης Παναγιώτης, Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2009
- Στεφάνου Κωνσταντίνος – Φατούρος Αργύρης, Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών, Εκδόσεις Σάκκουλα, Κομοτηνή 1996
- Danaher Kevin, 10 Λόγοι για να Καταργήσουμε το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα, Εκδόσεις Νίκας, Αθήνα 2010
- Giddy Ian, Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1994
- Gilpin Robert, Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2002
- Peet Richard, Ανόσια Τριάδα / Το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΠΟΕ, Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 2010
- Soros George, Η Οικονομική κρίση του 2008 και η σημασία της, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2008
- Stiglitz E. Joseph, Η Μεγάλη Ανταπάτη, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, Αθήνα 2002
- Theodore H. Cohn, Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2009 Globalization, Εκδ. Yale University Press 2006

➤ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Asunion Lera St. Clair, “The World as a Transnational Expertised Institution” στο Global Governance, Vol. 12. Issue 1, 2006
- Beeson Mark, Stephen Bell “The Models of Capitalism Debate” στο Nicola Phillips, Globalizing International Political Economy, Εκδ. Palgrave Macmillan
- Caroline Tomas, “Globalization and Development in the South” στο Ravenhill John, Global Political Economy, Oxford University Press 2005
- Caufield Catherine, Masters of Illusion: The World Bank and the Poverty of Nations 1996

- Cockcroft Janes D, Frank Andre Gunder, Johnson L Dale, Dependence and Underdevelopment, Latin America's Political Economy, Εκδ. Anchor Books, New York 1972
- Cooper R.N, Prolegomena to the choice of an International Monetary System, (επιμ) C.F. Bergsten-L.B. Krause, World Politics and International Economics, Ουάσινγκτον (1975)
- Dauvergne Peter, "Globalization and the Environment", στο Ravenhill John, Global Political Economy, Oxford University Press 2005
- Detheir Jean Jacques, "Producing Knowledge for Development: Research at the World Bank" στο Global Governance, Vol. 13 Issue 4, 2007
- Fagelson David, "Builing Democracy and the Rule of Law: From Moses the Law Giver to World Bank Conditionality" στο Polity, Vol. 36, Issue 1, 2003
- Gilpin. R, The political economy of International Relations, Priceton University Press, 1987
- Goldman Michael, Imperial Nature: The World Bank and Struggles for Social Justice in the Age of Globalization, Εκδ. Yale University Press 2006
- Hirschman AO, National Power and the structure of Foreign Trade, Univesrity of California Press, Berclley, 1945
- Kavaljit Singh, Questioning Globalization, Εκδ. ZED Books 2005
- Lairson Thomas , David Skidmore, International Political Economy, The Struggle for Power and Wealth, Εκδ. Thomson 2003
- Payne Anthony, "The Study of Governance in a Global Political Economy", στο Nicola Phillips, Globalizing International Political Economy, Εκδ. Palgrave Macmillan 2005
- Ralston Saul John, The Collapse of Globalism and the Reinvention of the world, Atlantic Books 2005
- Seligson A Mitchell, Passe-Smith T John, Development and Underdevelopment, The Political Economy of Global Inequality, Εκδ. Lynne Rienner Publishers 2003
- Williams Mark - Robert O'Brien, Global Political Economy, Evolution and Dynamics, Palgrave Macmillan 2004

➤ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.piie.com

www.economist.com

www.mdgmonitor.org

www.wikipedia.com

www.bbc.com

www.nytimes.com

www.wto.org

www.jiel.oxfordjournals.org

www.tcd.ie

www.imf.com

www.worldbank.org

www.lemonde.fr

www.lefigaro.fr

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

20 ΑΠΡ, 2015

